T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBİYO SENETLERİNİN ZAYİ OLMASI VE HAK SAHİBİNİN BAŞVURABİLECEĞİ HUKUKİ YOLLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan TURAN

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Doç. Dr. Cafer EMİNOĞLU
DANIŞMAN

ANKARA, 2019

ONAY SAYFASI

Ramazan TURAN tarafından hazırlanan "Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması ve Hak Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Yollar" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Danışman Doç. Dr. Cafer EMİNOĞLU	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Jüri Üyesi Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Jüri Üyesi Doç. Dr. Burak YILDIZ	Ankara Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 05/11/2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Unvan Ad Soyad

BEYAN

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm sorumluluğu kabul ediyorum.

İmza:
Adı Soyadı: Ramazan TURAN

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan, yüksek lisanstan bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden, bana hep güvenen sayın danışmanım Doç. Dr. Cafer EMİNOĞLU'na teşekkür gönül borcumdur.

Jürime katılarak tavsiye ve eleştirileri ile tezimin daha iyi olmasını sağlayan sayın jüri üyelerine; tezimin hazırlanması sürecinde bana destek olan hayat arkadaşıma, sevgi dolu eşime; bugünlere gelmemde emeği büyük olan aileme ve öğretmenlerime ayrı ayrı teşekkür eder, minnetlerimi sunarım.

ÖZET

Kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanununun 645. maddesinde şu şekilde açığa kavuşturulmaktadır: "*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez*". Tanımdan da anlaşılacağı üzere, senet ile hak birbirinden ayrılmamaktadır. Kambiyo senetleri de uygulamada en çok kullanılan kıymetli evraktır. Dolayısıyla kambiyo senetlerinde de hak, senede bağlıdır ve senetsiz ileri sürülemez.

Tezimizin amacı, kambiyo senetlerinin zayi olması hallerini ve hak sahibinin bu durumda başvurabileceği hukuki yolları açıklamaktır. Ayrıca çalışmamızda, uygulamada sorunlara neden olan bazı hususlardan (düzenleyenin ödeme yasağı ve iptal talebinde bulunup bulunamayacağı, iptal kararı hamilinin müracaat borçlularına başvurup başvuramayacağı vs.) bahsedilerek doktrin ve yargı kararları ışığında önerilerde bulunulacak, çözüm yolları aranacaktır.

Anahtar Sözcükler: İptal Davası, Kambiyo Senedi, Kıymetli Evrak, Zayi Olma.

ABSTRACT

Negotiable instruments are defined in Turkish Trade Law 645: “Negotiable instruments are the bills contains the rights, which neither could be transfered nor could be exercised independently of the bill itself”. We understand that the right could not be separated from the bill by the defination of the Code. Bill of Exchange is the most common type of negotiable instruments in practical terms. In consequence of that, the right which is contained by Bill of Exchange, neither could transfer nor could exercise independent of bill itself.

The main purpose of this thesis is to explain bill of loss and the rights owner of the bill has which legal remedy toward to bill of loss. Also in this essay, some problems accure in practical terms (prohibition of the payment by the drawer of the bill and if the drawer of the bill has the right to demand for cancellation or not, if the bearer of the annulment decision could refer to endorser or not etc.) will be mentioned, will be given some suggestions in he light of doctrine and jurisprudence and will be searched for a solution.

Keywords: Bill of Exchange, Bill of Loss, Negotiable Instruments, Nullity Suit.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i
BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR DİZİNİ xi
1. GİRİŞ 1
2. KAMBİYO SENEDİ (TİCARİ SENET) 4
2.1. Kambiyo Senedi (Ticari Senet) Kavramı 4
2.2. Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri 5
2.2.1. Kanunen Emre Yazılı Senetlerdir 5
2.2.2. İbraz Senetleridir 6
2.2.3. İmzaların Bağımsızlığı (İstiklali) İlkesi Geçerlidir 6
2.2.4. Kamu Güvenini Haiz Senetlerdir 6
2.2.5. Uluslararası Mahiyette Senetlerdir 7
2.2.6. Bir Para Alacağını İhtiva Ederler 7
2.2.7. İlletten Mücerrettirler 7
2.2.8. Müteselsil Borçluluk Esastır 8
2.2.9. Sıkı Şekil Şartlarına Tabidirler 8
2.2.10. Yaratıcı (İhdasi) Kıymetli Evraktır 8
2.2.11. Özel Bir Takip Usulü Öngörülmüştür 8
2.3. Devir Şekillerine Göre Kambiyo Senetleri 9
2.3.1. Nama Yazılı Kambiyo Senetleri 9
2.3.2. Emre Yazılı Kambiyo Senetleri 10
2.3.3. Hamiline Yazılı Kambiyo Senetleri 12

3. KAMBİYO SENEDİNİN ZAYİ OLMASI 13
3.1. Zayi Olması Kavramı 13
3.1.1. Tanımı 13
3.1.2. Mutlak Anlamda Zayi Olması 14
3.1.3. Nispi Anlamda Zayi Olması 14
3.1.4. Senet Zilyetliğinin Sona Ermesi 15
3.1.5. Senedin Kullanılamaz Hale Gelmesi 17
3.2. Kambiyo Senedinin Zayi Olması Halinde Kanun Hükümlerinin Uygulanma Sırası 18
4. ÖDEME YASAĞI 19
4.1. Genel Olarak 19
4.2. Hukuki Niteliği 20
4.2.1. Genel İtibariyle 20
4.2.2. Çek Keşidecisinin Ödeme Yasağı Talimatına İlişkin Düzenlemenin Akıbeti 21
4.3. Talepte Bulunabilecek Kişiler 23
4.4. Ödeme Yasağının Muhatabı 25
4.6. Senedin Ferdileştirilmesi 26
4.7. Görevli ve Yetkili Mahkeme 27
4.8. Teminat 28
4.9. Hüküm ve Sonuçları 29
4.9.1. Genel İtibariyle 29
4.9.2. Kanun Yolları 29
4.9.3. Kararın Tebliği ve Sonuçları 31
4.9.4. Ödeme Yasağı Kararının Zamanaşımını Kesip Kesmeyeceği Sorunu 34
4.9.5. Haksız Ödeme Yasağı Talebinden Dolayı Tazminat Davası 34
5. MAHKEMECE TEVDİ YERİNİN BELİRLENMESİ 36
5.1. Genel İtibariyle 36
5.2. Borçlunun Durumu 36

5.3. Bedelin Tevdi Edilmesi Halinde 37
5.4. Bedelin Tevdi Edilmemesi Halinde 38
5.4.1. Asıl Borçlu ve Çekte Muhatap Yönünden 38
5.4.2. Müracaat Borçluları Yönünden 38
6. İADE (İSTİRDAT) DAVASI 39
6.1. Genel Olarak 39
6.2. Hukuki Niteliği 39
6.3. Dava Şartları 40
6.3.1. Senedin İrade Dışı Elden Çıkması 41
6.3.2. Senedi Ele Geçirenin Bilinmesi 41
6.3.3. Senedi Ele Geçirenin Kötü Niyetli veya Ağır Kusurlu Olması 43
6.4. Tarafları 44
6.4.1. Davacı 44
6.4.2. Davalı 45
6.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme 46
6.5.1. Görevli Mahkeme 46
6.5.2. Yetkili Mahkeme 46
6.6. İspat Yükü 47
6.7. "Uygun Bir Süre" Kavramı Karmaşıklığı 48
6.8. Hüküm ve Sonuçları 49
6.8.1. Davanın Kabulüne Karar Verilmesi 49
6.8.2. Davanın Reddine Karar Verilmesi 50
6.8.3. Kanun Yolları 50
7. İPTAL DAVASI 51
7.1. Genel Olarak 51
7.2. Hukuki Niteliği 52
7.2.1. Genel İtibariyle 52

7.2.2. Adi Senetlerin Zayi Olması Nedeniyle İptalinden Farkları 53
7.2.3. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları 54
7.3. Şartları 56
7.3.1. Şekli Şartları 56
7.3.2. Maddi Şartları 58
7.4. Dava Açmaya Yetkili Kişiler 61
7.4.1. Genel İtibariyle 61
7.4.2. Çek Düzenleyenin İptal İstemi Hakkına Sahip Olup Olmadığı 64
7.4.3. Husumet (Taraf Sıfatı) 67
7.4.4. Davaya Müdahale 68
7.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme 69
7.5.1. Görevli Mahkeme 69
7.5.2. Yetkili Mahkeme 69
7.6. Adli Tatilde Durum 70
7.7. Yargılama Usulü 71
7.8. Senedin Ferdileştirilmesi 71
7.9. İspat Yükü 72
7.10. Mahkemece Yapılacak İnceleme 73
7.11. İlan Safhası 74
7.11.1. Genel İtibariyle 74
7.11.2. İlanın Usulü 74
7.11.3. İlan Süreleri 75
7.11.4. İlanın Neticeleri 76
7.12. İptal Kararı İle Hüküm ve Sonuçları 78
7.12.1. Genel İtibariyle 78
7.12.2. İptal Kararının Hukuki Niteliği 79

7.12.3. Hak Sahibine Senetsiz Hakkını Alma veya Yeni Bir Senet Düzenlenmesini İsteme Yetkisi Vermesi (Olumlu Sonucu) 81
7.12.4. Kambiyo Senedinin Teşhis İşlevini Kaldırması (Olumsuz Sonucu) 84
7.12.5. Kanun Yolları 85
7.12.6. Yargılama Giderleri 86
7.13. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi 87
7.13.1. İptal Kararı Hamili İle Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi 87
7.13.2. Senet Hamili İle Borçlu Arasındaki İlişkiye Etkisi 94
7.13.3. Senet Hamili İle Karar Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi 96
7.13.4. Senedin İptal Edilmesi Halinde Zarara Kimin Katlanacağı Sorunu 98
8. KAMBİYO SENEDİNİN ZAYİ OLMASIYLA BAĞLANTILI DİĞER HUKUKİ YOLLAR 101
8.1. Menfi Tespit Davası 101
8.2. Temel Hukuki İlişkiye Dayanılan Dava 102
8.3. İptal Kararının İptali (Kaldırılması) Davası 103
8.4. Kambiyo Senetlerine Özgü Sebepsiz Zenginleşme Davası 105
8.5. Zilyetliğin Gaspında İade (Geri Verme) ve Tazminat Davası 108
9. SONUÇ 110
10. KAYNAKÇA 114

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
eTTK	: 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Eski Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.e.t.	: Son Erişim Tarihi
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı, ve diğer
vs.	: ve saire
Y.	: Yargıtay

1. GİRİŞ

Çalışmamızın konusu, "*Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması ve Hak Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Yollar*"dır. Kambiyo senedi ve zayi olma kavramları, Türk Ticaret Kanununda tanımlanmamıştır.

Türk Ticaret Kanunu madde 645'te yer alan kıymetli evrak, öyle senetlerdir ki, içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemeyeceği gibi başkalarına devredilemez. Kambiyo senetleri de kıymetli evraktır. Dolayısıyla kambiyo senedinde içkin olan hak, senetten ayrı olarak talep edilemeyecek veya devredilemeyecektir.

Kambiyo senetleri, karalanma, yırtılma, yanma, yıkanma gibi bir nedenle kullanılamaz hale gelebileceği gibi; zilyetliği, sel, deprem, çalınma, yağmalanma gibi bir olay sonucunda sona erebilir. Mutlak ve nispi anlamda zayi olma dediğimiz bu gibi hallerde, hakkın da yitirildiğini kabul etmek, kambiyo senedi üzerinde hak sahibi olan kişi açısından ağır ve hakkaniyete aykırı bir durum yaratabilir. Bu nedenle hukuk düzeni, hak sahibini korumak için başvurulabilecek birtakım hukuki yollar öngörmüştür. Böylelikle hak, senetsiz olarak kullanılabilecek veya yeni bir senet düzenlenme imkânı verilecektir.

Kambiyo senetlerinin zayi olması durumunda hak sahibinin başvurabileceği hukuki yollar; bedelin üçüncü bir kişiye ödenmesini engellemek için mahkemeden ödeme yasağı kararı alınması, başvuru hakkının yitirilmemesi amacıyla mahkemece tevdi yerinin belirlenmesinin istenmesi, senedi eline geçiren kişi biliniyorsa ya da bu kişi iptal davası sırasında ilan safhasında ortaya çıkarsa senedin geri alınması için istirdat (iade) davası açılması, senedi eline geçiren kişi bilinmiyorsa veya mutlak anlamda senet zayi olmuşsa iptal davası açılmasıdır.

Ayrıca kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davası, menfi tespit davası, temel hukuki ilişkiye dayalı dava, zilyetliğin gaspında iade (geri verme) ve tazminat davası ile iptal kararının iptali (kaldırılması) davalarına yer verilmiştir.

Çalışmamızda, uygulamadaki bazı sorunlara ve tartışmalara değinilerek çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, kambiyo senedinin zayi olması halinde ödeme yasağı talebinde teminat alınıp alınmayacağı; iptal davası sonucunda verilen kararın, kanun yoluna tabi olup olmadığı; iptal davasına üçüncü kişi tarafından müdahalenin, Yargıtay tarafından kabul edilip edilmediği; kambiyo senedinin hangi hallerde zayi olmuş sayılacağı; çek keşidecisinin ödeme yasağı ve senedin iptalini talep edip edemeyeceği ve edemediği kabul edildiğinde keşidecinin hangi hukuki yollara başvurabileceği; iptal kararını alan hamile karşı, senet hamili iyiniyetli üçüncü kişinin nasıl bir hukuki yol izleyebileceği; senedin iptal edilmesiyle zarara kimin katlanacağı; iptal kararını alan hamilin hakkını senetsiz olarak ileri sürebilmesine ek olarak yeni bir senet ihdasını isteyip isteyemeyeceği; karar hamilinin asıl senet borçlularından başka müracaat borçlularına başvurup başvuramayacağı; senedi zayi olan hak sahibinin, doğrudan münasebette bulunduğu kişiye karşı, ticari senetlere özgü hukuki yollara başvurma olanağı kalmadığından, hukuki ilişki kurduğu kişiye karşı kambiyo ilişkisi dışında temel hukuki ilişkiye dayanarak talepte bulunup bulunamayacağı; iptal kararının iptalinin (kaldırılmasının) mümkün olup olmadığı gibi daha birçok tartışmaya ve sorunlara yer verilerek Yargıtay, uygulama ve öğreti çerçevesinde kendi hukuki görüşümüzle birleştirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez, giriş ve sonuç ile birlikte on bölüm içermektedir.

İlk bölümü, giriş oluşturmaktadır.

İkinci bölümde, kambiyo senedi kavramı, kambiyo senetlerinin ortak özellikleri ve devir şekillerine göre kambiyo senetleri genel olarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, kambiyo senetlerinin zayi olması kavramı ile senedin zayi olması halinde Kanun hükümlerinin uygulanma sırası incelenmiştir

Dördüncü ve beşinci bölümde, hak sahibinin başvurabileceği hukuki imkânlardan ödeme yasağı ve mahkemece tevdi yerinin belirlenmesi ele alınmıştır. Ödeme yasağı içerisinde ayrıca uygulamadaki sorunlara ve tartışmalara (zamanaşımını kesip kesmediği, teminat alınıp alınmayacağı vs.) özellikle değinilmiştir.

Altıncı ve yedinci bölümde, hak sahibinin başvurabileceği hukuki imkânlardan istirdat (iade) davası ile iptal davası (istemi) detaylı bir şekilde incelenerek tartışma ve sorunlara yer verilmiştir.

Sekizinci bölümde, kambiyo senedinin zayi olması halinde başvurulabilecek diğer hukuki yollar ele alınmıştır. Bu bölümde, uygulamada yer alan ve fakat doktrin tarafından fazla üzerinde durulmayan davalara, önemine binaen, yer verilmiştir.

Dokuzuncu bölümde, sonuç yer almaktadır. Onuncu bölüm ise, kaynakçaya ayrılmıştır.

Çalışmamızda, kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetlerini ve onların zayi olması ile bu durumda hak sahibinin başvurabileceği hukuki yolları açıklayacağız[1]. Bu nedenle yer yer kambiyo senetleri yerine kıymetli evrak kavramının kullanıldığını belirtmek isteriz.

Tezimiz, konuyla ilgili teorik bilgilere ek olarak, uygulamadan örnekler verilerek zenginleştirilmiştir. Yargıtay kararları, doktrinle harmanlanarak sunulmaya çalışılmıştır.

[1] Ülkemiz genelinde, 01.01.2016 – 31.12.2016 tarihleri arasında, hukuk mahkemelerinde bir yıl içerisinde karara bağlanan davaların karar ve dava türlerine göre dağılımı incelendiğinde; çek iptali nedeniyle açılan davalardan 15345 tanesinin sonuçlandırıldığı görülecektir. Bu davalardan 247'si yetkisizlik, 159'u görevsizlik, 2300'ü sübut bulmadığı, 3703'ü feragat nedenleriyle ve 890'ı dava şartı yokluğundan reddedilmiş; 5303'ü hakkında davanın tam kabulü kararı, 232'si hakkında kısmen kabul kısmen red kararı ile ve 1'i ise sulh olma ile sonuçlanmıştır. Kalan davalardan 2506'sı hakkında ise diğer kararlar şeklinde sınıflandırma yapılmıştır. 2016 yılında hukuk mahkemelerinde karara bağlanan davaların % 0,8'ini çek iptali davaları oluşturmaktadır. Bkz. **T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü** (2017) Adalet İstatistikleri 2016, Ankara, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2016.pdf. 24 Mart 2019, s. 202. Ayrıca Ülkemiz genelinde, 01.01.2017 – 31.12.2017 tarihleri arasında ise, hukuk mahkemelerinde yıl içerisinde karara bağlanan davaların karar ve dava türlerine göre dağılımı incelendiğinde; çek iptali nedeniyle açılan davalardan 15448 tanesinin sonuçlandırıldığı görülecektir. Bu davalardan 8'i zamanaşımı ve hak düşürücü süre, 328'i yetkisizlik, 103'ü görevsizlik, 2256'sı sübut bulmadığı, 3033'ü feragat nedenleriyle ve 858'i dava şartı yokluğundan reddedilmiş; 5797'si hakkında davanın tam kabulü kararı verilmiş, 303'ü ise kısmen kabul kısmen red kararı ile sonuçlanmıştır. Kalan davalardan 2762'si hakkında ise diğer kararlar şeklinde sınıflandırma yapılmıştır. 2017 yılında hukuk mahkemelerinde karara bağlanan davaların % 0.8'ini çek iptali davaları oluşturmaktadır. Bkz. **T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü** (2018) Adalet İstatistikleri 2017, Ankara, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2017.pdf. 24 Mart 2019, s. 197.

2. KAMBİYO SENEDİ (TİCARİ SENET)

2.1. Kambiyo Senedi (Ticari Senet) Kavramı

Ticaret Kanunumuzda üçüncü kitap dördüncü kısımda kambiyo senetleri düzenlenmektedir. *Kambiyo*[2] sözcüğü İtalyanca kökenlidir[3] ve İtalyanca *cambiale*den geçmiştir.[4]

Kambiyo senedi de adından da anlaşılacağı üzere bir senettir. Fakat basit bir senet değil, bilakis *nitelikli* bir senettir. Nitelikli olması, onun birtakım özel usullere tabi olması noktasında kendisini gösterir. Bu da onu, diğer adi senetlerden ayırır.[5] Senet, usul hukukunda, bir kişinin meydana getirdiği veya bir başkası tarafından getirttiği ve kendi aleyhinde delil teşkil eden yazılı belge olarak tanımlanmaktadır.[6] Bu şekilde senet ile irade açıklanır ve ona vücut veren kişinin bilgisini taşır. Kambiyo senedi de yazılı, onu ortaya çıkaran kişinin aleyhine delil oluşturacak altı imzalı bir belgedir.

1926 tarihli eski Ticaret Kanunu, bu üç senedi *senedat-ı ticariye* olarak adlandırmaktaydı.[7] Bugün de kambiyo senetleri, bazı yazarlar ve mahkeme kararlarında "ticari senetler" şeklinde isimlendirilmektedir.

"Kambiyo senetleri" kavramı, İsviçre Borçlar Kanunu'nda kullanılan *Wechsel* teriminin karşılığıdır.[8] Fakat *Wechsel* kavramı, İsviçre Hukuku'nda bono ve poliçeyi ifade eder ancak çeki kapsamaz. Bu da Türk Ticaret Kanununun mehaz Kanundan farklı olduğu

---

[2] *Kambiyo kelime anlamı olarak*; değiştirmek; farklı ülkelerde tedavül eden (dolaşan) iki paranın birbiriyle değiştirilmesi; nakit, döviz, altın ve değerli senetler gibi birinci dereceden üçüncü dereceye kadar olan likit menkul değerler üzerindeki değiştirme işlemleridir. Bkz. **Yılmaz, Ejder** (2005) Hukuk Sözlüğü, 9. Basım, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 627.

[3] **Coşkun, Mahmut** (2015) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 69.

[4] **Pulaşlı, Hasan** (2017) Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayıncılık, s. 116.

[5] **Karakaya, Umur** (2013) 'Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali' (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4.

[6] Değişik tanımlar ve senet kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder** (2014) Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 25. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 372; **Pekcanıtez, Hakan / Özekes, Muhammet / Akkan, Mine / Taş Korkmaz, Hülya** (Editörler) (2017) Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 1773; **Umar, Bilge** (2014) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 614; **Öztürk (Dirikkan), Hanife** (1990) Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali, Ankara, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 3.

[7] **Kınacıoğlu, Naci** (1999) Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Nobel Yayınları, s. 79; **Domaniç, Hayri** (1990) TTK Şerhi-IV: Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, İstanbul, Temel Yayınları, s. 85. **Pulaşlı**, s. 115; **Öztan, Fırat** (2018) Kıymetli Evrak Hukuku, 22. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 67.

[8] **Pulaşlı**, s. 115; **Karayalçın, Yaşar** (1970) Ticaret Hukuku - III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 4. Baskı, Sevinç Matbaası, s. 39; **Öztan**, s. 67.

bir durumdur. Diğer yandan, *ticari senetler* terimi, Fransız Hukuku'nda bu üç senetten başka bir de emtia senedi olan varantı içine alır.[9]

Türk Hukukunda, *kambiyo senedi* kavramı, kendine özgüdür ve bono, poliçe ile çeki ifade eder.

Ticaret Kanununda çekin de kambiyo senedi sayılmasının nedeni, çek düzenlemek suretiyle girilen taahhüdün, poliçe ve bonoya ilişkin hükümlere birçok noktada tamamen benzeyen, aynı derecede sert şekilci hükümlere tabi olmasıdır.[10]

Çek, aslında kambiyo senedi sayılmamalıdır.[11] Zira ekonomik işlevi itibariyle bir ödeme aracıdır, kredi aracı değildir. Bu sebeple, çeke bir vadenin yazılmasına izin verilmemiştir (TTK m. 795/1). Fakat uygulamada çekin de bir kredi aracı haline getirildiğini ve ortaya çıkan fiili duruma da sonradan Kanun Koyucunun hukuki zemin hazırladığını kabul etmek gerekir.

Kambiyo senetleri, kıymetli evrak sınıflandırmasında içerdikleri hakkın türü açısından bir para alacağını temsil eden senetlerdir ve kıymetli evrak niteliğini haizdirler. Ticaret Kanunumuzda kambiyo senedi, sırasıyla bono, çek ve poliçe olarak ele alınmıştır. Kanunumuzda kambiyo senetlerinin tanımı yapılmamakla birlikte, zorunlu şekil şartları ve ortak özellikleri belirtilmiştir.

Poliçenin uygulaması yok denecek kadar az olmasına karşın TTK'da poliçe, ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Birçok konuda poliçe hükümleri, yapılan atıflarla bono ve çeke de uygulanmaktadır (TTK m. 778 bono yönünden; TTK m. 818 çek yönünden). Ayrıca çek, Türk Ticaret Kanunu yanında 5941 sayılı Çek Kanununda da düzenlenmektedir.

2.2. Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri

2.2.1. Kanunen Emre Yazılı Senetlerdir

Kambiyo senetleri, kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK m. 681/1, 778/1-a, 785/1). Bu özellik sayesinde kambiyo senetlerinin tedavül yeteneği, diğer senetlere nazaran önemli ölçüde artmıştır.

---

[9] Kambiyo senetlerinin belli başlı yabancı dillerde karşılıkları için bkz. **Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal** (2019) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 137, dn. 1.
[10] **Öztan**, s. 68.
[11] **Karayalçın**, s. 40; **Can, Mertol** (2012) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayıncılık, s. 50.

Kambiyo senetleri istenirse başka türlere çevrilebilir ve ona göre devredilebilir. Poliçe ve bono sadece nama; çek ise hem nama hem de hamile yazılabilir (TKHK m. 4/5 hükmü gereğince, düzenleyenin tüketici olduğu tüketici işlemlerinde, sadece nama yazılı senet keşide edilebilir). Fakat bono ve poliçenin TTK m. 683/2 gereğince, beyaz ciro ile devredilebilmeleri, hamiline yazılı senetle aynı sonucu doğurmasına neden olur.

2.2.2. İbraz Senetleridir

Kambiyo senetlerinde hak ile senedin birbirine sıkı sıkıya bağlı olması sebebiyle kambiyo senetlerinde içkin olan hak, senetten ayrı olarak istenemeyeceği gibi devri de söz konusu olamaz (TTK m. 645). Arka planda olan haktır. Hak, bir kere senede bağlanınca ya da senetle birlikte meydana gelince senede tabi olur.

Hamil, senedi borçlunun ikametgâhında ödenmek üzere ibraz eder ve yine kural olarak senet, ibraz ve teslim edilmedikçe borç ödenmez.[12]

2.2.3. İmzaların Bağımsızlığı (İstiklali) İlkesi Geçerlidir

Bir kambiyo senedi, kambiyo taahhüdü ile borçlanma ehliyetine sahip olmayan şahısların imzasını, hayali şahısların imzalarını, sahte imzaları veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bu durumdan etkilenmez (TTK m. 677).

Dolayısıyla kambiyo senetlerindeki her imza, önce atılmış bulunan imzadan bağımsızdır; önceki imza da kendisinden sonraki imzadan etkilenmez. Örneğin, senedi düzenleyenin imzasının sahte olduğu bir bonoda, cirantaların imzaları geçerli ise, cirantalar borcu ödemek zorundadır; meğerki sakatlık görülmekte veya herhangi bir şekilde bilinmekte olmasın.

2.2.4. Kamu Güvenini Haiz Senetlerdir

Kambiyo senetleri, hakkın senette yer alan metne uygun olarak varlığının kabul edildiği senetlerdir. Zira hamil, senette içkin hakları kazanır, yani senedi kendisine devredenin sahip olduğu hakları kazanamaz. Bu nedenle her senet hamili, buna tam olarak itimat edebilir.

[12] **Pulaşlı**, s. 116.

Kambiyo senetleri, emre veya hamile düzenlenmiş olmak kaydıyla kamu güvenini haiz senetlerdir.[13]

2.2.5. Uluslararası Mahiyette Senetlerdir

Kambiyo senetleri, tedavül yetenekleri sayesinde hızlı ve fazla sayıda el değiştirebilirler. Bu özelliği sebebiyle düzenlendikleri devlet dışında da işlem görebilirler. Kambiyo senetleri ile ilgili uyuşmazlıkların çözümlenmesi için Lahey, Cenevre Anlaşmaları imzalanmış ve Türk Ticaret Kanunumuzda da "*Kanunlar İhtilafi*" başlığı altında 819 ilâ 823. maddelerine yer verilmiştir.

2.2.6. Bir Para Alacağını İhtiva Ederler

Kambiyo senetlerinde mündemiç olan hak, bir eşyanın teslimi veya ortaklık hukukundan meydana gelen bir hak olamaz. Ancak bir miktar paranın ödenmesi borcunu içerir. Altın olarak dahi kararlaştırılamaz.[14]

Türk Borçlar Kanunundan farklı olarak kambiyo senetlerindeki para borcu, aranılacak niteliktedir. Dolayısıyla senedin hamili, senedi ibraz ederek borçludan ödeme yapmasını ister.

2.2.7. İlletten Mücerrettirler

Kambiyo senetlerinde içkin hak ile bu hakkın oluşumuna vesile olan asıl borç ilişkisi arasında herhangi bir bağ bulunmamaktadır. Kambiyo senetleri, asıl borç ilişkisinden ayrı bir varlığa bürünür. Bir kere düzenlendikten sonra varlığına vesile olan asıl ilişkideki bir bozukluk ya da aksaklık kambiyo senedinin geçerliliğini etkilemez.

Mücerretlik ilkesi[15], kambiyo senedinin tedavülü, el değiştirmesi sonucunda mevzubahis olacaktır. Senedin hamili, aynı zamanda senedin vücut bulmasına sebep olan ilişkinin tarafı ise bu ilişkiden meydana gelen def'iler ona karşı ileri sürülebilecektir. Aksi halde belli kurallar haricinde mümkün olmayacaktır (TTK m. 687, 778, 792, 818).

---

[13] **Kınacıoğlu**, s. 92; **Pulaşlı**, s. 118; **Öztan**, s. 70.

[14] Bkz. **Coşkun**, s. 69-70; Yargıtay 12. HD., E: 18969, K: 21741, T: 21.11.2006 sayılı ilamı: "*... 'Altın para' herhangi bir mal hükmünde olup, muayyen bir bedel olarak kabulü mümkün değildir...*" <https://www.legalbank.net> s.e.t. 05.08.2019.

[15] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kınacıoğlu**, s. 84-88; **Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan** (2014) Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul, XII Levha Yayınevi, s. 92-96.

2.2.8. Müteselsil Borçluluk Esastır

Müteselsil borçluluk esası, TTK m. 724'te düzenlenmiştir. Maddeye göre, kambiyo senedini düzenleyen, kabul eden ile ciranta veya avalist hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar.

TBK'daki müteselsil borçluluk hükümleri, burada da geçerli olmaktadır. Hamil borçlulardan birine başvurduğunda, diğer borçlular ile ilk olarak başvurduğu borçludan sonra gelenlere karşı haklarını kaybetmez.

2.2.9. Sıkı Şekil Şartlarına Tabidirler

Kambiyo senetlerinde sıkı sıkıya şekle bağlılık ilkesi geçerlidir. Kambiyo senetlerinin yaratılması, zayi olması, devri vs. halleri bilhassa şekil şartlarına bağlı olup bunlar şekil şartlarına uygun yapılmadığı takdirde ya senet geçersiz olur ya da istenilen sonuç doğurmaz. Bu nedenle aksi yasada öngörülmemişse, bu şekil şartları, geçerlilik şartı olarak kabul edilir.

2.2.10. Yaratıcı (İhdasi) Kıymetli Evraktır

Kambiyo senetlerinde hak, senetle birlikte doğar. Ancak bununla anlatılmak istenen, alacağın senetle yaratıldığı değildir. Zira bir alacak, kambiyo senedi düzenlenmeden önce de var olabilir. Fakat böyle bir alacak, kambiyo alacağı mahiyetinde değildir. Kambiyo alacağı, sadece kambiyo senedinin düzenlenmesiyle ortaya çıkar.[16]

2.2.11. Özel Bir Takip Usulü Öngörülmüştür

. Kambiyo senetlerinin önemine binaen takibi, İcra ve İflas Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiştir (m. 167 vd.). Ticarette ve ekonomide önemli bir yere sahip olması nedeniyle Kanun Koyucu, diğer senetlere göre hamilin alacağına bir an evvel kavuşabilmesi için daha avantajlı hükümler koymuştur.

[16] **Öztan**, s. 69.

2.3. Devir Şekillerine Göre Kambiyo Senetleri

2.3.1. Nama Yazılı Kambiyo Senetleri

2.3.1.1. Kavramı

TTK m. 654'te nama yazılı senetler, belirli bir şahıs adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır. Kanundaki tanıma göre, bir senedin nama yazılı olması için; emre kaydını içermemesi ile birlikte belli bir şahsın namına yazılı olması ve kanunen emre yazılı senetlerden olmaması gerekir.

2.3.1.2. Nama Yazılı Düzenlenebilen ve Düzenlenemeyen Kambiyo Senetleri

Bono, poliçe ve çek; yani tüm kambiyo senetleri, nama yazılı olarak düzenlenebilir. Ancak bononun nama yazılı düzenlenip düzenlenemeyeceği doktrinde tartışmalıdır.[17]

Kanun Koyucu, 6502 sayılı Kanunun (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun) 4. maddesinin 5. fıkrasıyla tüketici işlemlerinden kaynaklı kambiyo senedinin zorunlu olarak nama yazılı düzenlenebileceğini hükme bağlamıştır.

2.3.1.3. Nama Yazılı Kambiyo Senetlerinin Devri

TTK m. 647'de düzenlenmiştir. Buna göre nama yazılı kambiyo senedinin devri için zilyetliğin devri ile birlikte yazılı bir devir beyanına gerek vardır. Bu beyan, kambiyo senedine yazılabileceği gibi ayrı bir kâğıt (alonj[18]) üzerine de yazılabilir.

Nama yazılı senetlerin devri, TBK m. 162 vd. maddelerinde düzenlenen alacağın devri (temliki) kurumuna benzer sonuçlar doğurur.[19] Fakat nama yazılı senetler alacağın temliki yolu ile devredildiği halde, alacağın temlikinde senet ispat aracıdır. Hâlbuki nama yazılı senetlerde hak, senet içerisinde mündemiçtir ve cisimleşmiştir.[20]

---

[17] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 84.
[18] Ek kâğıt ve ilave belge anlamlarına gelen alonj; kambiyo senetlerinde senedin arka yüzünde imza için yer kalmaması halinde, senede eklenen ilave parçayı ifade etmektedir. Bu durumda alonj ile senedin birlikte raptedilmesi gerekir. Bkz. **Gültekin, Özkan** (2016) Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 57, dn. 196.
[19] **Öztan**, s. 41.
[20] **Gültekin**, s. 57.

Nama yazılı kambiyo senetlerinin tedavülü, diğer devir türlerine göre zor olduğundan uygulamada tercih edilmemektedir. Zira nama yazılı senetler, kamu güvenine mazhar olmuş senetlerden değildir.

2.3.2. Emre Yazılı Kambiyo Senetleri

2.3.2.1. Kavramı

TTK m. 824 uyarınca, bir kambiyo senedinin emre yazılı senet olabilmesi için; lehine senet düzenlenen kişinin isminden sonra "emrine" kaydı bulunmalı (iradi olarak emre yazılı senetler) ya da senet, kanunen emre sayılmalıdır.[21]

2.3.2.2. Kambiyo Senetlerinin Kanunen Emre Yazılı Olması

Kambiyo senetleri olan bono, poliçe ve çek, yukarıda da belirttiğimiz gibi kanunen emre yazılı senet olduğundan lehtarın adından sonra "emrine" kaydı içermesi gerekmemektedir (TTK m. 671, 776, 780).

2.3.2.3. Emre Yazılı Kambiyo Senetlerinin Devri

TTK'daki çeşitli maddelere (m. 647, 648, 649 vd.) göre, emre yazılı senetlerin devri için ciro[22] ve zilyetliğin devri gerekir ve yeterlidir. Zilyetliğin devrinden kasıt, ciro edilen veya düzenlenen senedin devralana (lehtara, cirantaya, hamile) teslim edilmesidir. Tedavül kabiliyeti, nama yazılı kambiyo senetlerine göre daha fazladır.

Ciro, senedin arkasına veya alonja yazılır ve ciranta tarafından imzalanır (TTK m. 683/1). Ciro, alonja yapılırsa, alonjun da senetle birlikte ciro edilene teslimi gerekmektedir.

Yeri gelmişken cironun türlerine ve işlevlerine de kısaca değinmek gerekir. Ciro, yapılış şekline göre ikiye ayrılır: "*L…'ye ödeyiniz. D. (İmza)*" şeklinde ise "*tam ciro*"; kime ödeneceği bildirilmemiş veya sadece imza atılmış ise "*beyaz ciro*" olarak isimlendirilir (TTK m. 683).[23]

Yapılış amaçları yönünden ise ciro, üç şekilde olabilir: Temlik cirosu, rehin cirosu ve tahsil cirosu. *Temlik cirosu*, senette mündemiç hakkın devri amacıyla yapılan cirodur; *Rehin cirosu*, senet üzerinde rehin tesis etmek maksadına yönelik, ciroda rehni gösteren bir

[21] **Öztan**, s. 42.
[22] Ciro ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan** (2010) 'Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro' (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5 vd.
[23] **Poroy / Tekinalp**, s. 198-200; **Öztan**, s. 109-110.

şerhle (bedeli teminattır, bedeli rehindir) senedin rehin alana verilmesi halinde söz konusu olur; *Tahsil cirosu* ise, çeşitli nedenlerle senet bedelini bizzat tahsil edemeyen veya etmek istemeyen hamilin, ciroda tahsili gösteren bir şerhle (bedeli tahsil içindir, kabz içindir, vekâleten) bir başkasını bu işi yapmak görevlendirmesidir. Genellikle tahsil işi, bankaya bırakılmaktadır. Ciroda, tahsil veya rehin gayesiyle yapıldığına dair bir beyan bulunmadığı takdirde, o ciro, temlik cirosu kabul edilir ve cironun temlik değil de başka bir amaçla yapıldığını cirantanın ispat etmesi gerekir.[24]

Temlik cirosunun da üç önemli işlevi vardır: Temlik (hakkı devir) işlevi, teşhis işlevi ve teminat işlevi. *Temlik işlevi*ne, TTK m. 684'te değinilmiştir. Bu maddeye göre, ciro ve teslim suretiyle, senetten doğan tüm haklar devredilmiş olur. Bunun için cironun, hukuken geçerli bir ciro olması gerekir. Temlik cirosunun ikinci işlevi, *teşhis işlevi*, yani hak sahibinin teşhisini sağlamasıdır. TTK m. 686'da düzenlenmektedir. TTK m. 686 gereğince, bir senedin hamili, son ciro beyaz ciro olsa dahi, kendi hakkı birbirine bağlı ve müteselsil cirolardan anlaşıldığı durumda, yetkili hamil sayılır. Çizilmiş ciro, yazılmamış sayılır. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse, son ciroyu imzalayan kişi, senedi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır. Böylelikle birbirine bağlı ciroların hak sahipliğine karine teşkil ettiği söylenmiş olmaktadır (şeklen hak sahipliği). TTK m. 686/2 uyarınca, senet hamilin elinden herhangi bir şekilde çıkarsa, hakkı anlaşılan yeni hamil, ancak senedi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde o senedi geri vermekle yükümlüdür. Bu suretle, şeklen hak sahibi görünen bir kişiden iyiniyetle senedi devralan müktesibin korunacağı belirtilmektedir. *Teminat işlevi* ise, TTK m. 685'te yer almaktadır. Buna göre, aksi öngörülmedikçe, ciranta, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden mesuldür. Ciranta, senedin tekrar ciro edilmemesi için kayıt düşebilir; bu durumda, senet sonradan kendilerine ciro edilen şahıslara karşı mesul olmaz. Teminat işlevi, normal olarak, hukuken geçerli bir devirle başlar ve yine normal olarak, borçlu (veya muhatap / banka) tarafından ödeme yapılıncaya dek devam eder; zamanaşımı ya da hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması sebepleriyle sona erer. Başvuru hakkının kullanılması söz konusuysa, başvuru borçlusu yönünden, bu şahsın yapacağı ödemeyle nihayete erer.[25]

[24] Detaylı bilgi için bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 198-219; **Öztan**, s. 110-120.
[25] Detaylı bilgi için bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 200-210; **Öztan**, s. 111-116.

2.3.3. Hamiline Yazılı Kambiyo Senetleri

2.3.3.1. Kavramı

Hamiline yazılı senet, TTK m. 658'de senedin şeklinden veya metninden, hamili kim ise o şahsın hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak şeklinde tanımlanmıştır.

Hamiline veya hamile yazılı senet, hamilin senedi ibraz ederek ifa talep edebileceği, borçlunun da sadece senedi ibraz edeni yasal hak sahibi olarak kabul edip borcunu ödeyerek borcundan kurtulabileceği senetlerdir.

Hamile yazılı senette ille "hamile" veya "hamiline" sözcüğünün yer almasına gerek yoktur. Senedin metninden ya da şeklinden anlaşılabilir. Örneğin, bankanın tedavüle soktuğu kambiyo senedinde, "*işbu senet ibraz eden şahsa ödenecektir*." şeklinde bir kayıt varsa, hamiline yazılı senettir.[26]

2.3.3.2. Hamiline Yazılı Düzenlenebilen ve Düzenlenemeyen Kambiyo Senetleri

Kambiyo senetlerinden sadece çek, hamiline düzenlenebilir (TTK m. 785/1-c, 785-2-3). Poliçe (TTK m. 671/1) ve bono (TTK m. 776/1) hamiline düzenlemez. Çünkü poliçe ve bonoda lehtar zorunlu şekil şartıdır.

2.3.3.3. Hamiline Yazılı Kambiyo Senetlerinin Devri

Hamiline yazılı senetler, diğer devir türleri olan emre ve nama yazılı senetlere nazaran devri en hızlı, kolay yapılabilen senetlerdir. Senedin ve onda yer alan hakkın devri için sadece zilyetliğin devri gerekli ve yeterli olmasından dolayı tedavül kabiliyeti en uygun senetlerdir. Borçlunun hamilin kimliğini araştırma ve inceleme yetkisi olmadığı gibi ciro silsilesinin sıhhatini gözden geçirme külfeti de yoktur. Ancak her ne kadar tedavül kabiliyeti en yüksek olsa da güvenlik bakımından aynı şeyleri söylemek zordur.[27]

[26] **Gültekin**, s. 60.
[27] **Kayıhan, Şaban / Yasan, Mustafa** (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 33.

3. KAMBİYO SENEDİNİN ZAYİ OLMASI

3.1. Zayi Olması Kavramı

3.1.1. Tanımı

Türk Borçlar Kanunu m. 105'te "*senedin geri verilememesi*" başlığı altında alacaklının borç senedini kaybetmesi halinde adi senetlere yönelik iptal usulü düzenlenmiş ve ikinci fıkrasında da kıymetli evrak niteliğini haiz senetlerin iptaline yönelik hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler, TTK'da karışık olarak ve birbirini tekrar eder mahiyette yer almıştır (TTK m. 651-653, 657, 661-669, 757-765). Bu da uygulamada kafa karışıklığına sebebiyet vermektedir.

Kambiyo senetlerinin zayi olması kavramından ne anlaşılması gerektiği Kanunumuzda açıkça düzenlenmemiştir. Sadece TTK m. 757'de "*İradesi dışında poliçe elinden çıkan*…" denmekle zayi olma hallerinden biri açıklanmaktadır. Bu nedenle, "*zayi olma*" kavramı ile ilgili doktrinde muhtelif tanımlar yapılmıştır.

TTK m. 651'de "*zıyaı*" ve "*zayi olma*" kavramlarına yer verilmiştir.[28] Maddenin gerekçesinde, bu sözcükler yerine Öztürkçe bir sözcüğün konulmaması nedeni olarak, özellikle her iki sözcüğün tüm anlamlarını içerecek uygun bir karşılığın bulunamaması gösterilmektedir. Ayrıca "*zayi*"nin bir kelime değil, anlambilim yönünden *anlam yüklü bir kavram* olduğu değerlendirilmiştir.

Kambiyo senedinin zayi olması kavramına ilişkin bir tanımlayacak olursak: Yırtılma, çalınma, yağma veya kaybolma gibi bir insan faktörü ile veya deprem, sel ya da yangın gibi tabii bir olayla senedin hak sahibinin iradesi hilafına elinden çıkması veya senedin hak sahibi elinde bulunmakla beraber bozulma, yıpranma gibi sebeplerle içeriği anlaşılamayacak şekilde kullanılamaz hale gelmesidir.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere; yanma, yırtılma, karalanma, yıkanma, üzerine herhangi bir şey dökülmesi sonucu yazının mürekkebinin dağılması gibi bir nedenle muhtevası anlaşılamayacak şekilde senedin kullanılamaz hale gelmesi veya sel, deprem,

[28] *Zıya*, *Zıyaı* ve *zayi olma* kavramları sözlükte; yitme, kaybolma, yok olma olarak yer almaktadır bkz. **Yılmaz**, 2005, s. 1360, 1363,1366.

çalınma, yağmalanma gibi bir olay sonucunda zilyetliğin sona ermesiyle kambiyo senedi zayi olabilmektedir.[29]

Kambiyo senetlerinin zayi olması, mutlak veya nispi anlamda söz konusu olabilir. Bu gibi hallerde, hak sahibinin hangi hukuki olanaklara sahip olduğunu sonraki bölümlerde açıklayacağız.

3.1.2. Mutlak Anlamda Zayi Olması

Mutlak anlamda kambiyo senedinin zayi olması, senedin hiç kimse tarafından ibraz edilememesi, yani ibrazın hiç kimse açısından mümkün olmaması sonucunu doğurur.[30] Mutlak anlamda zayi olma hallerine; senedin yırtılması, yanması, denize düşmesi vs. örnek olarak verilebilir.

Mutlak anlamda zayi olma halinde, senedin zilyetliğinin bir başkası tarafından da iktisabı mümkün değildir. Burada "*objektif ibraz imkânsızlığı*" söz konusudur.

3.1.3. Nispi Anlamda Zayi Olması

Nispi anlamda kambiyo senedinin zayi olması, senedin sadece hak sahibi tarafından ibraz edilememesi halidir.[31] Senedin çalınması, bir yerde unutulması, kaybedilmesi vb. hallerde nispi anlamda zayi olma hususu söz konusu olacaktır.

Senedin nispi anlamda zayi olması halinde, senet ya sahipsiz olur ya da bir başkası senede zilyet olur. Bir başkası senede zilyet olursa, borçluya ibraz etme olanağı vardır. Burada "*nispi ibraz imkânsızlığı*" söz konusudur.

---

[29] **Kınacıoğlu**, s. 56; **Domaniç, Hayri** (1975) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, s. 46; **Gültekin**, s. 64; **Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan** (2014) Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul, XII Levha Yayınevi, s. 51; **Bozer, Ali / Göle, Celal** (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, Yedinci Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 41; **Bahtiyar, Mehmet** (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, Güncellenmiş 15. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 35; **Poroy / Tekinalp**, s. 123; **Esenkar, Burhanettin** (2007) Çekin Ziyaı Özellikle Çalınma Hali, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 7; **Gürbüz, Diğdem Göç** (2017) 'Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali' Legal Hukuk Dergisi, C: 15, S: 173, s. 2242; **Cebeci, Emine** (2014) 'Çekin Zıyaı ve İptali' (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 29; **Pulaşlı**, s. 83-84; **Sezer, Ahmet** (2013) Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayıncılık, s. 95; **Karayalçın**, s. 351; **Çeker, Mustafa** (2013) Ticaret Hukuku, 6. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi, s. 491; **Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan** (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Bursa, Dora Basım Yayın, s. 36; **Kayar, İsmail** (2013) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 40; **İmregün, Oğuz** (1998) Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 25; **Karakaya**, s. 18-19; **Gürühan, Caner** (2015) Çekin Zayi Olması ve İptali, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 6; **Domaniç**, s. 40; **Tekil, Fahiman** (1980) Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Fatih Gençlik Vakfı, s. 77; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 8; **Can**, s. 39-40.

[30] **Esenkar**, s. 7; **Gürühan**, s. 7; **Sezer**, s. 95; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 8-9; **Cebeci**, s. 29; **Gültekin**, s. 64; **Karakaya**, s. 19.

[31] **Gültekin**, s. 64; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 9; **Karakaya**, s. 20; **Esenkar**, s. 8; **Cebeci**, s. 29; **Gürühan**, s. 7.

3.1.4. Senet Zilyetliğinin Sona Ermesi

Kambiyo senetlerinin zilyetliği, sel, deprem, çalınma, yağmalanma gibi bir olay sonucunda sona erebilmektedir. Senet zilyetliğinin sona ermesi konusuna başlamadan evvel zilyetlik ve zilyetliğin sona ermesi kavramlarına kısaca değinmek gerekecektir.

Zilyetliğin açık tanımı, TMK'da yapılmamıştır. Aynı Kanun m. 973/1'de "*Bir şey üzerinde fiili hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir*" ve m. 973/2'de "*Taşınmaz üzerindeki irtifak haklarında ve taşınmaz yüklerinde hakkın fiilen kullanılması zilyetlik sayılır*" denilmek suretiyle zilyedin tanımı yapılmıştır. Bu tanımdan zilyetliğin "*bir şey üzerinde fiili hâkimiyet*" olduğu sonucunu çıkarabiliriz.[32]

Fiilen hâkimiyetin kurulabilmesi için, kişinin eline geçirdiği eşya üzerinde *zilyetlik iradesine* sahip olması gerekir. Bu iradeye sahip olmayan kişinin fiilen hâkimiyeti ele geçirmesi de söz konusu olamaz.[33] TMK m. 599, bu hale bir istisna getirerek, mirastan bilgileri olmasa da, murisin zilyet olduğu eşyaların zilyetliğini mirasçıların kazanacaklarını düzenlemiştir.

Zilyetliğin hukuki niteliği, öğretide ve uygulamada tartışmalıdır. Bu görüşler arasında en fazla taraftar bulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre, zilyetlik, niteliği itibariyle *hukuki bir durum*dur.[34]

Zilyetlik, bir hak değildir. Zira hakların tanımında temel unsur olan "*hukuken korunmuş menfaat*" unsuru zilyetlikte yoktur. Bir hakka dayanmayan zilyedin, hukuken korunan bir menfaati yoktur. Örnek vermek gerekirse, hırsızın zilyetliği, hukuk düzenince korunmaz. Zilyetlik sadece fiili hâkimiyetlik olarak da addedilemez.[35] Zira TMK m. 974/1'de, malı fiilen hâkimiyetinde tutan kimsenin yanı sıra, malı sınırlı bir ayni hakkın kurulması veya bir kişisel hakkın kullanılmasını sağlamak için bir başkasına veren kimse de zilyet sayılmıştır.[36]

---

[32] **Sirmen, A. Lale** (2014) Eşya Hukuku, 2. Bası, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s. 46; **Aybay, Aydın / Hatemi, Hüseyin** (2014) Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 32-33; **Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer / Oktay – Özdemir, Saibe** (2018) Eşya Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 13-14; **Ünal, Mehmet / Başpınar, Veysel** (2012) Şekli Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 128-133.

[33] **Sirmen**, s. 48-51; **Ünal / Başpınar**, s. 133-137; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 13-14; aksi yöndeki görüş için bkz. **Aybay / Hatemi**, s. 33.

[34] **Sirmen**, s. 51; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 15-16; hakim görüşten biraz ayrılarak zilyetliği, *fiili ve hukuki bir durum* olarak gören görüş için bkz. **Ünal / Başpınar**, s. 137-141.

[35] Aksi yöndeki görüş için bkz. **Aybay / Hatemi**, s. 49.

[36] **Sirmen**, s. 51-52; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 14; **Ünal / Başpınar**, s. 132-141.

Bu açıklamalardan sonra zilyetlik kavramını, bir eşya üzerinde, zilyetlik iradesi ve fiili hâkimiyetin ele geçirilmesiyle doğan, bu zilyetlik iradesi ile fiili hâkimiyetin çeşitli sebeplerle sona ermesine kadar devam eden hukuki bir durum şeklinde tanımlayabiliriz.

Zilyetliğin sona ermesiyle ilgili olarak TMK'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Sadece TMK m. 976'da, hâkimiyetin fiilen geçici olarak kullanılamaması halinin zilyetliği sona erdirmeyeceğinden bahsedilmiştir.

Yukarıda yaptığımız tanımdan da anlaşılacağı üzere zilyetlik, zilyetlik iradesinin ve/veya fiili hâkimiyetin ortadan kalkması hallerinde sona erer. Zilyetlik; birinci halde, zilyedin rızası ile, ikinci halde ise, zilyedin rızası dışında kaybedilir.[37]

TMK m. 976 hükmü de nazara alındığında, senet zilyetliğinin geçici nedenlerle kullanılmaması ya da kullanma imkânının ortadan kalkması senedin zayi olduğu anlamına gelmez. Senet zilyetliğinin ortadan kalkmasından, yani senedin zayi olmasından bahsedebilmek için, fiili hâkimiyetin geçici değil, sürekli ve yeniden kurulması olanaksız olacak şekilde ortadan kalkmış olması gerekir.[38] Örneğin borçlunun seyahatte bulunması nedeniyle senedin kendisine ibraz olunamaması veya bir görme engellinin senedi bulamaması, objektif manada bir imkânsızlık sayılmaz.[39]

Senette mündemiç hakkın sahibi, senet üzerindeki zilyetliğini bizzat kaybedebileceği gibi; fer'i zilyet olan rehin, intifa hakkı sahibinin dolaysız, feri zilyetliğinin ya da temsilcinin zilyetliğinin sona ermesi ile asli, dolaylı zilyetliğini kaybedebilir.[40]

Başkası için zilyet olan kişi veya fer'i zilyet[41], esas hak sahibinin güvenini kötüye kullanır ve esas hak sahibi gibi davranırsa, esas hak sahibinin asli dolaylı zilyetliği kaybolur.[42] Bu ihtimal, özellikle, senedin tahsil veya rehin cirosu ile ciro edildiğinin belirtilmeyip, cironun temlik cirosu imiş gibi yapılması halinde ortaya çıkabilir.[43]

---

[37] **Esenkar**, s. 10-11; **Gürühan**, s. 9.
[38] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 11.
[39] **Öztan**, s. 56.
[40] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 10; zilyetliğin bu şekilde kaybı için bkz. **Sirmen**, s. 77-78.
[41] Fer'i zilyet, asli zilyetten, bir sınırlı aynı hakkın kurulmasını veya bir şahsi hakkın kullanılmasını sağlamak için şeyi teslim alan şahıstır (TMK m. 974). Ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 57-58.
[42] Zilyetliğin bu şekilde kaybı için bkz. **Sirmen**, s. 57-58.
[43] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 10.

Hile veya tehdit ile senedin alınmasında, zilyetlik aslında rızaen ortadan kalkmamaktadır. Zira hak sahibinin mevcut iradesi fesada uğramıştır. O halde, bu gibi durumlarda, senedin zayi olduğu kabul edilerek iptal talep edilebilecektir.[44]

Tahsil amacıyla bankaya ibraz edilen çekin, banka tarafından kaybedilmesi veya takas odasına ibraz edilen çekin, Takas Merkezine elektronik ortamda ibraz edilmesi neticesinde fiziken kaybedilmiş olması ihtimallerinde de senet zayi olmuş sayılır.[45]

3.1.5. Senedin Kullanılamaz Hale Gelmesi

Kambiyo senetleri; yanma, yırtılma, karalanma, yıkanma, üzerine herhangi bir şey dökülmesi sonucu yazının mürekkebinin dağılması gibi bir nedenle kullanılamaz hale gelebilmektedir.[46] Bu durumda borçluya senedin ibraz edilmesi halinde borçlu, ifa talebini reddedebilecektir.

Hak sahibinin zilyetliğinde bulunan ve kullanılamaz hale gelmekle birlikte esaslı unsurları duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilen senedin iptal hükümlerinden yararlanıp yararlanmayacağı hususu, öğretide tartışmalıdır. Bazı yazarlar[47], bu durumda kambiyo senetlerinin zayi olması nedenine dayalı hukuki yollara başvurulamayacağını; TTK m. 488 ve 743'te yer alan hükümlerin uygulanması gerektiğini, böylelikle eğer senedin muhtevası anlaşılabiliyorsa iptaline gerek olmayıp, yeni bir senet ihdas edilerek istemde bulunma ve dava açma imkânının verilmesini savunmaktadır.

Bir kısım yazarlar ise[48], iptal kelimesinin genel olarak kullanıldığını ve senedin işe yaramaz hale geldiğinde iptalinin istenebileceğini belirtmektedir.

Senedin iptalinin istenebileceğine ya da TTK m. 488 ve 743'te yer alan hükümlerin uygulanabileceğine ilişkin görüşlere katılmıyoruz. Zira yasamızın lâfzî yorumu ile bu sonuçlara ulaşma olanağı bulunmamaktadır Bizim de katıldığımız görüşe göre[49], bu durumda genel hükümlere göre, borçluya karşı istihkak davası açılarak hakkın varlığı ispat

---

[44] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 10.
[45] **Gürühan**, s. 10.
[46] **Esenkar**, s. 8; **Cebeci**, s. 31-32; **Kayar**, s. 43-44.
[47] **Coşkun**, s. 965; **Bozer / Göle**, s. 42; **Esenkar**, s. 9; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 11; **Gürbüz**, s. 2243; **Karayalçın**, s. 352; **Gültekin**, s. 63-64; **Tekil**, s. 77 vd.; **Sezer**, s. 116; **Ertekin, Erol / Karataş, İzzet** (1996) Uygulamada Ticari Senetler, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 69; **Gürühan**, s. 11; **Karakaya**, s. 22.
[48] **Öztürk (Dirikkan)**, s.12; **Poroy / Tekinalp**, s. 123.
[49] **Gürbüz, A. Hulusi** (1986) Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, 2. Baskı, İstanbul, Cem Ofset, s. 766-767; **Domaniç**, 1975, s. 49.

edilerek senedin iptali ve yeni bir senet ihdasını talep edebilme hakkı verilmesi gerekir. Yargıtay da bu görüştedir.[50]

3.2. Kambiyo Senedinin Zayi Olması Halinde Kanun Hükümlerinin Uygulanma Sırası

Hukukumuzda, kambiyo senedinin zayi olması halinde uygulama sırası şu şekilde olmalıdır:[51]

a. Öncelikle, zayi olan senede özgü hükümler uygulanacaktır. Yani ilk başta senedin tipi ve türü tespit edilmelidir. Örneğin bir poliçenin zayi olması halinde, TTK m. 757 ila 765. maddelerde düzenlenen hükümler tatbik edilmelidir.

b. Senede özgü hükümler yoksa devir şekline göre[52], bu senedin içinde bulunduğu gruba özgü hükümler uygulanır.

c. İkisinin de mümkün olmadığı durumlarda, TTK m. 651 ila 653.maddelerinde düzenlenen genel hükümler tatbik edilir.

Kambiyo senetlerinde b ve c'ye gerek kalmayacaktır. Zira poliçenin düzenlendiği bölümde daha detaylı hükümler ele alınmış olup bono ve çek için de yollamalar yapılmıştır. Bu nedenle biz çalışmamızı, nama, emre ve hamiline yazılı senet olarak devir şekline göre ayrıma tabi tutmaksızın, kambiyo senetleri bazında ele aldık. Yani genel hükümler kısmında düzenlenen m. 651 ila 653. maddelere, nama yazılı senetler kısmında düzenlenen 657. maddeye ve hamili yazılı senetler kısmında düzenlenen m. 661 ila 669. maddelere, yeri geldikçe değinilmekle yetinilecektir. Çalışmamız, esas itibariyle poliçeye özgü getirilen hükümlerden ilerleyecektir.

---

[50] Bu hususta bkz. Yargıtay 11. HD., E: 1979/5832, K: 1979/5872, T: 24.12.1979 <https://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=103801> s.e.t. 06.08.2019.

[51] **Domaniç**, 1975, s. 48; **Domaniç**, s. 42; **Sezer**, s. 97-98; **Gültekin**, s. 66-67; **Karakaya**, s. 22.

[52] Devir şekillerine göre kambiyo senetleri, emre, hamile ve nama yazılı olarak düzenlenebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan**, s. 39-50; ayrıca ciro ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan** (2010) 'Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro' (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5 vd.

4. ÖDEME YASAĞI

4.1. Genel Olarak

Kambiyo senedinin rızası hilafına hak sahibinin elinden çıkması veya kullanılamaz hale gelmesi halinde, senedi her nasılsa elinde bulunduran hamil (şeklen hak sahibi) tarafından borçluya ibraz edilerek bedelin ödenmesini önlemek amacıyla hak sahibi, mahkemeye müracaat ederek senette yer alan hakkın senedi getirene ödenmemesi için mahkemece bir karar verilmesini isteyebilir. Mahkemece talep üzerine verilen karar yönünden, her ne kadar TTK'da çeşitli isimler verilerek kavram kargaşası oluşturulmuş ise de biz çalışmamızda *ödeme yasağı* kavramını kullanacağız.

Senetteki mündemiç hak, para alacağı ise, hak sahibinin mahkemeden talep edeceği önleyici tedbire "*ödeme yasağı talebi*", mahkemece verilecek karara da "*ödeme yasağı kararı*" denir. Yani mahkemenin ödeme yasağı kararı verebilmesi için senetteki hakkın para alacağı olması gerekir. Kaldı ki kambiyo senetlerinin bir özelliği de yukarıda da bahsedildiği gibi, para alacağını ihtiva etmeleridir.

Ödeme yasağı talebinde bulunulan senet, yırtılmış, yanmış veya örneğin denize düşmüş ise, diğer bir deyişle mutlak anlamda zayi olmuşsa, ödemeden yasaklama kararı talep edilemeyecektir. Zira *objektif ibraz imkânsızlığı* söz konusudur. Yani senedin başkası tarafından da ele geçirilmesi ve ibrazı mümkün değildir. Bu durumda hak sahibi ödeme yasağı talep etmişse mahkemece re'sen talebin reddine karar verilmesi gerekir. Dolayısıyla önleyici önlemlerin alınması, sadece senedin *nispi anlamda zayi olması* halinde mevzubahistir.

Türk Ticaret Kanununun *Kıymetli Evrak Kitabı'*nın *Genel Hükümler* ve *Nama Yazılı Senetler* kısımlarında ödeme yasağı düzenlenmemiştir. Fakat kanun koyucu, hamiline yazılı senetler için TTK m. 662'de, emre yazılı senetler için ise TTK m. 831 ile bono (TTK m. 778/1) ve çekteki (TTK m. 818/1) yollamalar nedeniyle poliçe bölümünde TTK m. 757'de yer alan ödeme yasağı ile ayrı ayrı düzenleme getirmiştir.

Hamiline yazılı senetlerde, mahkeme, dilekçe sahibinin talebiyle, aksine davrandığı takdirde iki defa ödemek zorunda kalacağını ihtar ederek senet borçlusunu bedeli ödemekten yasaklar. Emre yazılı senetlerde, henüz iptal isteminde bulunulmadığında da ödeme yasağı kararı verilmesi istenebilir. Fakat hamiline yazılı senetlerde, senedin iptali

davası açıldığı takdirde, ödeme yasağı istenebilmektedir.[53] Başka bir deyişle, emre yazılı senetlerden farklı olarak hamiline yazılı senetlerde, ilk olarak senedin iptali istenmelidir veya iptal talebi ile birlikte ödeme yasağı talep edilmelidir. Zira TTK m. 661 ve 662'nin sıralamasından ve kanun koyucunun sistematiğinden dahi, önleyici önlem kararına ilişkin talebin, iptal talebinden sonra veya birlikte yapılabileceği çıkarılabilir.

4.2. Hukuki Niteliği

4.2.1. Genel İtibariyle

Mahkemenin vereceği ödeme yasağı kararı; tartışmalı olmakla birlikte, Yargıtay uygulaması[54] ve öğretideki çoğunluk görüşe göre[55] HMK m. 389 vd. maddelerinde düzenlenen ihtiyati tedbir[56] niteliğinde kabul edilmektedir.[57] Öğretide bazı yazarlar, daha hususi bir düzenleme olan TTK'daki hükümler uyarınca, bu kararları özel bir *önleyici tedbir* kararı olarak nitelendirmektedir.[58]

Özel hükümlerin öncelikle uygulanması ve özel hüküm olmayan hallerde ya da genel düzenlemelere yollama yapılan yerlerde HMK'deki ihtiyati tedbire ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir.[59] Ayrıca HMK 406/2. maddesinde geçici hukuki korumalara ilişkin diğer kanunlarda yer alan özel hükümlerin saklı olduğu düzenlenmektedir. Açıklamalar karşısında ödeme yasağının, hukuki niteliği itibariyle ihtiyati tedbirin özel bir çeşidi olduğunun kabulü gerekir.

HMK'de düzenlenen ihtiyati tedbir ile ödeme yasağı kurumları arasında çeşitli farklılıklar mevcuttur.[60] Öncelikle ihtiyati tedbir, HMK m. 390/1 gereğince, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra

---

[53] **Gültekin**, s. 111-112; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 73; **Karakaya**, s. 24.
[54] Yargıtay 11. HD., E: 1985/3596, K: 1985/3596, T: 27.05.1985 (**Sezer**, s. 100, dn. 171).
[55] **Kınacıoğlu**, s. 72; **Coşkun**, s. 979; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 40; **Esenkar**, s. 43; **Eriş, Gönen** (2014) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 1. Basım, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 485; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 71; **Aker, Yeşim** (2006) Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 1. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 138 vd.; **Bozer / Göle**, s. 53; **Gürühan**, s. 31-32; **Seven, Vural** (2007, Mayıs-Haziran) 'Çek Keşidecisinin TTK M. 711/3'e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 70, s. 286.
[56] İhtiyati tedbir kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Karslı, Abdurrahim** (2012) Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Alternatif Yayınları, s. 751 vd.; **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 558 vd.; **Özekes**, Pekcanıtez Usul, s. 2461 vd.; **Umar**, s. 1132 vd.
[57] Ayrıca bkz. **Yılmaz, Ejder** (2001) Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, 1. Basım, 1. Cilt, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 745.
[58] **Cebeci**, s. 39; **Sezer**, s. 100; **Gültekin**, s. 126; **Seven**, s. 286; **Karakaya**, s. 25.
[59] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 40; **Gültekin**, s. 127.
[60] **Cebeci**, s. 39-40; **Karakaya**, s. 26; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 40; **Gültekin**, s. 126-127; ayrıca bkz. **Sezer**, s.103-105.

ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir. Ödeme yasağı ise, TTK m. 757/1 uyarınca, delillerin bulunması ve değerlendirilmesinin daha kolay olacağından bahisle ödeme ya da hamilin yerleşim yeri mahkemesinden istenebilir.

Diğer yandan HMK m. 397'a göre, ihtiyati tedbir kararı, davanın açılmasından önce verilmişse, tedbir isteyen, bu kararın uygulanmasını istediği tarihten itibaren iki hafta içerisinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin belgeleri, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurtmak ve karşılığında bir belge almak mecburiyetindedir. Aksi durumda tedbir kendiliğinden kalkacaktır. Ödeme yasağı kararında ise; senedin kimde olduğu biliniyorsa, mahkeme, dilekçe sahibine istirdat davası açması için uygun bir süre verir, bu süre içerisinde dava açılmazsa TTK m. 758/2 uyarınca, mahkeme, ödeme yasağı kararını kaldırır; senedin kimde olduğu bilinmiyorsa, iptaline karar verilmesi istenebilir. Senedin iptali istenildiğinde, mahkemece ilanlar yapılır ve ilan süresi içerisinde senet mahkemeye getirilmezse senedin iptaline karar verilir. Dolayısıyla ödeme yasağında, davanın açılması için iki haftalık kesin bir süre yoktur. Kaldı ki uygulamada, taleplerin neredeyse tümünde, ödeme yasağı ile birlikte senedin iptali de istenilmektedir. Zira sadece ödeme yasağı talep edilmesi, hak sahibine bir fayda sağlamayacaktır. Şöyle ki: Mahkeme, ödeme yasağı kararı verdiğinde, TTK m. 757/2 gereğince, borçluya, senet bedelinin tevdisi için yer gösterir ve tevdi etmeye izin verir. Fakat hak sahibinin tevdi yerinden senet bedelini talep edebilmesi için, elinde senedin iptaline ilişkin mahkeme kararı olması gerekir. Hal böyle iken, senedin iptali olmaksızın sadece ödeme yasağını talep etmek, uygulamada ve teoride mümkün ise de hak sahibi açısından yararsızdır.

4.2.2. Çek Keşidecisinin Ödeme Yasağı Talimatına İlişkin Düzenlemenin Akıbeti

28.02.2009 tarih ve 27155 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlanan 5838 sayılı Bazı Kanunlara Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 32. maddesiyle, 6762 sayılı TTK m. 711/3'te yer alan keşidecinin, çekin üçüncü bir kişinin veya kendisinin elinden iradesi dışında çıkmış olduğuna ilişkin iddiası bulunduğunda, muhatabı çeki ödemekten yasaklayabileceğine yönelik düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Buna göre keşideci, rızası dışında elinden çıkan çekler bakımından tek taraflı irade açıklaması ile muhatap bankayı ödemeden yasaklayabilirdi.[61] Bu nedenle çekleri rızaları dışında ellerinden çıkan hamil veya cirantaların, mahkemeden ödeme yasağı isteminde bulunmaya oranla ivedi ve ekonomik koruma sağlayan olanaktan yararlanabilmek için keşideciyi ikna etmeleri gerekirdi. Ayrıca tartışmalı olmakla birlikte hukuki niteliği itibariyle mahkeme kararına gerek duyulmayan "*ihtiyati tedbir*" niteliğinde bir yetkiydi.[62]

6762 sayılı TTK m. 711/3 hükmünün yürürlükten kaldırılacağı, şu an yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK Tasarısı ile de öngörülmüştü. Fakat dünyayı sarsan ekonomik krizin etkilerinin ülkemizde de hissedildiği o zamanda, keşidecilerin ödemeden kaçınmak istemesi ve gerçeğe aykırı irade dışı elden çıkma iddiasıyla bankalara yöneltilen ödeme yasağı talimatlarının artması üzerine, eTTK m. 711/3 hükmü, tekrar gündeme geldi ve Tasarı'nın mecliste görüşülmesi beklenmeksizin bu hüküm, yürürlükten kaldırıldı.[63] Dolayısıyla yürürlükten kaldırılmasının asıl sebebinin, ödeme yasağı talimatının kötüye kullanılması olduğu söylenebilir.

Yargıtay, yerleşik kararlarında, çek keşidecisinin zayi nedeniyle iptal davası açma hakkı bulunmadığını, bu hakkın TTK m. 651/2 uyarınca, hamile ait olduğunu, keşidecinin iptal kararı almakta hukuki yararı bulunmadığını kabul ederek, çek keşidecisinin iptal davası açma yolunu kapatmaktadır.[64]

İptal davası açamayan ve çek bedelinden sorumlu tutulmak istemeyen keşidecinin başvurabileceği hukuksal yol, çek hamiline karşı, İİK m. 72 gereğince, menfi tespit davası açmak ve borçlu bulunmadığını mahkeme kararıyla tespit ettirmektir. Fakat bu yolu seçen keşideci, İİK m. 72/2 gereğince, teminat yatırmak zorunda kalacak, yargılama giderlerine katlanacak ve uzun yargılama süreleriyle uğraşacaktır. Çekin rıza dışında elden çıktığı olgusunun kanıtlanmasındaki güçlük de dikkate alındığında, açılacak menfi tespit

[61] Ödemeden men kararı ile ödemeden men talimatı arasındaki temel farklar için bkz. **Seven**, s. 295-296; ayrıca 6762 sayılı eTTK m. 711/3'te yer alan düzenleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kendigelen, Abuzer** (2007) Çek Hukuku, 4. Bası, İstanbul, Arıkan Yayınları, s. 265-280; **Aker**, s. 135 vd.; **Esenkar**, s. 25-38.

[62] **Gürühan**, s. 16-17; ayrıca eTTK m. 711/3'e göre verilen ödemeden yasaklama talimatının hukuki niteliği ile ilgili doktrinsel tartışma için bkz. **Seven**, s. 288 vd.; **Aker**, s. 138-140.

[63] **Gürühan**, s. 17.

[64] Yargıtay 11. HD., E: 2013/18456, K: 2014/6724, T: 07.04.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/2854, K: 2017/5759, T: 25.10.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

davasının iyiniyetli keşideciye en azından ihtiyacı karşılayacak oranda hızlı bir fayda sağlamayacağı açıktır.[65]

Sonuç olarak, düzenleyen tarafından muhataba yöneltilen ödeme yasağı talimatı konusunda getirilmesi gereken maddenin (fıkranın) aşağıdaki şekilde kaleme alınması yerinde ve kötüye kullanılmasının önlenmesine uygun olacaktır:

"*Düzenleyen, çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elindeyken iradesi dışında çıktığı iddiasında ise, muhatabın çeki ödemesini yasaklayabilir. Muhatap, kendisine yöneltilmiş olan ödeme yasağı konulması talimatı karşısında çek bedelini, meşru hamil lehine derhal bloke bir hesaba alır. Düzenleyen veya iradesi dışında çekin elinden çıktığı iddiasında olan üçüncü kişi, muhataba ödeme yasağı konulduktan sonra en geç bir hafta içerisinde, çekin ödenmesinin durdurulması ve çekin kimin elinde olduğu biliniyorsa iade; çekin kimin elinde olduğu bilinmiyor ise iptal istemiyle mahkemeye başvurmak ve başvurduğuna ilişkin evrakı muhataba ibraz etmek zorundadır. Aksi halde muhatap, çek bedelini, çeki ibraz süresi içinde ödenmek üzere ibraz eden hamile öder. Hukuka uygun olmayan ödeme yasağı konulmasının sonuçlarına düzenleyen katlanır*".[66]

4.3. Talepte Bulunabilecek Kişiler

Ödeme yasağı talebi için mahkemeye başvurmaya ehil kişi, kambiyo senedinin zayi olduğu veyahut zıyaın meydana geldiği anda senet üzerinde hak sahibi olandır.[67] Diğer bir deyişle, senet zayi olmasaydı onun ödenmesi için kim ibraz edecekse, mahkemeye de o kişi başvurmaya yetkilidir.[68] Ciro türlerinde, senedi, senet borçlusuna ibraz edecek olan kişi, talebe yetkilidir.

Ödeme yasağı talep edildiğinde, mahkemece ödemeden yasaklama kararı verilebilmesi için, ilk olarak istemde bulunanın senedin sahibi olup olmadığının ve iradesi hilafına senedin elinden çıkıp çıkmadığının araştırılması elzemdir.

---

[65] **Gürühan**, s. 23.

[66] Benzer yönde bkz. **Narbay, Şafak** (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: Özel Sayı, s. 218; *Narbay* ile aynı yönde bkz. **Bahtiyar, Mehmet** (2005, Kasım-Aralık) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Dili İle Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 61, s. 104.

[67] **Gültekin**, s. 129; **Sezer**, s. 106; **Esenkar**, s. 39; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 41; **Gürühan**, s. 27; **Cebeci**, s. 40; **Karakaya**, s. 26.

[68] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 23; **Esenkar**, s. 77-78; **Poroy / Tekinalp**, s. 131, dn. 23.

Senet üzerinde elbirliği mülkiyeti bulunuyorsa, TMK m. 702 uyarınca, tasarruf işlemi söz konusu olmadığından, yani bir hakkın aktarımı bulunmadığından, ortaklardan her biri diğerinden bağımsız ödeme yasağı talebinde bulunabilmektedir.[69] Dolayısıyla ödeme yasağını tek bir ortak, mahkemeden talep edebilir (TMK m. 702). Keza paylı mülkiyette de her bir malik, tek başına ödeme yasağı talebinde bulunabilir (TMK m. 693).

Senet üzerinde intifa hakkı tesis edilmişse intifa hakkı sahibi; rehin kurulmuşsa, rehin hakkı sahibi; senedi tahsil cirosu ile devralan vekil de ödeme yasağı talebinde bulunabilir.[70] Dolayısıyla alacaklı, rehin alacaklısı veya intifa hakkı sahibi sıfatları olmaksızın sırf senede zilyet olmak sebebiyle ödeme yasağı isteminde bulunulamaz.

Yargıtay da kambiyo senedini tahsil cirosu ile devralan vekilin kambiyo senedinin iptali ve ödeme yasağı isteminde bulunma hakkı olduğunu belirtmiştir.[71]

Senedin devri bakımından bir şahsi hakka sahip olmak, ödeme yasağı talebinde bulunmak için yeterli değildir.[72] Örneğin, satılan senedin mülkiyeti kendisine devredilmeden önce alıcı, bunların teslimi konusunda bir kişisel talep hakkına olmakta ise de mülkiyet henüz kendisine geçmediğinden ayni bir hakkı yoktur. Zira bu kişi, TTK'nin aradığı manada senedin zayi olduğu anda, hak sahibi olan kimse sayılamaz.

Fer'i zilyedin de asli zilyet gibi ödeme yasağı talep etmekte hukuki yararı vardır (TMK m. 974).[73] Bu tedbirin alınmasını kendi adına dahi talep edebilir. Kaldı ki bu şahsın menfaatiyle senedin asli zilyedinin menfaati arasında fark bulunmamaktadır.[74]

Mal sahibi hesabına zilyet olan nakliyeci (TTK m. 850), müstevdi (saklayan, TBK m. 561) ve komisyoncu (TBK m. 532) da ödeme yasağı ve iptal talebinde bulunabilir.[75]

---

[69] Aynı yöndeki görüş için bkz. **Sezer**, s. 121; Aksi yöndeki görüş için bkz. **Esenkar**, s. 40; **Cebeci**, s. 40; **Gürühan**, s. 28; **Karakaya**, s. 27; **Gültekin**, s. 129.

[70] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/18906, K: 2015/4369, T: 30.03.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[71] Yargıtay 11. HD., E: 2016/8623, K: 2017/7053, T: 11.12.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[72] **Esenkar**, s. 40; **Karakaya**, s. 27-28; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 42; **Gültekin**, s. 129.

[73] Bir şeye malik sıfatıyla ya da malik olma iradesiyle zilyet olan kişinin zilyetliğine asli zilyetlik; buna karşılık, kişisel hakka ya da sınırlı bir ayni hakka istinaden zilyet olan kişinin zilyetliği ise fer'i zilyetliktir. Detaylı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 57; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 19; **Ünal / Başpınar**, s. 150-153.

[74] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 41; **Karakaya**, s. 28; **Gültekin**, s. 130.

[75] **Sezer**, s. 170; **Esenkar**, s. 41; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 42; **Karayalçın**, s. 356; **Gültekin**, s. 130.

4.4. Ödeme Yasağının Muhatabı

Kambiyo senedinin zayi olduğu iddiasındaki hak sahibi, ilk başta bir dilekçe ile başvurusunu yaparak ödeme yasağı talebinde bulunur. Poliçe ve çekte muhatabın (veya müracaat borçlusu olan düzenleyenin), bonoda düzenleyenin ödeme yasağı talebine taraf olabilmeleri mümkün değildir.

Şöyle ki: Kambiyo senedini zayi ettiği iddiasında olan, fakat senedin kimin elinde olduğunu bilmeyen kişinin, ileri süreceği iptal talebi, çekişmesiz yargıya tabidir ve bu davada zaten davalı yoktur; senedin kimin elinde olduğunun bilindiği durumda ise, senet rızası dışında elinden çıkan kişi, doğal olarak iade talebini senet elinde bulunan kişiye yöneltecektir.[76] Dolayısıyla kambiyo senedini düzenleyenin ve poliçe/çekte muhatabın –bu sıfatları nedeniyle-[77] söz konusu talebin tarafı olmaları, yani davalı konumunda yer alabilmeleri düşünülemez. Başka bir deyişle, TTK m. 757, senedin kimin elinde olduğunun bilindiği veya bilinmediği olasılıklarının her ikisi bakımından da uygulama alanı bulacak ortak bir hüküm olarak düzenlenmiş, böylece hangi ihtimal yönünden olursa olsun ödemeden yasaklama yargılamasında, davalı taraf gösterilmesi zorunlu tutulmamıştır.

Ödeme yasağı kararı ise borçluya karşı alınır. Borçlu, yani poliçede ve çekte muhatap, bonolarda düzenleyen, bu kararın muhatabıdır.

Ödeme yasağı kararı, borçluya tebliğ edilmesinden sonra hükümlerini göstermeye başlar.[78] Bu durumda borçlu, artık senedi ibraz edene borcu ifa etmez. Zira senedi ibraz eden kişi, gerçek hak sahibi olmayabilir. Bu tebliğe rağmen borçlu, senedi ibraz edene ifada bulunursa ve ödeme yasağı kararı alanın gerçek hak sahibi olduğu sabit olursa, ikinci kez ödemede bulunmak zorunda kalacaktır (TTK m. 710/3, 662/1).

4.5. Talebin Usulü

TTK m. 757 uyarınca, iradesi olmaksızın kambiyo senedi elinden çıkan kimse, mahkemeye başvurarak borçlunun ödemekten yasaklanmasını isteyebilir. Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere, mahkemece ancak talep üzerine karar verilebilir. Zira kambiyo senetlerinin zayi olması halinde ödeme yasağı talebi, kamu düzenine ilişkin

[76] **Aydın, Alihan** (2017) 'Hakkında Ödemeden Men Kararı Verilen Çek İcra Takibine Konu Edilebilir mi?' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 132, s. 150-152.
[77] Bu sıfatları ("düzenleyen" veya "muhatap") nedeniyle diyoruz; zira mezkûr kişilere, senedi haksız şekilde elde bulundurduğu gerekçesiyle davanın yöneltilmesi ve bu sıfatla davalı konumunda bulunmaları bambaşka bir husustur. Bkz. **Aydın**, s. 151.
[78] **Gültekin**, s. 130.

olmayıp alacaklının özel hukuki menfaatine hizmet etmektedir. Dolayısıyla mahkemenin re'sen ödeme yasağı kararı vermesi söz konusu değildir.[79]

Diğer yandan, TTK m. 759'da, ödeme yasağı isteminin, mahkemeye verilecek bir dilekçe ile olacağı anlaşılmaktadır. Bu durumda sözlü olarak, mahkeme zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle ya da duruşma açılması yoluyla hâkime sözlü beyanda bulunarak ödeme yasağı talep edilemez.

Mahkemeye sunulan dilekçede, HMK m. 119'daki unsurlardan başka, ödeme yasağının neden gerektiğini, senedin irade dışı elden çıktığını ve hak sahipliğini açıklar deliller ile istenilen tedbirin ne olduğu açıkça yazılmalıdır. Dilekçe sahibinin senedi rızası dışında elinden çıktığını *mutlak olarak ispat* etmesi gerekmez. Fakat iddia ve açıklamaları *kuvvetle muhtemel* görülmelidir.[80] Ayrıca ödeme yasağı hasımsız olarak istenebileceğinden mahkemeye bir nüsha dilekçe verilmesi yeterlidir.

Ödeme yasağı, zayi nedeniyle iptal davasından önce istenebileceği gibi, iptal davasından önce veya iptal davasıyla birlikte talep edilebilir.[81] Fakat usul ekonomisi gereği, ikisinin birlikte istenmesi isabetli olacaktır.

4.6. Senedin Ferdileştirilmesi

TTK m. 661/3 gereğince, mahkeme tarafından istemde bulunanın senedin zilyedi olduğu ve onu zayi ettiği yolundaki iddialarının inandırıcı bulunması gerekir. Keza TTK m. 759/2 ile iptal talebinde bulunan kişiye, senet elinde iken zayi olduğuna ilişkin delilleri mahkemeye sunmak ve senedin bir nüshasını ibraz etmek ya da senedin muhtevası hakkında bilgi vermesi yüklenerek düzenleme yapılmış ve kambiyo senedinin iptali isteminde dilekçe sahibinin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri ve senedin ferdileştirilmesi (somutlaştırılması) işlemi ele alınmıştır.

Ödeme yasağı kararı da hüküm ve sonuçları yönünden sınırlı bir iptal kararına benzediği için söz konusu *somutlaştırma yükü* ödeme yasağı açısından da geçerliliğini korur. "*İPTAL DAVASI"* başlığı altında ayrıntılı açıklandığı için burada değinilmekle yetinilmiştir.

---

[79] **Cebeci**, s. 43; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 42; **Karakaya**, s. 29; **Gültekin**, s. 132; **Gürühan**, s. 29.
[80] **Karakaya**, s. 30; **Esenkar**, s. 41; **Sezer**, s. 102-103; **Cebeci**, s. 43; **Gürühan**, s. 29-30.
[81] **Esenkar**, s. 41; **Sezer**, s. 102; **Gürühan**, s. 30-31; **Karakaya**, s. 30.

Yargıtay da ödeme yasağı talebinde bulunanın mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasının yeterli olacağını ifade etmektedir.[82]

4.7. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Görev, bir davaya, o yerdeki hüküm mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağıdır.[83] Ödeme yasağı yargılamasında görevli mahkeme, TTK m. 757/1'e göre, asliye ticaret mahkemesidir. Özel bir düzenleme olmasaydı dahi, görevli mahkemenin belirlenmesinde TTK m. 5'te yer alan genel kural uygulanacak ve görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesi, ticaret mahkemesi olmayan yerde asliye hukuk mahkemesi olacaktı. Bu durumda asliye ticaret mahkemesi veya ayrı ticaret mahkemesi olmayan yerlerde asliye ticaret mahkemesi sıfatı ile o işe bakacak asliye hukuk mahkemesi esasa bakmakla görevli ise ödeme yasağı talebi ile bu mahkemeye yapılacaktır.

Yetki, bir uyuşmazlık veya davaya, hangi yerdeki görevli hüküm mahkemesinin bakacağıdır.[84] Ödeme yasağı yargılamasında yetkili mahkeme, TTK madde 757/1 uyarınca, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir. Hamile yazılı senetler bakımından ise kanun koyucu, özel düzenleme getirerek TTK m. 661/2 gereğince, borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi yetkilidir.

Milletlerarası özel hukukun konusuna giren bir ilişki mevzubahis olduğunda, yetkili mahkemenin tespitinde, TTK'nin 776 ila 775. maddeler uygulanacaktır. Buna göre yetkili mahkeme, TTK madde 775 uyarınca, ödeme yeri hukukuna göre tespit ve tayin edilecektir.

Ödeme yasağının çekişmesiz yargı işi olması ve çekişmesiz yargı işinde de yetkinin kamu düzenine ilişkin olması göz önüne alındığında, hâkimin bu konuyu kendiliğinden incelemesi gerekir. Aksi halde yetki itirazında bulunacak bir hasım da bulunmadığına göre, TTK'nin 757. maddesindeki hükmün bir anlamı kalmayacaktır.[85]

---

[82] Yargıtay 11. HD., E: 2014/1130, K: 2014/8954, T: 12.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[83] Görev hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 117 vd.; **Akkan**, Pekcanıtez Usul, s. 233 vd.; **Umar**, s. 3 vd.
[84] Yetki konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 129 vd.; **Akkan**, Pekcanıtez Usul, s. 267 vd.; **Umar**, s. 28 vd.
[85] **Gültekin**, s. 133-134; **Gürühan**, s. 35-36.

4.8. Teminat

Ödeme yasağı talebinde bulunurken dilekçe sahibinden mahkemece teminat alınmasının gerekli olup olmadığı hususunda, Türk Ticaret Kanununda açık bir hüküm yoktur. Sadece iptale ilişkin TTK m. 765/1'de düzenleme getirilmiştir.

HMK m. 392 gereğince, ihtiyati tedbir isteyen taraf, haksız çıktığı takdirde bundan dolayı üçüncü kişilerin ya da karşı tarafın uğraması muhtemel zararları için teminat göstermek zorundadır. Ancak talep, resmi belgeye veya kesin bir delile dayanıyor ya da durum ve koşullar bunu gerektiriyorsa mahkemece gerekçesi açıkça belirtilerek teminat alınmamasına da karar verilebilir. Nitekim adli yardımdan yararlanan kişinin teminat yatırması gerekmez.

Ödeme yasağı kararından dolayı da üçüncü kişilerin zarara uğrama ihtimali vardır. Örneğin, ödeme yasağına yönelik karar borçluya tebliğ edildiğinde borçlu, senedi ibraz eden üçüncü kişiye borcu yerine getiremeyecek, bu da doğaldır ki, üçüncü kişileri zarara uğratacaktır. Kaldı ki ödeme yasağının da bir çeşit özel ihtiyati tedbir olması göz önüne alındığında, bu nedenle HMK'nin 389 ve devamı maddeleri kıyasen uygulandığında, aynı yasanın 392. maddesi gereğince, ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahiplerinin de teminat yatırması gerekir.

Teminat miktarı, ödeme yasağına konu kambiyo senedinin tutarına göre mahkemece takdir edilir. Teminat, tahvil, banka teminat mektubu, para olabileceği gibi gayrimenkul rehni de olabilir.[86]

Uygulamada teminat yatırmak suretiyle ödeme yasağı kararı verilmesi, kural olarak, yerleşmiş olup[87] teminat oranı genellikle %15 olmakla birlikte bu oran, kimi mahkemelerce %10, kimi mahkemelerce %5 olarak belirlenirken[88], hâkimin takdir yetkisine göre, teminat alınmaksızın ödeme yasağı kararı da verilmektedir.

Ödeme yasağı talep edenin inandırıcı ve sağlam deliller sunması, örneğin senedin fotokopisini mahkemeye ibraz etmesi ve fotokopi üzerinde yapılan inceleme neticesinde

[86] **Cebeci**, s. 45; **Gültekin**, s. 128; **Karakaya**, s. 29.
[87] Yargıtay bir kararında, teminat yatırılmadığı için mahkemece ödeme yasağı kararı verilmemesini sorgulamamıştır. Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/11661, K: 2016/8539, T: 31.10.2016 sayılı ilamı: "... *Talep eden tarafından teminat yatırılmadığından çekle ilgili ödeme yasağı kararı verilemediği...*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[88] **Gültekin**, s. 129; **Cebeci**, s. 45; **Sezer**, s. 101; **Karakaya**, s. 29.

talep edenin kimliği ile hak sahibinin kimliği örtüşmesi halinde kanaatimizce teminat alınmayabilir.[89]

4.9. Hüküm ve Sonuçları

4.9.1. Genel İtibariyle

Ödeme yasağına ilişkin karar verilebilmesi için gereken şartlar, esas olarak iptal davasına benzemektedir ve hüküm ile sonuçları bakımından iptal kararının tahdidi benzeridir.[90] Fakat mahkeme tarafından aranacak şartlar, ödeme yasağı talebinde, iptal davasına nispeten iki hususta hafifletilmiştir:[91] Birincisi, mahkeme, zilyedin kim olduğunu bilse dahi ödemeyi yasaklayabilir; ikincisi, ödeme yasağının geçici ve koruyucu niteliği sebebiyle, senede zilyet olmak ve senedin irade hilafına elden çıktığı hususları bakımından ispatta, iptal davasına nazaran daha az talepkâr olunabilir.

İptal davasında olduğunu gibi, ödeme yasağı talebinde bulunan kişinin, senedi ferdileştirmesi, yani senet ile ilgili yeterli bilgiler vermesi gerekir. Ayrıca söz konusu senedin kambiyo senedi niteliğinde olduğu konusunda hâkim inandırılmalıdır.

Yargıtay da bu konuda, senet ekran görüntüsünü, kargo risalesini, banka şubesi tarafından tutulan tutanağı, notere gönderilen senet protesto listesini ibraz eden dilekçe sahibinin delillerini yeterli saymak gerektiğine; kaldı ki bu türden çekişmesiz yargı işlerinde mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunulmasının yeterli saymak gerektiğini belirtmiştir.[92]

4.9.2. Kanun Yolları

Türk Ticaret Kanununun 757. maddesine dayanarak mahkemece verilecek ödeme yasağının hukuki mahiyet açısından ihtiyati tedbir niteliğini haiz olduğundan yukarıda bahsetmiştik. TTK'da ödeme yasağı kararına karşı ya da ödeme yasağı talebinin reddi kararına karşı hangi kanun yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmemiştir. Fakat ihtiyati tedbirin özel bir çeşidi olduğuna göre, TTK'da hüküm bulunmayan hallerde, genel bir kanun olan HMK' deki ihtiyati tedbire ilişkin hükümler uygulanacaktır.

---

[89] **Karakaya**, s. 29.
[90] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 44; **Kınacıoğlu**, s. 72.
[91] **Karakaya**, s. 31.
[92] Yargıtay 11. HD., E: 2009/15065, K: 2011/7532, T: 21.06.2011 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 06.08.2019.

Ödeme yasağı hasımsız olarak talep edildiğinden, mahkemece ödeme yasağı kararı verildiğinde bir sorun teşkil etmez. Nitekim mahkemenin talep doğrultusunda tedbire hükmetmesine karşın talepte bulunanın kanun yoluna başvurmasında hukuki menfaati bulunmamaktadır.

Asıl sorun, ödeme yasağı talebinde bulunulduğunda mahkemece ret edilmesinde baş göstermektedir. HMK m. 391/3 uyarınca, ihtiyati tedbir isteminin reddedilmesi halinde, kanun yoluna başvurulabilir. Kanun yolu başvurusu, öncelikle tetkik edilir ve verilen karar, kesindir.

HMK m. 394 gereğince, ihtiyati tedbir kararı verilirse buna karşı, kararı veren mahkemeye itiraz edilmelidir. Mahkeme, itiraz üzerine yapacağı inceleme sonucunda, itiraz konusunda kabul ya da ret kararı verir. İtiraz haklı görülürse, tedbir konulur. Ret edilirse, bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, ihtiyati tedbirde iki halde kanun yoluna gidilebilir: Birincisi, HMK m. 391/3'te düzenlenen ihtiyati tedbir isteminin reddi halinde, talepte bulunan tarafından; ikincisi ise, HMK m. 394'te düzenlenen ihtiyati tedbirin kabulü halinde, karşı tarafça veya üçüncü kişi tarafından.

Konumuz açısından ele aldığımızda, ödeme yasağı kararı hasımsız olduğundan HMK m. 394'te hüküm altına alınan itiraz üzerine verilen ret kararına karşı gidilen kanun yolu uygulanmayacaktır. Ödeme yasağı talebinin reddi halinde, HMK m. 391/3'te düzenlenen kanun yoluna başvurulacaktır.[93]

Kanun metninde kanun yolu ibaresi, istinaf mahkemeleri göreve resmen başladığından Bölge Adliye Mahkemeleri olarak anlaşılmalıdır. İstinaf mahkemesine başvurulduğunda, HMK m. 393/5 uyarınca, tedbire ilişkin delillerin ve dosyaların yalnızca örnekleri ilgili mahkemeye gönderilir.

Diğer yandan istinaf mahkemelerinin verdiği karara karşı, temyiz kanun yoluna başvuru imkânı kapatılmıştır. HMK'nın "*temyiz edilemeyen kararlar*" başlıklı 362. Maddesinin 1. fıkrasının "f" bendine göre, geçici hukuki korumalar hakkında Bölge Adliye Mahkemelerinin verdiği kararlar yönünden Yargıtaya müracaat yolu bulunmamaktadır. Bu nedenle, ilk derece mahkemesi tarafından verilen ödeme yasağı talebinin reddi kararı

[93] **Eriş**, s. 506; **Bozer / Göle**, s. 53.

yönünden istinaf mahkemesine başvurulduğunda, istinaf mahkemesince verilen karar, kesindir.

4.9.3. Kararın Tebliği ve Sonuçları

Kanunda açık bir hüküm olmamakla birlikte, mahkemece verilen kararın hüküm ve sonuç doğurabilmesi için; bonoda borçlu veya düzenleyene, çekte ise muhatap bankaya tebliği gerekir.[94] Kararın tebliğ edilmesiyle kambiyo senedinin teşhis işlevi ortadan kalkacaktır.

Ödeme yasağı devam ettiği sürece, senedi elinde bulunduran hamil, muhatap banka veya borçludan ödeme yapmasını talep edemeyecek, borçlu veya muhatap banka ödemeden kaçınabilecek ve meşru olmayan hamile ödeme yapmakla borcundan kurtulamayacaktır. Hatta bu durumda mükerrer ödeme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir. Şöyle ki, borçlu veya muhatap senedi ibraz eden hamile ödemede bulunmuşsa, sorumluluktan kurtulması, ancak ödeme yasağı kararı alan dilekçe sahibinin gerçek hak sahibi olmadığını ispat etmesine bağlıdır.[95]

Burada, Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin isabetsiz uygulamasına da değinmek gerekmektedir. Yargıtay, ödeme yasağı kararının davanın tarafı olmayan senedi elinde bulunduranı bağlamayacağı, dolayısıyla ödeme yasağına rağmen senedi elinde bulunduran hamilin çek ile müracaat borçlularına başvurmasında (bu çerçevede icra takibi başlatmasına) hukuksal bir engel bulunmadığı yönünde karar vermektedir.[96] Böylelikle ödeme yasağı kararı nedeniyle çekin ödenmesini sağlayamayan çek hamili, çek karşılığı bankada mevcut olmasına rağmen, icra takibi başlatmak suretiyle bedeli tahsil yoluna gitmektedir. Bu durumda çekte borç altına giren kişiler (ciranta, avalist ve düzenleyen), çek bedeli yanında, artık bir de icra takip masraflarını, yasal vekâlet ücretini ve hatta (sadece düzenleyen) çek tazminatını[97] ödemek zorunda kalmaktadır.[98] Oysa Yargıtay, bir

---

[94] **Esenkar**, s. 48, 51; **Kınacıoğlu**, s. 72; **Gültekin**, s. 137; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 43; **Cebeci**, s. 52; **Gürühan**, s. 39; **Karakaya**, s. 33.

[95] **Cebeci**, s. 53; **Gürühan**, s. 40.

[96] Yargıtay 12. HD., E: 2014/20532, K: 2014/27504, T: 17.11.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 06.08.2019.

[97] Yargıtay 12. HD., E: 2018/12303, K: 2018/9377, T: 08.10.2018 sayılı ilamı: "*... Somut olayda, takip dayanağı 14.01.2015 keşide tarihli, 150.440,23 USD bedelli çekin, 15.01.2015 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiği, ibrazında banka tarafından "İşbu çek hakkında Milas 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 21.08.2014 tarih ve 2014/108 D. İş sayılı ödeme yasağı kararı konulduğundan hiçbir işlem yapılamamıştır" şerhinin düşüldüğü, görülmektedir… Çek karşılığı bulundurulsa dahi çek bedelinin ödenmemesinden dolayı keşideci-borçlu şirketin çek tazminatından sorumlu tutulmaması düşünülemez. O halde mahkemece, çek*

yandan ödeme yasağı kararının, yargılamanın tarafı olmadığı için senet hamilini bağlamayacağını ileri sürerken, diğer yandan yine yargılamanın tarafı olmayan muhatap bankayı ise bağladığını kabul etmekle kendi içinde çelişkiye düşmektedir. Zira bu yargılamada, muhatap banka ile iyiniyetli çek hamilinin hukuki durumu aynıdır.[99] Yargıtay içtihadının burada, ödeme yasağı kararının senet hamilinin başvuru hakkının doğmasına neden olabileceği yönünde yorumlanması da mümkün görünmemektedir. Zira her ödememe olgusu, müracaat hakkını doğurmaz. Müracaat hakkını sağlayan temel neden, çekin "karşılıksız" kalmasıdır.[100] Ne var ki, düzenleyenin muhatap banka nezdindeki hesabında, çeki ödemeye yeterli karşılığın bulunmadığı halde ise, ödeme yasağı kararının iyiniyetli çek hamilinin müracaat hakkını ortadan kaldırmayacağını belirtmeliyiz. Bu sonuçla ödeme yasağı kararının hamilin başvurma hakkını engelleyip engellememesinin bir ilgisi yoktur. Çünkü burada da müracaat hakkının doğmasının sebebi, çekin karşılığının bulunmamasıdır.[101] Bununla birlikte söz konusu müracaat hakkı, ancak çekin karşılıksız kalan kısmı bakımından doğacaktır. Çek Kanunu m. 3/3 uyarınca, bir çekin her durumda kısmi karşılığının bulunacağı dikkate alındığında, ödemenin yasaklanması kararı, muhatap bankanın ödeme yapmasını durdurmakla bu kısma ilişkin müracaat hakkının doğumunu engellerken, karşılığın bulunmadığı kısım yönünden müracaat hakkı doğar. Ayrıca Yargıtay uygulamasının bir an için doğru olduğunu kabul etsek, çekin karşılığı muhatap bankada olmasına rağmen, ödemenin yasaklanması kararı bulunduğundan, senet hamili, müracaat borçlularına ve nihai olarak düzenleyene başvuracak, çek bedeli dışında yukarıda saydığımız diğer masraflar da ödenmek zorunda kalınacaktır. Tüm bu bedelleri ödemek zorunda kalan düzenleyen, çekin ödenmesini engelleyen kişi olmadığına göre, uğradığı zararı (çek bedeli dışında), kimden ve hangi hukuki gerekçeyle rücuen tahsil edebilecektir? Çeki zayi ettiği iddiasıyla mahkemeden ödemenin yasaklanması ve iptal talebinde bulunan

---

tazminatına yönelik borca itirazın reddi gerekirken, çek tazminatı yönünden takibin iptaline hükmolunması isabetsizdir…" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 06.08.2019.

[98] **Aydın**, s. 148-149.

[99] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Aydın**, s. 153.

[100] Çekin karşılıksız kalmasından ne anlaşılacağı ile ilgili bkz. **Aydın**, s. 154-156.

[101] Çek hesabında yeterli karşılık bulunduğu halde, düzenleyen ve diğer çek borçluları aleyhine ihtiyati haciz kararı alınmasına da imkân ve gerek yoktur. Zira bankada yeterli karşılık mevcutsa ve ödeme yasağı kararı nedeniyle muhatap bankaca ödeme yapılmamışsa çek hamili, mahkemeye başvurarak çeki tevdii edebilir ve ödemenin yasaklanmasını talep eden ile çek hamilinin hangisinin gerçek hak sahibi olduğu sorunu çözüme kavuşturulabilir. Yargılama sonunda hak sahibi, TTK m. 757/2 uyarınca, çek bedelini tahsil eder. Bkz. **Aydın**, s. 161-162; bu nedenle Yargıtay'ın kararlarında, mahkemece ödemenin yasaklanması kararı verilmesinin hamilin ihtiyati haciz istemine engel olmayacağı yönündeki ifadeleri isabetli görülemez (Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/8590, K: 2016/7768, T: 04.10.2016 sayılı ilamı: "*… Çek ile ilgili ödemeden men yasağı bulunması ihtiyati haciz kararı verilmesine engel olmayacağından…*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/505, K: 2016/1477, T: 15.02.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019).

kişi, sadece kanunun kendisine tanıdığı hakkı kullanmıştır.[102] Oysa Yargıtay'ın yanlış uygulamasının sebebiyet verdiği sonuçlardan kaçınmanın yolu, TTK'da düzenlenmiştir. Şöyle ki: Ödemenin yasaklanması kararını alan karar hamili, iptal sürecini başlatacak ve çekin getirilmesi için ilanlar yapacaktır. Çeki elinde bulunduran hamil, hesapta yeterli karşılık olmasına rağmen, ödeme yasağı kararı nedeniyle kendisine ödeme yapılmaması üzerine, iptal talebinden haberdar olacak ve çeki mahkemeye sunacaktır. Çeki mahkemeye sunmazsa başvuru hakkı doğmadığından ve muhatap banka da ödeme yapmayacağından çeki elinde tutmasının bir faydası kalmaz. Çekin mahkemeye sunulması üzerine, mahkemece iade davası açılması için dilekçe sahibine uygun bir süre verilir ve söz konusu dava neticelenince, çekin hukuken korunan hak sahibinin kim olduğu ihtilafı çözüme kavuşur. Hak sahibi, TTK m. 757/2 gereğince, tevdii edilen yerden parayı alarak tatmin edilir. Sonuç olarak, çek elinden rızası dışında çıkan kişinin ödemenin yasaklanması kararı almasının ardından, çek hamilinin çekle işleyen hesapta yeterli karşılık bulunmasına rağmen, ödemenin yasaklanması nedeniyle çek bedelini tahsil edememesi halinde, çek borçlularına karşı girişeceği icra takibi, iptale mahkûmdur.

Ödeme yasağı kararı verilmesi halinde karar hamili, senet hamilinin bilinip bilinmemesine göre hareket edecektir. Senet hamilinin bilinmesi halinde, TTK m. 758'e göre hareket edilecektir. Yani mahkemece, ödemenin yasaklanması için istemde bulunan dilekçe sahibine iade (istirdat) davası açması için süre verilir. Verilen sürede iade davası açmadığı takdirde mahkeme, borçlu veya muhatap banka hakkındaki ödeme yasağı kararını kaldırır.[103] İade davası açılırsa ödeme yasağı, uyuşmazlık çözülene kadar devam eder.[104]

Senet hamilinin bilinmemesi halinde, TTK m. 759'a göre, kambiyo senedinin iptaline karar verilmesi istenebilir. Bu durumda mahkeme tarafından yapılacak ilanla, TTK m. 760 gereğince, senet hamilini, senedi ilan süresi içinde getirmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline hükmedeceğini ihtar eder.[105] Senet hamili ortaya çıkarsa mahkeme, onun aleyhine iade davası açması için iptal talebinde bulunan dilekçe sahibine uygun bir süre verir (TTK m. 763). Belirlenen süre zarfında iade davası açılmazsa, mahkeme, senedi ibraz eden hamile geri verir ve borçlu veya muhatap banka hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.

[102] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Aydın**, s. 159-160.
[103] Bu durumda, mahkemenin re'sen değil, talep üzerine ödeme yasağını kaldırması gerektiği yönünde bkz. **Esenkar**, s. 50.
[104] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 43.
[105] İlana ilişkin açıklamalara, detaylı bir şekilde ileride yer verilmiştir.

Mahkemenin belirlediği süre içerisinde iade davası açılırsa ödeme yasağı yargılama sonuna kadar devam eder. Senet hamili ortaya çıkmazsa, TTK m. 764/1 gereğince, senedin iptaline hükmedilir.

4.9.4. Ödeme Yasağı Kararının Zamanaşımını Kesip Kesmeyeceği Sorunu

Ödeme yasağına ilişkin karar, zamanaşımını kesmez. Zira TBK'da zamanaşımını düzenleyen m. 153 ve 154'te yer alan zamanaşımını durduran ve kesen sebeplerden hiçbirine uymamaktadır.

Kaldı ki, kesen sebeplerde mahkemeye dava açmayı ele alacak olursak; burada talep üzerine yapılan yargılama, çekişmesiz yargı işidir, bir dava değildir ve kesin hüküm oluşturmaz.[106] Nitekim bu yargılamaya borçlu katılmamaktadır. Buradaki yargılama icrai bir işlem de değildir.[107] Yargıtay da ödeme yasağı kararının zamanaşımını kesmeyeceğini kabul etmektedir.[108]

4.9.5. Haksız Ödeme Yasağı Talebinden Dolayı Tazminat Davası

Kambiyo senedinin zayi olması halinde, mahkemeden ödeme yasağı kararını alan karar hamilinin ileride açacağı iade veya iptal davasında haksız çıkması durumunda, borçlu ya da üçüncü kişiler, bu ödeme yasağı neticesinde zarara uğrayabilirler.

Ödeme yasağı, ihtiyati tedbirin özel bir çeşidi olduğundan genel kanun olarak HMK'nin uygulanması gerekir. Mülga HUMK'de bu yönde bir düzenleme yer almamasına karşın, haksız ihtiyati tedbir halinde tazminat davası kurumu, yeni usul kanunumuz HMK ile gelmiştir. HMK m. 399'a göre, ihtiyati tedbir kararı lehine verilen taraf, ihtiyati tedbir isteminde bulunduğunda haksız olduğu anlaşılır ya da tedbir kararı kendiliğinden kalkar veya itiraz edilmesi üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir neticesinde uğranılan zarardan sorumludur. Haksız ihtiyati tedbirden doğan tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılır. Tazminat davası açma hakkı, bir yıllık zamanaşımına tabidir. Bir yıllık zamanaşımı, hükmün kesinleşmesinden ya da ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren başlar.

---

[106] **Gültekin**, s. 144; **Sezer**, s. 182; **Coşkun**, s. 978; **Karakaya**, s. 34; **Gürühan**, s. 37.
[107] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 45.
[108] Bkz. Yargıtay 12. HD., E: 2012/2464, K: 2012/21280, T: 19.06.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

Doktrinde bazı yazarlar, zarardan dolayı bu zarara uğrayan üçüncü kişilerin veya borçlunun ödeme yasağı kararı alan karar hamili aleyhine tazminat talebini, TBK m. 49 vd. maddelerinde düzenlenen haksız fiillerden doğan borç ilişkileri hükümlerine göre isteyebileceğini savunmaktadır.[109] Nitekim HMK'de düzenlenen tazminat davası da haksız fiil sorumluluğuna (TBK m. 49 vd.) ziyadesiyle benzer; bu nedenle kural olarak haksız fiil sorumluluğunun şartları, tazminat davasının şartlarıdır ve sorumluluk da kusursuz sorumluluktur.[110]

O halde tazminat davasının açılabilmesi için beş şartın gerçekleşmesi gerekir: Birincisi, mahkemece verilmiş ödeme yasağı kararı bulunmalıdır. İkincisi, ödeme yasağı kararı icra edilmeli, yani borçluya veya muhataba tebliğ edilmelidir. Üçüncüsü, ödeme yasağı kararı, haksız olmalıdır. Bunun için ödeme yasağı kararından sonra açılan iade veya iptal davası aleyhe neticelenmelidir. Dördüncüsü, mahkemece verilen ve icra edilen ödeme yasağı kararından dolayı borçlu veya muhatap zarar görmelidir. Beşincisi, ödeme yasağı kararı ile oluşan zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır.

Haksız ödeme yasağı talebinde bulunmuş olan taraf (tazminat davalısı), davacıya tazminat ödemeye mahkûm edilirse, davacı (zarara uğrayan) bu tazminatını, (davalının ihtiyati tedbir kararı alırken yatırdığı teminatın davacı tarafından alınacağına ilişkin HMK m. 392 hükmünü, kıyas yoluyla haksız ödeme yasağında açılan tazminat davasına uygulayacak olursak) gösterilen teminattan alabilecektir.

[109] **Kınacıoğlu**, s. 75; **Sezer**, s. 101; Doktrindeki görüşler ve tartışmalar için bkz. **Gültekin**, s. 142-144.
[110] **Coşkun**, s. 979; **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 565-566; **Gültekin**, s. 143-144; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 48-49; **Özekes**, Pekcanıtez Usul, s. 2540-2549.

5. MAHKEMECE TEVDİ YERİNİN BELİRLENMESİ

5.1. Genel İtibariyle

Senedi zayi eden hak sahibi, ödemenin yasaklanmasını mahkemeden talep edebilir. Mahkeme, TTK m. 757/2' ye göre, ödemeyi yasaklama kararında vadenin gelmesi üzerine, borçluya veya muhatap bankaya, senette mündemiç hakkı tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini belirtir.

Uygulamada tevdi yeri olarak genel itibariyle bir banka[111] tayin edilmektedir.[112]

Tevdi yeri belirlenmesi kararının borçlunun istemi üzerine mi, yoksa mahkemece kendiliğinden mi verileceği konusu doktrinde tartışmalıdır.

Bir görüşe göre[113], tevdi kararı ancak borçlunun talep etmesi üzerine verilebilir, mahkemece re'sen tevdi kararı verilemez. Yargıtay da mahkemenin tevdi yeri belirlenmesi kararını yalnızca borçlunun talebi üzerine verebileceği görüşündedir.[114]

Diğer bir görüşe göre ise[115], TTK'da *tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini gösterir* ibaresinin kullanılmasından bahisle mahkemenin re'sen, yani talep aranmaksızın tevdi yerine karar verilebileceği savunulmaktadır

Biz ikinci görüşe katılmaktayız. Zira tevdi kararının istem üzerine verileceğine yönelik TTK'da herhangi bir açık hüküm yoktur. Kanun metnine bakıldığında, tevdi yeri tayinine ilişkin kararın re'sen verileceği yorumu çıkmaktadır.

5.2. Borçlunun Durumu

Poliçe ve bono borçlusu, ödemenin yasaklanması ve bedelin tevdiine yönelik mahkeme kararını tebliğ aldığında, ödemeye hazırsa senet bedelini tevdi edecektir.

Çekte muhatap banka, çek borçlusu olmadığı için ödemeyi her zaman reddedebilir fakat 5941 sayılı Çek Kanunu m. 3 ile muhatap bankaya, süresinde ibraz edilen her çek

---

[111] Çek muhatabının hukuki durumu ile ilgili olarak ayrıca bkz. **Cebeci**, s. 54; **Gürühan**, s. 42.
[112] **Gürühan**, s. 42.
[113] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 45; **Ertekin / Karataş**, s. 40; **Gültekin**, s. 138.
[114] Yargıtay 11. HD., E: 1985/3596, K: 1985/330, T: 27.05.1985 (**Karakaya**, s. 35, dn. 82).
[115] **Karakaya**, s. 35; **Gürühan**, s. 41-42; *Domaniç*, mahkemenin re'sen tevdii yerini tayin edeceğini, kararda gösterilmemiş ise, müracaat sahibinin veya muhatabın talebi üzerine ayrıca tespit edileceğini belirtmiştir bkz. **Domaniç**, 1975, s. 52; *Kınacıoğlu*, tevdiye izin vermek açısından borçlunun hususi bir istemde bulunmasına gerek olmadığını, çünkü açılacak davanın hasımsız olduğunu ve borçlunun davaya taraf olmadığını; ayrıca borçlunun senet bedelini tevdiinde menfaati bulunduğunu belirtmiştir bkz. **Kınacıoğlu**, s. 72.

yaprağı için ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu nedenle, mahkemece tevdi kararı verilmesi ve ibraz süresi içerisinde muhataba tebliğ edilmesi halinde varsa karşılığı belirtilen yere tevdii edilmelidir. Ödeme yasağı kararı alınmasına rağmen tevdi hususunda bir karar verilmemiş olması halinde de çek bedelinin bloke bir hesaba alınması gerekir.[116]

5.3. Bedelin Tevdi Edilmesi Halinde

Mahkemenin senedin ödenmesinin yasaklanmasına ilişkin kararıyla birlikte senet bedelinin tevdiine ilişkin karar vermesi durumunda borçlu veya muhatap, bedeli gösterilen yere tevdi edebilir.[117] Bu durumda senet elinde olan hamil belli ise, ya iade davası sonucuna göre hareket edilecek ya da hak sahibi, iptal kararı üzerine tevdi edilen miktarı alacaktır.[118]

Tevdi yerinin hangi şartlarda ödeme yapacağı, TTK'da düzenlenmiş değildir. Bu hususu ikili bir ayrımla açıklamak yerinde olacaktır. Öncelikle senet elinde olan hamilin bilinmemesi durumunda ödeme yasağı alan karar hamili, iptal talebinde bulunacak ve iptal kararıyla birlikte tevdi yerine başvuracaktır. Senet elde bulunmadığı için tevdi yeri, kesinleşmiş iptal kararını ibraz eden ile kimliğini ispatlayan kişiye ödemeyi yapacaktır. Ayrıca karar hamili, iptal kararını veren mahkemeden, tevdi yerine müzekkere yazılarak bedelin kendisine verilmesini talep edebilir veya mahkeme, re'sen, karar kesinleştiğinde, karar hamilinin tevdi yerinden bedeli alabileceğine yönelik müzekkere de yazabilir. Senet elinde olan hamilin bilinmesi durumunda ise, ödeme yasağı kararını alan dilekçe sahibi mahkemece verilen uygun bir süre içerisinde iade davası açacaktır. İade davası sonucunda belirlenen hak sahibi, tevdi yerine başvurarak ve kesinleşmiş kararın ibrazı ile kimliğini ispat ederek bedelin kendisine ödenmesini isteyebilir. Ayrıca iade davası sonucunda belirlenen hak sahibi, bedelin tahsili yönünde tevdi yerine bir müzekkere yazılmasını mahkemeden talep edebileceği gibi; mahkeme de re'sen, karar kesinleştiğinde hak sahibi lehine bedelin tahsili yönünde tevdi yerine müzekkere yazılmasına karar verebilir.

[116] **Esenkar**, s. 53.
[117] **Gürühan**, s. 42.
[118] **Esenkar**, s. 54; **Cebeci**, s. 55.

5.4. Bedelin Tevdi Edilmemesi Halinde

5.4.1. Asıl Borçlu ve Çekte Muhatap Yönünden

Mahkemece senet bedelinin tevdi yönünde karar alınmış olmasına karşın borçlu veya muhatap, senet bedelini tevdi etmemişse, dilekçe sahibinin alacağına kavuşması zorlaşsa da; bono ve poliçede asıl borçlular bakımından, borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümler; çekte ise, 5941 sayılı Çek Kanunu m. 3 gereğince, muhatabın hukuki sorumluluğu ile m. 7 gereğince, banka görevlilerinin cezai sorumluluğu doğacaktır. Nitekim Türk Ticaret Kanunu açısından, borçlunun veya muhatabın senet bedelini tevdi etmeyi reddetmesi "ibraz ve ödememe" yerine geçecektir.

5.4.2. Müracaat Borçluları Yönünden

Kambiyo senedine ilişkin ödeme yasağı kararı verilmesi, başvuru hakkının kullanılabilmesi açısından senedin süresinde ibraz edilmesi ve ödenmeme (karşılıksızlık) durumunun tespiti mecburiyetini ortadan kaldırmayacaktır. Bu nedenle ibraz süreleri içinde protesto çekmeyen senet hamili, müracaat hakkını yitirecektir (çek bakımından, TTK m. 808 gereği, protestoyla birlikte, muhatap beyanı veya takas odasının beyanıyla, zamanında ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödememe hali tespit edilebilir).

Karayalçın'a göre, zayi edilen çek bedelinin tevdii, çekin ibraz süresi dolmadan önce talep edilirse müracaat hakkı korunacaktır.[119]

Zayi edilen senet bedelinin tevdiinin ibraz süresi dolmadan önce talep edilmesi halinde, müracaat hakkının korunacağını kabul etmek bizce mümkün olamaz. Zira karşı görüş yazarlarının da belirttiği gibi[120], bu durum, Kanun hükümlerini zorlamak olur. Kanun koyucu, bedelin tevdi edilmesine yönelik talebe böyle bir sonuç bağlamamıştır. Kaldı ki müracaat hakkının korunacağını savunan yazarlarımızın görüşüne katılsak dahi; senet zayi olduğundan ve karar hamilinin zilyetliğinde bulunmadığından, müracaat borçlularının kim olduğu tespit edilemeyecek; tespit edilmiş olsa dahi, kambiyo taahhüdünün ispatı, karar hamiline düştüğünden, yazılı bir şekilde ispat zorunluluğu göz önüne alındığında, bu durum da imkânsız görünmektedir.

[119] **Karayalçın**, s. 375.
[120] Bkz. **Öztürk (Dirikkan)**, s. 93.

6. İADE (İSTİRDAT) DAVASI

6.1. Genel Olarak

Daha önce genel olarak bahsedildiği gibi, senet, hak sahibinin elinden rıza dışı çıktıktan sonra, ödemenin haksız olarak yapılmasını önlemek maksadıyla ödeme yasağı isteminde bulunan hak sahibi, senedi eline geçiren kişiyi bilmesi şartıyla mahkemenin verdiği süre içerisinde iade davası açabilir (TTK m. 758/1). Dilekçe sahibi, mahkemece verilen süre içerisinde davayı açmazsa mahkeme borçlu hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 758/2).

Belirtmek gerekir ki, senet hamili, hak sahibince zayi olduğu anda bilinebileceği gibi, iptal davası sürecinde ilan neticesi de öğrenilebilir. TTK m. 758/1, ödeme yasağı kararı alındıktan sonra, mahkemenin vereceği uygun süre içerisinde açılacak iade davasını düzenlemişken, TTK m. 763, iptal davası devam ederken senedin ilan üzerine mahkemeye getirilmesi durumunda, yine mahkemece verilecek uygun sürede açılması gereken iade davasını konu edinmektedir. TTK m. 763'e göre mahkeme, dilekçe sahibine istirdat davası açması için uygun bir süre verir. Bu süre içerisinde dava açılmazsa ödeme yasağı kaldırılır ve iptal davası devam ederken ilan süresi içerisinde senedi sunan kişiye senet geri verilir. Dolayısıyla iade (istirdat) davası açılması için kanun koyucu, iki farklı yol öngörmüştür.

6.2. Hukuki Niteliği

İade (istirdat) davası, hukuki niteliği itibariyle TMK 989 ve devamı maddelerinde düzenlenen taşınır davası mahiyetindedir.[121] Her ne kadar taşınır davasına benzer yönleri olsa da ayrıldığı noktalar da vardır: Öncelikle, TMK m. 989 uyarınca, taşınırı kaybolan, çalınan veya rıza dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyet, o şeyi elinde bulunduranlara karşı taşınır davası açabilir. Yani taşınır davası için kötü niyet ya da iyiniyet ayrımı yapılmamaktadır. Fakat TTK'da (m. 686/2, 778/1-a, 792) bu konuda sınırlama getirilip kendi hukuk disiplinine uygun bir şekilde, genel kuraldan ayrılarak, iade davasının kötü niyetli ya da senedi iktisap etmede ağır kusuru bulunan kimseye yönelik

[121] **Cebeci**, s. 56; **Kınacıoğlu**, s. 73; **Gültekin**, s. 145; **Eriş**, s. 516; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 52; **Gürühan**, s. 44; **Sezer**, s. 184; **Karakaya**, s. 88; Taşınır davasıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 97 vd.; **Aybay / Hatemi**, s. 55-60; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 51-58; **Ünal / Başpınar**, s. 235-266; senedin iadesi için açılan istirdat davasının "*kendine özgü bir kambiyo davası*" olduğu görüşü için bkz. **Esenkar**, s. 66.

açılabileceği belirtilerek [122] dava açma süresi konusunda hüküm getirilmemiştir. [123] TTK'daki bu özel hükümlerin amacı, ticari hayatta güveni tesis edip devamını sağlamaktır. Diğer yandan taşınır davasında iyiniyet, sadece TMK m. 989'da belirtilen zayi hallerinden itibaren beş yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra iyiniyetli zilyede karşı hak iddia edilememesi bakımından önemlidir. Kaldı ki, kötü niyetli zilyede karşı TMK m. 991 gereğince, her zaman, yani hak düşürücü süreye tabi olmaksızın hak iddia edilebilir, dava açılabilir. İade davasında ise iyiniyet, davanın ikamesinde etkili olmaktadır.[124] Bu davada, davacının senedin iradesi hilafına çıktığını ve senet hamilinin kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu kanıtlaması gerekir. Senedin hata veya hile sonucu verildiği ya da son hamilin kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğu tanıkla ispatlanabilir. Yargıtay da tanıkla ispatlanabileceği görüşündedir.[125]

6.3. Dava Şartları

Mahkemenin, bir davanın esası hakkında yargılama yapabilmesi, yani davanın esasına girebilmesi için varlığı ya da yokluğu gerekli olan haller, dava (yargılama) şartlarıdır. [126] Dava şartları, dava açılabilmesi için değil, mahkemenin davanın esası hakkında inceleme yapabilmesi için gerekli olan şartlardır. Buna davanın dinlenebilmesi (mesmu olması) şartları da denir.

Dava şartlarından biri olmadan açılan davada mahkeme, dava şartlarından birinin olmadığını tespit ederse davanın esası hakkında inceleme yapamaz, davayı usulden (dava şartı yokluğundan) reddetmekle yükümlüdür.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 114'te hukuk mahkemelerinde uygulanacak genel dava şartları düzenlenmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında da diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklı tutulmaktadır. Türk Ticaret Kanununda bazı davalar için özel dava şartları getirilmiştir.

---

[122] **Karakaya**, s. 88-89; **Sezer**, s. 184; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 52; **Esenkar**, s. 65; **Gürühan**, s. 44-45; **Cebeci**, s. 56-57; **Gültekin**, s. 145.

[123] Türk Ticaret Kanununda iade davası için getirilen 'uygun bir süre' kavramı için bkz. ""*Uygun Bir Süre" Kavramı Karmaşıklığı*" başlığı altında yapılan açıklamalar.

[124] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 52; **Gürühan**, s. 45; **Esenkar**, s. 65-66; **Cebeci**, s. 57; **Gültekin**, s. 145.

[125] Bkz. Yargıtay HGK., E: 2012/19-185, K: 2012/386, T: 13.06.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2003/4245, K: 2003/11356, T: 01.12.2003 <http://www.hukukturk.com/Sonuc.aspx?q=2003%2f4245> s.e.t. 09.08.2019.

[126] Hukuk mahkemelerinde tatbik edilen genel dava şartları yönünden ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 244 vd.; **Çelik, Hüseyin** (2006) Hukuk Davalarında Dava Ehliyeti ve Davada Husumet, 1. Basım, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 3 vd.; **Pekcanıtez**, Pekcanıtez Usul, s. 927 vd.; **Umar**, s. 338 vd.

İade davasının da dinlenebilmesi için genel dava şartlarına ek olarak, senedin hak sahibinin elinden rızası dışında çıkması, senedi ele geçiren kişinin bilinmesi ve bu kişinin senedi kötü niyetli veya ağır kusurlu olarak ele geçirmesi koşullarının birlikte bulunması gerekir.

6.3.1. Senedin İrade Dışı Elden Çıkması

TTK m. 757'de *iradesi dışında senet elinden çıkan kişi* kavramından söz etmektedir. Bu durumda senedin zayi olması halinde önleyici tedbirlere (ödeme yasağı ve mahkemece tevdi yerinin belirlenmesi) ve haliyle iade davası yoluna başvurabilmek için gerekli olan ilk şart, senedin irade dışı elden çıkmasıdır.

Senedin zilyetliğinin sona ermesi[127], yalnız başına iade davası açılabilmesi için yeterli değildir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, zilyetliğin irade dışında sona ermesi gerekir. Bu sebeple zilyetliğin iradi olarak sona erdirildiği terk, tahrip etme ve zilyetliğin devri durumlarında iade davası açılamayacaktır.[128]

Daha önce değinildiği üzere, iade davası açılabilmesi için senedin nispi anlamda zayi olması gerekmektedir. Yırtılma, yanma, denize düşme vs. durumlarda, yani senedin mutlak anlamda zayi olduğu hallerde, senedin zilyetliği üçüncü kişilere geçmeyeceğinden iade davası açmakta hukuki yarar yoktur.

Hak sahibi senet üzerindeki fiili hâkimiyetini iradesi dışında sürdüremeyecek duruma gelmişse zilyetliği kaybetmiş, dolayısıyla senet, irade dışı elden çıkmış olur.[129] Örneğin, gasp ve hırsızlık hallerinde veya hata, hile ve tehdit durumlarında durum böyledir.

6.3.2. Senedi Ele Geçirenin Bilinmesi

İade (İstirdat) davası, çekişmesiz yargı işi olmayıp bilakis hasımlı, çekişmeli bir dava türüdür. Hal böyle iken, senedin iadesi hususunda husumetin yöneltilebileceği bir davalı zorunludur. TTK m. 758 ve 763'te, iade davası açılabilmesi için, senedi elinde bulunduran hamilin bilinmesinin gerekliliği madde metninde açıkça yer almaktadır. Davalı gösterilmediğinde, husumet yokluğundan dava reddedilecektir.

---

[127] Zilyetliğin sona ermesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 76 vd.; **Aybay / Hatemi**, s. 47-48; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 35-36; **Ünal / Başpınar**, s. 193-196.
[128] **Cebeci**, s. 58; **Esenkar**, s. 59; **Karakaya**, s. 92; **Gürühan**, s. 45-46.
[129] Ayrıntılı bilgi için bkz. "*Senet Zilyetliğinin Sona Ermesi*" başlığı altında yapılan açıklamalar.

Senedi eline geçiren kişi, en baştan bilinebileceği gibi, iptal davası sürecinde yapılan ilan neticesinde ibraz sonucu da öğrenilebilir. Doktrinsel tartışmaya girmeden Yargıtay ve bizim kabul ettiğimiz görüşe göre[130], iptal davası devam ederken ilan sonucunda hamilin ortaya çıkarak senedi ibraz etmesi durumunda mahkeme, TTK m. 763 gereğince, dilekçe sahibine iade davası açması amacıyla uygun bir süre verir ve süresinde dava açılması halinde *iptal davasının konusu kalmadığından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına* karar verir. Süresinde iade davası açılmazsa mahkemece senet, hamile geri verilir, borçlu hakkında verilen *ödeme yasağı kaldırılır* ve neticeten *iptal davasının reddine* karar verilir. Yargıtay içtihatları da bu yöndedir.[131]

İptal davası sürerken ilan neticesinde senedi elinde bulunduran kişinin öğrenilmesi senedin mahkemeye tevdi edilmesi ile mümkündür. Senet getirilip gösterilmesine karşın tevdii edilmediğinde, senet hamilinin kim olduğu artık bilindiğinden mahkemenin davacıya iade davası açmak için uygun bir süre mi tanıması, yoksa iptal kararı mı vermesi gerektiği TTK'da çözüme kavuşmuş değildir.

Kanaatimizce, senedin mahkemeye getirilip gösterilmesi yeterli sayılmamalı, mutlaka bir makbuz karşılığında tevdii edilmesi gerekli görülmelidir. Aksi halde mahkemece, TTK m. 763'teki sunma şartı yerine getirilmediğinden senedin iptaline karar verilmesi gerekmektedir. Zira kanun metninde, elden çıkan senet mahkemeye sunulduğunda, mahkemenin dilekçe sahibine uygun bir süre vereceği, bu süre içerisinde dava açılmadığında ise mahkemenin senedi sunmuş olan kişiye geri vereceği ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla senedin mahkeme tarafından geri verilebilmesi için ibraz eden tarafından mahkemeye tevdii edilmesi şarttır. Aksi halde mahkeme, TTK m. 764/1'in amir hükmü gereğince, elden çıkan senet, verilen süre içerisinde mahkemeye sunulmazsa, senedin iptaline karar verecektir.

Yargıtay da verdiği kararlarında bu görüşü savunarak, senedin iptali istemiyle açılan dava sürerken senedin muhatap bankaya ibraz edilmesi halinde hamilin belirli veya belirlenebilir olmasını mahkemenin iptal kararı vermesine engel saymamıştır.[132] Kaldı ki

---

[130] *Karakaya*'ya göre, iade davası, iptal davasının sonucuna etki etmeyeceğinden beklenmesine gerek yoktur. Ayrıca iade davasının kazanılması veya kaybedilmesi zayi olgusunun ortadan kalkmasına etki etmeyecektir. Bkz. **Karakaya**, s. 93.

[131] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2012/16151, K: 2013/13203, T: 24.06.2013 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2008/2721, K: 2009/6964, T: 08.06.2009 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[132] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2007/9317, K: 2008/12528, T: 10.11.2008 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; aksi yönde görüş için bkz. **Sezer**, s. 187.

mahkemeye tevdii etmeden sadece ibraz edilmesi dahi iptalini gerektirdiğinden senedin bankaya ibrazı halinde evleviyetle iptaline karar verilmesi elzemdir.

Senedi eline geçiren hamilin bilinmesi, açık kimlik ve adres bilgilerinin bilinmesini ve bu kişiye başvurulmasının hukuken mümkün olmasını ifade eder.[133] Dolayısıyla senedi hırsızlık yapmak suretiyle zilyetliğine geçiren kişi, hak sahibi tarafından görülmekle birlikte, açık kimlik bilgileri tespit edilemiyorsa, bu halde senedi eline geçiren kişinin bilindiği anlamına gelmez. Yine senedi eline geçiren kişinin açık kimlik bilgileri tespit edilmesine karşın hukuken müracaat mümkün değilse açılan iade davası herhangi bir sonuç doğurmaz. Bu durumlarda senedin iadesi mümkün olmadığından, iptal davası açılması gerekmektedir.

6.3.3. Senedi Ele Geçirenin Kötü Niyetli veya Ağır Kusurlu Olması

TTK m. 686/2, 778/1-a, 792 uyarınca, senet, herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa, ister hamile yazılı, ister ciro yoluyla devredilebilen bir senet söz konusu olup da hamil hakkını ispat etsin, senet eline geçmiş yeni hamil ancak senedi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde geri vermekle yükümlüdür. Kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, senet hamili, ancak kötü niyetli ya da iktisapta ağır kusurlu ise senedi iade etmekle mükelleftir. Dolayısıyla bu iki koşuldan bir tanesinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir.[134]

TTK m. 686/2, 778/1-a ve 792'de emre ve hamiline yazılı kambiyo senetlerin iadesine ilişkin hükümler düzenlenmektedir. Nama yazılı bir senedin zayi edilmesi halinde ise sorun, TMK m. 989'a göre halledilecektir. Dolayısıyla senedi eline geçiren kişinin niyetine bakılmaksızın aleyhine iade davası açılabilecektir.[135] Bunun sebebi, TTK'nin yukarıda zikredilen ilgili maddelerinde yer almayan nama yazılı senedin, TMK m. 989 gereğince, taşınır eşya kapsamında değerlendirilmesidir.[136]

Yargıtay da yerleşik içtihatlarında, senet, herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunduğu durumlarda, yeni hamilin ancak senedi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu

[133] **Gültekin**, s. 147; **Sezer**, s. 186; **Cebeci**, s. 58; **Esenkar**, s. 59-60; **Karakaya**, s. 94; **Gürühan**, s. 46-47.
[134] **İmregün**, s. 31.
[135] **Esenkar**, s. 62.
[136] **Cebeci**, s. 64-65; **Gürühan**, s. 48.

ya da iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde senedi iade etmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir.[137]

Yargıtay, TTK'da ifade edilen kötü niyeti, senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilmek veya bilebilecek durumda olmak şeklinde, ağır kusuru ise, örneğin, hamilin kimliğinin sorulmaması gibi, senedin iktisabında olağan özenin gösterilmemesi şeklinde açıklamıştır.[138]

6.4. Tarafları

6.4.1. Davacı

İade davasında davacı, senedi iradesi dışında elinden çıkmış olan hak sahibidir (TTK m. 757, 758, 763). Hak sahibinin senet üzerindeki zilyetliğinin dolaysız veya dolaylı, asli veya fer'i, tek başına veya birlikte olması dava açılması bakımından bir fark yaratmamaktadır.[139] Ancak dolaylı zilyet, ilke olarak senedin dolaysız zilyede iadesini talep edebilir. Buna karşın zilyet yardımcısının iade davası açma hakkı yoktur.[140] Zira zilyet yardımcısının eşyayı fiili hâkimiyetinde bulundurma konusunda ayni veya şahsi bir hakkı bulunmamaktadır.

Yargıtay da iade davasını meşru hamil (hak sahibi) olduğunu iddia eden kişinin açabileceği görüşündedir.[141]

Senet üzerinde müşterek zilyetlik var ise, ayrı ayrı her zilyet, dava açma hakkına sahiptir (TMK m. 693). Senet üzerinde iştirak halinde zilyetlik bulunması durumunda ise tüm zilyetlerin birlikte dava açmaları gerekmektedir (TMK m. 702). Her iki halde de senedin tüm zilyetlere iadesi talep edilmelidir.[142]

Davacı sıfatı, re'sen araştırılması gereken genel dava şartı olduğundan (HMK m. 114), mahkeme, iade davası açan kişinin davacı sıfatı bulunup bulunmadığını araştırmak zorundadır.

---

[137] Yargıtay 11. HD., E: 2013/14969, K: 2013/19320, T: 31.10.2013 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[138] Yargıtay HGK., E: 2012/19-185, K: 2012/386, T: 13.06.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[139] Zilyetliğin çeşitleri ve zilyetlik davaları bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 55 vd.; **Aybay / Hatemi**, s. 35 vd.; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 18 vd.; **Ünal / Başpınar**, s. 148 vd.
[140] Zilyet yardımcılığı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 60-63; **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 19-20; **Ünal / Başpınar**, s. 161-164.
[141] Yargıtay 11. HD., E: 2000/9767, K: 2001/541, T: 29.01.2001 (**Gürühan**, s. 49, dn. 130).
[142] **Gürühan**, s. 49; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 54; **Esenkar**, s. 63; **Cebeci**, s. 66; **Gültekin**, s. 146.

Yargıtayın yerleşik içtihatlarına göre, keşidecinin çekin zayi olması nedeniyle iptalini isteme hakkı bulunmamaktadır.[143] Çalışmamızın *İPTAL DAVASI* bölümünde bu konuyu ayrıntılı olarak açıkladık. O yüzden burada değinilmekle yetinilmiştir.

6.4.2. Davalı

İade davasında davalı; TTK m. 758'e göre, davacı tarafından senedi ele geçirdiği bilinen kişi; TTK m. 763 uyarınca, iptal davası devam ederken senedi mahkemeye sunan kişi; TTK m. 686/2, 778/1-a ve 792 gereğince, hak sahibinin iradesi dışında elinden çıkan senedi, ağır kusurlu ya da kötü niyetli iktisap eden kişidir.

İyiniyetle senedi iktisap eden kimseye iade davası yöneltilemez. Burada korunan iyiniyet, iktisap anında aranır.[144] Sonradan senedin hak sahibi olan meşru hamilin iradesi dışında elinden çıktığını öğrenmesi sonuca etkili olmayacaktır.

Diğer yandan, senedi elinde tutan kişinin davalı olarak hasım gösterilebilmesi için, hamilin kim olduğunun açıkça tespit edilebilmesi gerekir. Yargıtay, senedin asli zilyedi olmayan ve yalnızca senedi saklama maksadıyla elinde bulunduran kişiye karşı iade davası yöneltilemeyeceğini kabul etmiştir.[145]

Senedin birden ziyade zilyedi varsa dava, tüm zilyetlere karşı açılır.[146] Sadece birine karşı açılmışsa mahkemece davacı tarafa diğer zilyetleri davaya dâhil etmesi için süre vermesi gerekir (HMK m. 59, 60). Bu zilyetler arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

İade davası, senedi elinde bulunduran son haksız hamile karşı açılmalıdır. Önceki haksız hamillere karşı husumet yöneltilemez. Yargıtay da bu görüştedir.[147]

---

[143] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/10772, K: 2018/2997, T: 20.04.2018 sayılı ilamı: *"... Çekin iptali davasını açma hakkının hamile ait olduğu, keşideci konumunda bulunan davacının bu konuda dava açma hakkı bulunmadığı..."* <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[144] **Esenkar**, s. 63; **Sezer**, s. 185; **Gültekin**, s. 147; **Karakaya**, s. 90; **Gürühan**, s. 49; **Sirmen**, s. 108; **Aybay / Hatemi**, s. 57-58.

[145] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2000/8825, K: 2000/9874, T: 11.12.2000 <https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_11_Hukuk_Dairesi_2000-8825.php> s.e.t. 09.08.2019.

[146] **Gültekin**, s. 147; **Sezer**, s. 186; **Karakaya**, s. 91; **Gürühan**, s. 49.

[147] Bkz. Yargıtay HGK., E: 2002/19-80, K: 2002/130, T: 27.02.2002 <legalbank.net> s.e.t. 09.08.2019.

6.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme

6.5.1. Görevli Mahkeme

İade davasında görevli mahkeme hususunda TTK'da açık ve özel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle Türk Ticaret Kanununun *Başlangıç* kısmında madde 5'te yer alan genel düzenleme esas alınacaktır. Yargıtay da aynı görüştedir.[148] TTK m. 5/1'e göre, aksine düzenleme yoksa asliye ticaret mahkemesi, dava olunan şeyin değerine ya da tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir. Ayrıca TTK m. 757/1'de de *asliye ticaret mahkemesinden* diye belirtilerek kanun koyucunun iradesi ortaya konulmaktadır.

Bu nedenle hak sahibi, senedi geri almak amacıyla iade (istirdat) davasını, senette mündemiç olan hakkın değeri ve miktarı önem taşımaksızın asliye ticaret mahkemesinde açacaktır. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemesi re'sen ticaret mahkemesi sıfatıyla davayı görecektir. Görev kuralına dayanılmamış olması, asliye hukuk mahkemesinin görevsizlik kararı vermesini gerektirmez; asliye hukuk mahkemesi davaya devam eder (TTK m. 5/4). Ayrıca asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemesi arasındaki ilişki, görev ilişkisi olup, göreve ilişkin usul hükümleri uygulanır (TTK m. 5/3, HMK m. 1 vd. ile HMK m. 20 vd.).

6.5.2. Yetkili Mahkeme

İade davasında, yetki hususunda da TTK'da açık ve özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle HMK 5 vd. maddelerine göre tespit edilecektir. HMK m. 6'a göre, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki ikametgâh mahkemesi, genel yetkili mahkemedir. Yerleşim yeri de TMK hükümlerine göre belirlenmektedir. Kanuni düzenlemeye göre, genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişi olan senet hamilinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Hamilin yerleşim yeri ise, TMK hükümlerine göre belirlenecektir.[149]

---

[148] Yargıtay 11. HD., E: 2012/4858, K: 2012/6048, T: 13.04.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[149] Yerleşim yeri kavramı hukukumuzda, TMK m. 19/1'e göre, *yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer* olarak tanımlanmaktadır. Yerleşim yeri kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan** (2011) Türk Özel Hukuku, Cilt II: Kişiler Hukuku, 11. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 181 vd.

Yargıtay da senedin zayi olması nedeniyle açılacak iade davasının, davalının yerleşim yeri mahkemesinde görüleceğini belirtmiştir.[150]

Bazı yazarlar ise, iade davasında yetkili mahkemenin TTK m. 661/2 ve 757/1 gereğince, ödeme yeri mahkemesi olduğunu ileri sürmektedirler (TTK m. 661/2'e göre yetkili mahkeme, *borçlunun yerleşim yeri* mahkemesi; TTK m. 757/1'e göre ise, *ödeme ya da hamilin yerleşim yeri* asliye ticaret mahkemesi).[151]

Biz ikinci görüşe katılmıyoruz. Zira TTK m. 661/2 ve 757/1'de sırasıyla hamile yazılı senetlerde iptal davasını ve kambiyo senetlerinde önleyici önlemleri düzenlenmektedir. Her ikisini de kıyasen iade davasına uygulamak kanımızca mümkün değildir. Bu nedenle HMK'de düzenlenen genel yetkili mahkemenin uygulanması gerektiğini savunuyoruz.

Ayrıca senedin zilyetliği, haksız bir fiil neticesinde yitirilmişse iade davasında, HMK m. 16 gereğince, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği ya da gelme ihtimalinin bulunduğu yer yahut zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olacaktır.

İade davasında kesin yetki söz konusu olmadığı için ve diğer şartlar da sağlanırsa taraflar arasında yetki sözleşmesi yapılması için mani yoktur. Ancak iade davasının doğası gereği taraflar, sadece doğmuş bir uyuşmazlık hakkında yetki sözleşmesi yapabilecek olup, doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında yapamayacaktır.

6.6. İspat Yükü

İspat Yükü başlıklı TMK m. 6'ya göre, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispat etmek zorundadır; keza *İspat Yükü* başlıklı HMK m. 190 uyarınca, ispat yükü, kanunda öngörülen özel bir hüküm yoksa, iddia edilen olguya bağlanan hukuki neticeden kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir. Yine kanuni bir karineye dayanan taraf, yalnızca karinenin temelini oluşturan olguya yönelik ispat yükü altındadır. Kanunda yer alan istisnalar dışında, karşı taraf, kanuni karinenin aksini ispat edebilir.

[150] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/5017, K: 2015/12023, T: 16.11.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[151] **Karakaya**, s. 89-90; **Kınacıoğlu**, s. 73; **Domaniç**, 1975, s. 61.

İade davasında da ispat yükü[152], davacıdadır. Nitekim bu davada davalı, senede zilyet olması nedeniyle mülkiyet karinesinden yararlandığından, ispat yükünün senet hamili olan tarafa yükletilmesi mümkün değildir.[153]

Yargıtay da iade davası ile ilgili kararlarında, senedi elinde bulunduran davalı senet hamilinin, senedi edinme sebebini kanıtlamakla yükümlü olmadığını, ispat yükünün davacıda olduğunu, davacının senedin iradesi hilafına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın iktisabında ağır kusurlu ya da kötüniyetli olduğunu ispat etmesi gerektiğini, aksi halde kıymetli evrakın *soyutluk ilkesi*nin ortadan kalkacağını belirtmektedir.[154]

İade davasında davacı, hak sahibi (meşru hamil, hukuki hak sahibi) olduğunu, senedin iradesi hilafına elinden çıktığını ve senet hamilinin iktisabında ağır kusurlu ya da kötüniyetli olduğunu ispat etmek zorundadır. Aksi halde senet hamili davalı iyiniyetli sayılır. Senedin, hak sahibinin elinden iradesi hilafına çıktığı iddiası, tanık dâhil her türlü delille ispat edilebilir.[155]

6.7. "Uygun Bir Süre" Kavramı Karmaşıklığı

6762 sayılı eTTK m. 670 ve 675'te yer alan "münasip bir mühlet" kavramından ne anlaşılması gerektiği, TTK m. 758 ve 763'te de açıklanmamıştır. Bu nedenle mahkeme, durumun şartlarını da gözeterek kendince uygun bir süre tayin edecektir. Örneğin, davanın yurt dışında açılması gerekiyorsa mahkemece daha uzun bir süre verilmelidir.[156]

Mahkemenin uzun bir süre vermesi de borçlu bakımından ödeme yasağı getirildiğinde hamilin senedi borçluya ibraz ederek senette mündemiç hakkını kullanamaması yönünde ağır sonuçlara neden olabilir. Şöyle ki, mahkemece ne kadar uzun süre tayin edilirse borçlu hakkındaki ödeme yasağı o süre boyunca devam edeceğinden ve

---

[152] İspat yükü, belli bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğinin anlaşılamaması, yani olayın ispatsız kalması yüzünden mahkemenin aleyhte bir kararıyla karşılaşma tehlikesidir bkz. **Umar, Bilge / Yılmaz, Ejder** (1980) İsbat Yükü, 2. Bası, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, s. 2 vd.

[153] **Coşkun**, s. 991; **Gültekin**, s. 151; **Cebeci**, s. 67; **Karakaya**, s. 95-96; **Gürühan**, s. 52; **Domaniç**, s. 440; **Domaniç**, 1975, s. 60.

[154] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2017/577, K: 2018/5839, T: 01.10.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; ayrıca bkz. Yargıtay HGK., E: 2013/19-1362, K: 2015/826, T: 18.02.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[155] Yargıtay 11. HD., E: 2016/2775, K: 2017/4963, T: 03.10.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; ayrıca bkz. Yargıtay HGK., E: 2012/19-185, K: 2012/386, T: 13.06.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[156] **Gültekin**, s. 153.

hamilin senedi ibraz ederek hakkını araması sürüncemede kalacağından, mahkemenin bunu da göz önüne alarak her iki tarafın haklarına uygun makul bir süre tayin etmesi gerekir.

Ayrıca hâkim, verdiği sürenin kesin süre olduğunu belirtmezse, yeniden bir süre istenebilecektir (HMK m. 94/2).[157] Bu şekilde verilen ikinci süre, kesin olacak ve yeniden süre talep edilemeyecektir ya da hâkim tarafından verilemeyecektir.

Dilekçe sahibi, mahkeme tarafından kararlaştırılan uygun bir süre içerisinde dava açarsa daha evvel verilen ödeme yasağı kararı, iade davası sonuçlanıncaya kadar etkisini sürdürür. Belirlenen süre neticesinde iade davası açılmazsa mahkeme, TTK m. 758/2 ve 763 gereğince, ödeme yasağını kaldırır.

Mahkeme tarafından kararlaştırılan süre içerisinde iade davası açılmamış olması, dilekçe sahibinin senet üzerindeki hakkının sona erdiği anlamına gelmez.[158] Zira dilekçe sahibi, genel zamanaşımı süresi içerisinde iade davası açabileceği gibi, senette yer alan bedeli haksız olarak tahsil edene karşı, TBK 82 vd. maddelerine göre sebepsiz zenginleşme davası [159] da açabilir. Bu nedenle mahkemece kararlaştırılan *uygun bir süre*, hakkın düşümüne neden olmaz. Bu süre, iade davası açılmaması halinde, daha evvel verilmiş olan ödeme yasağı kararının yürürlükte kalmasını ve böylece gerçek hak sahiplerinin zamanaşımı def'i ileri sürülerek mağdur olmasını engelleme gayesine yöneliktir.

6.8. Hüküm ve Sonuçları

6.8.1. Davanın Kabulüne Karar Verilmesi

İade davası sonucunda, davanın kabulüne karar verilmesi durumunda, davacının uyuşmazlık konusu senette hak sahibi olduğu kabul edilmiş olur. Bu halde mahkemece senedin meşru hamil olduğu onaylanan davacıya iadesine hükmedilir, daha önce verilen ödeme yasağı kaldırılır.[160]

---

[157] Yargıtay da aynı görüştedir bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2007/1252, K: 2008/3297, T: 17.03.2008 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[158] **Cebeci**, s. 70; **Sezer**, s. 197; **Domaniç**, 1975, s. 54; **Karakaya**, s. 96-97; **Gültekin**, s. 153; **Gürühan**, s. 54; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 57.

[159] Sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren, Fikret** (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 839 vd.; **Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut** (2018) Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt-2), 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 313 vd.; **Reisoğlu, Safa** (2013) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, İstanbul, Beta Yayınları, s. 273 vd.

[160] **Karakaya**, s. 97; **Sezer**, s. 198; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 56; **Domaniç**, s. 435; **Cebeci**, s. 70; **Gültekin**, s. 152; **Gürühan**, s. 55.

Davacı, borçludan veya tevdi yerinden (TTK m. 757/2'ye göre, dava konusu senet bedelinin tevdine karar verilmiş ise), davanın kabulüne yönelik mahkeme kararını ibraz ederek senet bedelini tahsil edebilir. Ancak bunun için, davanın kabulü kararı yetmemekte olup, ödeme yasağının mahkeme tarafından ortadan kaldırılması gerekir.[161]

İade davasının kabulüne karar verilmesi durumunda, davacı senedi geri alma olanağına eriştiğinden, bundan böyle iptal davasını açmaya gerek kalmayacaktır. Yargılaması süren iptal davası da konusuz kalacağından, mahkemece *esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına* karar verilmelidir.[162]

6.8.2. Davanın Reddine Karar Verilmesi

İade davası sonucunda, davacının uyuşmazlık konusu senet üzerinde hak sahibi olmadığı anlaşılırsa davanın reddine karar verilir. Bu durumda daha evvel verilen ödeme yasağı kaldırılır. Buradaki ödeme yasağı kararının kaldırılması, HMK 397'de olduğu gibi kendiliğinden değil, mahkemece karar verilmesi ile olur[163].

Davalı, borçludan veya tevdii yerinden (TTK m. 757/2'ye göre, dava konusu senet bedelinin tevdiine karar verilmiş ise), davanın reddine yönelik mahkeme kararını ibraz ederek senet bedelini tahsil edebilir. Ancak bunun için, davanın reddi kararı yetmemekte olup ödeme yasağı kararının mahkeme tarafından kaldırılmış olması gerekir.

İade davası neticesinde senedin meşru hamili olmadığı tespit edilen davacının, iptal davası açması sonucu değiştirmez. Böyle bir durumda açılan iptal davası, *aktif husumet ehliyeti yokluğundan* reddedilmelidir.

6.8.3. Kanun Yolları

İade davası, çekişmeli yargı işidir. Bu nedenle taraflar açısından maddi anlamda kesin hüküm[164] niteliğindedir. İade davasının kabulüne veya reddine yönelik karar için hem davacı hem de davalı tarafından istinafa başvurulabilir. İstinaftaki kesinlik sınırına göre yasa yolu açıktır.

---

[161] **Cebeci**, s. 70; **Esenkar**, s. 67; **Gürühan**, s. 55.
[162] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/11662, K: 2016/8538, T: 31.10.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[163] **Domaniç**, 1975, s. 52-53; **Domaniç**, s. 435; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 57; **Esenkar**, s. 67; **Cebeci**, s. 70; **Gültekin**, s. 152; **Karakaya**, s. 97; **Gürühan**, s. 55-56.
[164] Maddi anlamda kesin hüküm hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 656 vd.; **Atalı**, Pekcanıtez Usul, s. 2057-2087; **Umar**, s. 870-892.

7. İPTAL DAVASI

7.1. Genel Olarak

Kambiyo senedi çalınma, kaybolma, yanma, yırtılma veya başka bir sebeple zayi olabilir. Bu gibi hallerde, senedin içerdiği hak, varlığını korumayı sürdürür. Fakat hak ile senet arasındaki bağ, senetteki hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülmesine ve senetsiz olarak devrine engeldir. Kambiyo senedinde hakkın borçludan istenebilmesi için senedin ibrazı şarttır (TTK m. 645). Kaldı ki senet borçlusu da sadece senedi getirene ödeme yapmakla yükümlüdür (TTK m. 646).

Senedin ibrazı, zayi olmasıyla imkânsızlaşır. Zira zayi olmasıyla hak sahibinin senet üzerindeki zilyetliği sona erer. Senedin yanma, yırtılma veya harap olma gibi nedenlerle zayi olmasında senet herkes için sona erecektir (mutlak anlamda zayi olma). Yani hiç kimse için senedin zilyetliğini elde etme olanağı yoktur. Bu halde, senedi ibraz etme imkânını yitiren hak sahibi artık senede bağlı olarak borçludan hakkını talep edemeyecektir.

Senet hak sahibinin elinden çalınma, kaybolma, yağmalanma gibi yollarla da çıkabilir. Bu gibi hallerde ise senedi çalan, yağmalayan veya bulan kişi için ibraz imkânsızlığı söz konusu değildir fakat senet üzerindeki zilyetliği sona eren hak sahibi yine senedi ibraz edemeyecektir. Dolayısıyla hak sahibi hem senedi ibraz edemediği için alacağını tahsil edemeyecek, hem de meşru olmayan hamil tarafından senet bedelinin elde edilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Böyle bir durumun kabulü halinde hak sahibi açısından ağır ve hakkaniyete aykırı bir durum meydana gelecektir.

Hukuk düzeni, bu sakıncaların ortadan kaldırılması ve senedi zayi eden hak sahibi ile senedi ibraz edene ödemeyi yapacak borçlunun haklarının korunması amacıyla iptal müessesesini getirmiştir. Dolayısıyla iptal kurumu, senedin zayi olması halinde, kıymetli evrakta senet ile hak arasındaki sıkı bağlılık sebebiyle ortaya çıkması olası haksızlıkların önüne geçmek ihtiyacından ortaya çıkmıştır.[165]

İptal kararı ile birlikte dilekçe sahibi, senedi ibraz etme yükümlülüğü olmaksızın hakkını talep etme imkânına sahip olacak, borçlu ise senet ibraz edilmemesine karşın

[165] **Cebeci**, s. 72; **Esenkar**, s. 70; **Gürühan**, s. 57; **Sezer**, s. 91; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 15.

yaptığı ödeme ile borcundan kurtulacaktır. Ayrıca iptal kurumu ile senedi iyiniyetle devralan kişilerin haklarının da korunması sağlanacaktır.

Kıymetli evrakın zıyaı ve iptaline ilişkin TTK'daki hükümler, eTTK'da olduğu gibi karmaşık bir şekilde düzenlenmiş ve konuyla ilgili gereksiz tekrarlara yer verilmiştir.

TTK m. 651 ve 652' de, kıymetli evrak vasfını haiz bütün senetlerin zıyaı ve iptaline yönelik genel hükümler ihtiva edilmiş, 653. maddede ise, çeşitli kıymetli evrak hakkındaki özel hükümlerin saklı olduğu düzenlenmiştir.

Nama yazılı senetlerin iptalini düzenleyen TTK m. 657' de, nama yazılı senetlerin iptalinde, aksine düzenleme olmadıkça, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümler TTK m. 661-666 arasında düzenlenmiştir. Emre yazılı senetlerin iptaline yönelik TTK'da ayrıca bir düzenleme bulunmamakla birlikte, poliçenin iptali hususunda TTK m. 757-765 arasında ayrıntılı düzenleme yapılmış ve diğer kambiyo senetleri olan bono ve çek yönünden de yollamalar yapılarak emre yazılı senetlere poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

7.2. Hukuki Niteliği

7.2.1. Genel İtibariyle

Kambiyo senedinin mutlak anlamda zayi olması nedeniyle veya senedi zilyetliğine geçiren kimsenin bilinmemesi durumunda açılması gereken iptal davası, hukuki niteliği itibariyle çekişmesiz yargı işidir ve hasımsız açılır. Nitekim HMK m. 382/2-e-6'da kıymetli evrakın iptali de çekişmesiz yargı işlerinden sayılmıştır.

HMK m. 382/1 uyarınca, çekişmesiz yargı işleri, şu üç ölçütten birine veya birkaçına giren durumlardır: Hâkimin kendiliğinden harekete geçtiği hâller; ilgililer arasında uyuşmazlık bulunmayan hâller; ilgililerin ileri sürülebileceği herhangi bir haklarının bulunmadığı hâller. Zira çekişmesiz yargıda, niteliği gereği kural olarak çekişme ve iki taraflı bir yargılama yoktur. Husumet ehliyetinin mahkemece re'sen gözetilmesi gerekir.

Karayalçın[166], iptal davasının hasımsız bir dava olduğunu kabul etmekle birlikte mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda çekişmesiz yargıya ilişkin düzenleme bulunmadığı için yazar, bu dava dolayısıyla ortaya çıkan bazı sorunları, içtihat yoluyla halletmek gerekeceğini fakat iptal davasında diğer hasımsız davalara oranla kanunumuzun oldukça fasılalı hükümler içerdiğini belirtmektedir.[167]

Yargıtay da yerleşik kararlarında, TTK m. 757 ve devamı maddelerine göre açılan iptal davasının, işin mahiyeti ve meydana getireceği hukuki neticeler itibariyle hasımsız açılması gerektiğini belirtmektedir.[168]

7.2.2. Adi Senetlerin Zayi Olması Nedeniyle İptalinden Farkları

TBK m. 103 uyarınca, borçlu, borcunu kısmen ödemişse bir makbuz, borcun tamamını ödemiş ise, buna ilişkin borç senedinin geri verilmesini ya da iptalini talep edebilir. Senet zayi olmuşsa senedin geri verilmesi mümkün olmayacaktır. Bu sebeple kıymetli evrak niteliğini haiz olmayan senetlerin iptaline TBK'de yer verilmiştir.

Esasen, senedi zayi eden hak sahibinin, hakkını borçludan isteyebilmesi için senedin iptali gerekli değildir. Senet olmasa dahi borcun ifası senetsiz talep edilebilir. Bu durum hak ile senet arasında, kıymetli evrakta olduğu gibi sıkı bir bağın bulunmadığının göstergesidir.[169] Ayrıca senet başkasının eline geçse bile, iyiniyeti korunmayacağından, yeni hamil (meşru olmayan), senetteki hakka sahip olamayacaktır. Bu nedenle borçlu, iki kez ödeme tehlikesiyle karşılaşmayacaktır.

Adi borç senedini zayi etmiş olan alacaklı, borçluya başvurduğunda senedin ibraz olunamaması halinde dahi alacaklının ifa talebi reddedilemeyecektir. Kıymetli evrak borçlusuna tanınan bu yetki (TTK m. 708), adi senetler için kabul edilmemiştir. Zira borcun ifa edildiği def'i, iyiniyetli olsa bile senet hamiline karşı ileri sürülebilir (TBK m. 188, eTBK m. 167).

Buna karşılık borçluya, senedin zayi olduğunu iddia eden alacaklıya karşı bir hak da verilmiştir. TBK m. 105'te, adi senedin zayi olması halinde nasıl bir yol izleneceği

---

[166] **Karayalçın**, s. 354.
[167] HMK'nın *Dokuzuncu Kısmında* 382 ila 388. maddelerinde çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemeler mevcuttur.
[168] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2017/1464, K: 2018/7019, T: 13.11.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/1298, K: 2017/2578, T: 02.05.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[169] **Gültekin**, s. 82.

düzenlenmiş, kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler ise saklı tutulmuştur. Madde uyarınca, alacaklı, senedi zayi ettiğini (kaybettiğini) ileri sürerse, borçlunun talebi halinde, borcun sona erdiğini ve senedin iptalini gösteren usulüne göre onaylanmış ya da resmen düzenlenmiş bir belgeyi borçluya vermek zorundadır.[170]

Alacaklı senedin iptaline yönelik usulüne göre onaylanmış ya da resmen düzenlenmiş belgeyi noterden elde edebilir. Senet alacaklısı, notere başvurup borcu bildirerek senedin iptal edildiğini, senet borcunun ifa ile sona erdiğini ortaya koyan düzenleme biçiminde bir noter senedi tanzim edilmesini veya buna dair beyanını ihtiva eden belgenin onaylanmasını isteyecek, noterce tanzim edilen veya onaylanan bu belgeyi borçluya verecektir.[171]

Anlatıldığı üzere, TBK'da zayi edilen adi senetle ilgili olarak mahkeme kararıyla iptale lüzum görülmemiştir. Fakat kanun koyucu, kıymetli evrak dolayısıyla kambiyo senetlerinin iptali için böyle bir düzenleme öngöremezdi.[172] Zira kambiyo senetlerinde senet ile hak arasında sıkı bir bağ vardır. Ayrıca kambiyo senetleri, tedavül eden ve kamu güvenine mazhar olan senetlerdir. Nitekim yukarıda da belirtildiği gibi, aynı maddenin ikinci fıkrasında kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

7.2.3. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları

Her ne kadar kambiyo senedi, illetten mücerret olsa dahi muhakkak bir hukuki ilişkiye istinaden oluşturulmaktadır.[173] Kambiyo senedinin doğmasına neden olan hukuki ilişki satış, kira, bağışlama, hizmet, ödünç, eser vb. birçok çeşitli sebeplere dayanabilir.[174] Bir ticari senedin temel ilişkisinde yer alan senedin borçlusunun, borcunun senetle birlikte veya ondan bağımsız olarak hukuka ahlaka aykırılık, imkânsızlık veya karşı edimin yerine getirilememiş olması gibi sebeplerle ortadan kalkması, hata, hile, tehdit gibi nedenlerle sakatlanmış olması veya hiç doğmamış olması halinde, o senet bedelsiz bir ticari senettir.[175]

---

[170] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 17; **Kayar**, s. 41.
[171] Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Eren**, s. 1007; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 17; **Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut** (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt-1), 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 330.
[172] **Gültekin**, s. 83; **Poroy / Tekinalp**, s. 121-122; **Karakaya**, s. 43.
[173] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Yılmaz, A. Lerzan** (2007) Kambiyo Senetlerinde Def'iler, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 60 vd.
[174] Yargıtayın kambiyo ilişkisi ile asıl/temel borç ilişkisine yönelik kararı için bkz. Yargıtay HGK., E: 2017/19-821, K: 2019/58, T: 05.02.2019 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[175] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 19; **Esenkar**, s. 75; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 52; **Bilgili / Demirkapı**, s. 37; **Kayar**, s. 42; **Gürühan**, s. 60; **Yılmaz** (2007), s. 226; **Karakaya**, s. 44.

Bedelsiz kalan senet, hala tedavül etmekte olabileceğinden, iyiniyetli hamiller, borcun ifası için borçluya başvurabilirler. Bunun engellenmesi için uygulamada, *bedelsizlik sebebiyle iptal davası* adı altında, borçlu tarafından lehtara ve kötü niyetli hamillere karşı, temel ilişkinin geçersizliği veya borcun sona ermiş olması gibi nedenlerle artık bedelsiz kalan senedin iptali için davalar açılmaktadır ve bu davalar kimi yazarlarca kabul görmese de alt derece mahkemeler ve Yargıtay tarafından kabul edilmektedir.[176][177]

Senedin bedelsiz kalması halinde, bu durum şahsi def'i olması nedeniyle, emre ve hamile yazılı kambiyo senetlerinde iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyeceğinden borçlu, senet bedelsiz olmasına rağmen, borcu ifa etmek zorunda kalacaktır. Bu halde senet borçlusu fakirleşmiş; buna karşılık lehtar haksız yere zenginleşmiş olacaktır.[178]

Senedin bedelsizliği sebebiyle iptal davası, TTK'da düzenlenmemiştir. Bu nedenle, hukuki bir dayanak aranmış ve TBK 77 ve devamı maddelerinde yer alan sebepsiz zenginleşmeden borç ilişkilerine istinat edilmiştir. Bununla birlikte bu dava, esas itibariyle İİK m. 72'deki menfi tespit davası niteliğindedir.[179]

Bedelsizlik sebebiyle iptal davası ile *senedin zayi olması sebebiyle iptal davası* arasında farklılıklar mevcuttur: İlk olarak zayi nedeniyle iptal davası, kıymetli evrak hukukuna dâhil bir kurumdur ve TTK'da düzenlenmektedir. Fakat bedelsizlik sebebiyle iptal davası, TBK ile İİK'ya dayanmaktadır.[180] Zayi sebebiyle iptal davası, HMK m. 382/2 uyarınca, çekişmesiz yargı işidir ve hasımsız açılır. Ancak bedelsizlik sebebiyle iptal davası, çekişmeli yargı olup hasımlı olarak sebepsiz olarak zenginleşen lehtar (senedin hamili) ve kötü niyetli hamile karşı açılacaktır.[181] Zayi sebebiyle iptal davası açılabilmesi için, senedin zayi olması gereklidir. Bu durumda, temel ilişki varlığı devam ettirmekte fakat senet, mutlak veya nispi anlamda zayi olduğundan, senedin ibrazı mümkün değildir. Mamafih bedelsizlik sebebiyle iptalde ise, temel ilişkiye konu hak, muhtelif sebeplerle

[176] **Gültekin**, s. 83; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 19; **Bahtiyar**, s. 42; **Kayar**, s. 42; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 19; **Karakaya**, s. 45.
[177] Bkz. Yargıtay 19. HD., E: 2013/7998, K: 2013/11381, T: 18.06.2013 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[178] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 19; **Bahtiyar**, s. 42.
[179] Yargıtay 19. HD., E: 2016/7564, K: 2017/2242, T: 20.03.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[180] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 20; **Gültekin**, s. 83; **Bahtiyar**, s. 42; **Karakaya**, s. 46; **Gürühan**, s. 60; Yargıtay 11. HD., E: 2011/6816, K: 2011/6118, T: 18.05.2011 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[181] **Karayalçın**, s. 321; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Esenkar**, s. 75; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 20; **Gültekin**, s. 84; **Bahtiyar**, s. 43; **Bilgili / Demirkapı**, s. 37; **Kayar**, s. 42; **Gürühan**, s. 60; **Karakaya**, s. 46; ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2011/14084, K: 2012/10952, T: 26.06.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

sona ermiş ya da hiç ortaya çıkmamış olmakla birlikte hamil, senede zilyettir.[182] Zayi sebebiyle senedin iptalini, senedi zayi eden hak sahibi isteyebilirken; bedelsizlikten doğan iptal davasını, borçlu açacaktır.[183] Zayi sebebiyle iptalde, hamil (hak sahibi), dava konusu senedin zayi olduğunu ve senette yer alan hakkının varlığını ispat külfeti altındayken; bedelsizlik sebebiyle iptal davasında, borçlu, temel ilişkiye konu hakkın muhtelif sebeplerle doğmadığını, geçerli olmadığını ya da sona erdiğini ispat külfeti altındadır.[184]

7.3. Şartları

7.3.1. Şekli Şartları

7.3.1.1. İstem

Kambiyo senetlerinin iptali ile ilgili süreç, muhakkak ilgilinin istemiyle başlar. Yani mahkeme, kendiliğinden senedin iptaline karar veremez.[185]

İptal davasında işlemlerin istemle başlayacağını, TTK m. 651, 661, 757 ve 759'dan çıkarıyoruz. Hak sahibinin iptal talebinde bulunabilmesi için, senedin zilyedinde iken zayi olduğunu inandırıcı bir şekilde gösteren delillerle bir suretini veya buna imkân yoksa içeriği hakkında gerekli bilgiyi mahkemeye vermekle yükümlüdür (TTK m. 759/2). Mevzubahis deliller, durumun gereğine ve somut olayın şartlarına göre değişebilir. Bununla birlikte, iptal isteminde bulunulduğu sırada, senedin kimin zilyetliğinde bulunduğu bilinmemeli veya senet mutlak manada zayi olmalıdır.

Öğretide bizim de katıldığımız bir görüşe göre[186], dilekçe sahibi, kambiyo senedinin iptali ile birlikte bedelin tahsilini de isteyebilmelidir. Aksi halde hak sahibi, iptal kararını alınca borçluya başvuracak ve borçlu, senet bedelini ödemezse tekrar dava açmak zorunda kalacaktır. Bu da usul ekonomisi ilkesine aykırı düşecektir.[187] Kaldı ki

---

[182] **Karakaya**, s. 46; **Bilgili / Demirkapı**, s. 38; **Esenkar**, s. 75; **Gültekin**, s. 84; **Kayar**, s. 42; **Gürühan**, s. 60; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 20; **Bahtiyar**, s. 43.
[183] **Gültekin**, s. 83; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 20; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Bilgili / Demirkapı**, s. 38; **Kayar**, s. 42; **Bahtiyar**, s. 43; **Gürühan**, s. 60; **Karakaya**, s. 46.
[184] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 20; **Karayalçın**, s. 322.
[185] **Cebeci**, s. 74; **Kınacıoğlu**, s. 57; **Gürühan**, s. 75; **Gültekin**, s. 87.
[186] Aynı yönde görüş için bkz. **Öztürk (Dirikkan)**, s. 58; **Cebeci**, s. 75; Aksi yönde görüş için bkz. **Eriş**, s. 78-79.
[187] Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 30'da *usul ekonomisi ilkesi*, hâkime bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Hâkim, bu ilke uyarınca, yargılamanın makul süre içerisinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesini ve yargılamada gereksiz gider yapılmamasını sağlamak zorundadır. Usul ekonomisi ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yılmaz, Ejder** (2008) 'Usul Ekonomisi' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 57, S: 1, s. 244-270; ayrıca bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 341-342; **Erdönmez**, Pekcanıtez Usul, s. 886-895.; **Umar**, s. 137-138.

kanunumuzda iptal ile birlikte bedelin tahsilinin istenilmesini engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Böylelikle iptal kararının zamanaşımını kesmemesinin hak sahibi aleyhine yaratacağı neticeler de önlenmiş olacaktır.

7.3.1.2. İstemde Bulunanın Hak Sahibi Olması

Kıymetli evrakın genel hükümler kısmında düzenlenen iptale ilişkin TTK m. 651/1 uyarınca, kıymetli evrak zayi olduğu ya da zıyaın meydana geldiği anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi; poliçenin iptalini düzenleyen ve tüm kambiyo senetlerine uygulanan maddeye göre ise, iradesi olmaksızın poliçe elinden çıkan kişi (TTK m. 757/1), senedin iptalini isteyebilir.

İptali isteyecek hak sahibi, senet zayi olmasaydı onu borçluya (veya muhatap bankaya) ibraz edecek olan kişidir.[188] Ciro türlerinde, senedi muhatap bankaya (çekte) ya da senet borçlusuna ibraz edecek olan kişidir. Örneğin, bir banka, senedi diğer bir bankaya tahsil cirosu yaparak posta ile göndermiş ve senet yolda kaybolmuşsa iptali isteyecek kişi, ciro edendir. Zira senet, ciro edilenin eline geçmemiş, neticede ciro tekemmül etmemiş ve kendisi hak sahibi olamamıştır.

Senedin iptaline hükmedebilmek için, senedin zayi olduğu anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi tarafından iptali talep edilmelidir. Hak sahibini, *senette mündemiç olan hakkı isteyebilmek için senedi ibraz edemeyen kişi* olarak tanımlayabiliriz.[189]

Senet üzerinde hak sahibi olmayan kişilerin aktif husumet ehliyeti bulunmadığından, senedin iptali davası açamazlar. Senet üzerinde hak sahibi olmayan kişilerin dava açmaları durumunda mahkeme, davacının aktif husumet ehliyeti bulunmadığından, davanın esasına girmeden davayı, dava şartı yokluğundan usulden reddetmelidir.[190]

---

[188] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 23; **Esenkar**, s. 77-78; **Poroy / Tekinalp**, s. 131, dn. 23.

[189] Hak sahibinin kim ya da kimler olabileceği yönünde bkz. "*Dava Açmaya Yetkili Kişiler*" başlığı altındaki açıklamalar.

[190] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2006/14855, K: 2007/633, T: 22.01.2007 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; aynı şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/1845, K: 2014/8501, T: 06.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

7.3.2. Maddi Şartları

7.3.2.1. Senedin Zayi Olması

İptal talebinde bulunulabilmesi için, TTK 651, 661, 759, 760. maddelerde belirtildiği üzere, dava konusu senedin zayi olması gerekir. Bu şartın gerçekleşmediği hallerde dilekçe sahibinin senedin iptalini talep etmesinde hukuki yarar yoktur.

Zayi olma hususu, yalnızca senetle ilgili olup, senette mündemiç olan hakla bağlantısı yoktur.[191]

Kambiyo senedinin zayi olması; senedin yırtılma, kaybolma, yağma veya çalınma gibi bir insan fiili ile ya da sel, yangın veya deprem gibi doğal bir olayla senedin hak sahibinin iradesi hilafına elinden çıkması ya da senedin hak sahibi elinde bulunmakla beraber bozulma, yıpranma gibi sebeplerle kullanılamaz hale gelmesidir. Bu gibi durumlarda senet, ibraz edilemeyecek hale gelir.[192] İbraz edilememesinden anlaşılması gereken, ibrazın objektif anlamda ve hiç kimse açısından mümkün olmamasıdır.[193]

İptal davasında senet ya mutlak anlamda zayi olacak ya da senedi zilyetliğine geçiren kimse bilinmeyecektir. Bu nedenle senedin hak sahibinin elinden rızası dışında çıkması tek başına yeterli değildir. Ayrıca senedi zilyetliğine geçiren kişinin bilinmemesi zorunludur. Aksi halde iptal davası yerine iade (istirdat) davası açılmalıdır.

Senet, hak sahibinin elinden rızası dışında çıkmış olabileceği gibi, senet elde bulunmakla birlikte içeriği anlaşılamayacak ölçüde bozulmuş veya yıpranmış olabilir. Bu açıdan senet içeriğinin bilinmesi veya senedin bir suretinin (fotokopisinin) elde bulunması iptal talebinde bulunulmasına engel değildir[194], bilakis TTK m. 759/2 uyarınca ispat yükü ve senedin içeriği hakkında bilgi edinmek bakımından yararlı olacaktır.

---

[191] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 9; **Cebeci**, s. 78; **Esenkar**, s. 76; **Gültekin**, s. 89; **Coşkun**, s. 967; **Gürbüz**, s. 2247; **Pulaşlı**, s. 85; **Gürühan**, s. 61; **Bozer / Göle**, s. 45; **Karakaya**, s. 36.

[192] Yargıtay 11. HD., E: 2013/18133, K: 2014/7116, T: 10.04.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[193] **Coşkun**, s. 964; **Bahtiyar**, s. 37; **Öztan**, s. 56; **Gürbüz**, s. 2248; **Gürühan**, s. 61; **Karakaya**, s. 36.

[194] **Bozer / Göle**, s. 42; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 9; **Sezer**, s. 115; **Esenkar**, s. 77; **Cebeci**, s. 79; **Pulaşlı**, s. 85; **Gürbüz**, s. 2248; **Bahtiyar**, s. 37; **Coşkun**, s. 964; **Gürühan**, s. 61.

Bununla birlikte Yargıtay, hasara uğramış olsa bile, senedin ibraz edilebildiği veya içeriğinin ayırt edici özellikleriyle anlaşılabildiği hallerde, zayi durumundan söz edilemeyeceğinden, iptal davasına da konu edilemeyeceğini belirtmiştir.[195]

Ehliyetsiz kişi tarafından üçüncü bir kişiye verilen veya hak sahibinin izin veya onayı olmaksızın yetkisiz temsilci aracılığıyla devredilen senedin zayi olduğunu, doktrin ve Yargıtay kabul etmektedir.[196]

7.3.2.2. Senedin İhtiva Ettiği Hakkın Varlığını Devam Ettirmesi

Türk Ticaret Kanunu m. 646'a göre, kambiyo senedinde mündemiç olan hakkın borçludan talep edilebilmesi için senedin hamili olmak ve senedi borçluya ibraz etmek gerekir. Yine aynı maddeye göre, senedin borçlusu da yalnızca senedi ibraz eden kişiye ödeme yapmakla yükümlüdür. Dolayısıyla bir senedin alacaklısı hakkını senetsiz olarak ancak iptal kararı uyarınca talep edebilir (TTK m. 652/1).

Mahkemece verilen iptal kararı, hak sahipliğinin teşhisine imkân verir. Bu nedenle iptal davası, ancak senette mündemiç bir hak mevcutsa veya hakkın varlığını devam ettirdiğini kabul etmek imkânı bulunuyorsa bir anlam ifade eder.[197]

Senedin ihtiva ettiği hakkın hiç varlık kazanmamış olması ya da varlık kazanmasının mümkün bulunmaması veya herhangi bir sebeple sona ermesi durumlarında açılan iptal davası hukuki yarar yokluğundan reddedilecektir. Senedin henüz alacaklıya verilmemiş olması ve iyiniyetle iktisabının mümkün olmaması veya ifa yoluyla borcun sona ermesi[198] örnek olarak gösterilebilir.

Senedin içerdiği hakkın zamanaşımına uğraması[199] ya da başka bir davaya konu olması halinde, senedin kıymetli evrak niteliği etkilenmeyeceğinden, iptal isteminde

---

[195] Yargıtay 11. HD., E: 2010/14952, K: 2012/5745, T: 10.04.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[196] Yargıtay 11. HD., E: 1983/1891, K: 1983/1919, T: 12.04.1983 (**Gürühan**, s. 62, dn. 171); **Karakaya**, s. 36; **Cebeci**, s. 31, 79; **Esenkar**, s. 77.

[197] Yargıtay 11. HD., E: 2014/1130, K: 2014/8954, T: 12.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[198] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 26-27; **Sezer**, s. 117-118; **Kınacıoğlu**, s. 56; **Gültekin**, s. 89-90; **Cebeci**, s. 80; **Coşkun**, s. 967; **Bahtiyar**, s. 37; **Pulaşlı**, s. 86; **Öztan**, s. 56; Yargıtay 11. HD., E: 1983/1891, K: 1983/1919, T: 12.04.1983 sayılı ilamı: "*... Davacı senet bedellerini tahsil etmiş bulunduğunu kabul etmiş bulunmasına göre, anılan madde hükümlerine dayanarak senet iptal davası açması mümkün değildir...*" (**Karakaya**, s. 37, dn. 88).

[199] Yargıtay da aynı görüştedir bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/12638, K: 2018/4213, T: 04.06.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; **Karakaya**, s. 37; **Can**, s. 41; **Bozer / Göle**, s. 45; **Bahtiyar**, s.

bulunulmasına engel değildir.[200] Keza emre veya hamile yazılı senedin borç sona ermesine rağmen borçluya verilmemesi halinde, yani hakkın sadece şeklen var olması halinde bile senedin iptali istenebilecektir.

TTK m. 680 hükmüne gereğince, düzenleyenin senette bulunması zorunlu olan bazı unsurları tamamlama konusunda lehtara yetki verdiği açık senedin de iptalinin mümkün olduğu, doktrin[201] ve Yargıtay[202] tarafından kabul edilmektedir.

Keşidecinin iradesi dışında elinden çıkan çek yaprağı, kısmen doldurulmuş ya da yalnızca imzalanmış olabileceği gibi tamamen boş da olabilir. Yargıtay, bu durumda çek iptalini talep etme hakkının yalnızca hamile ait olduğunu, böyle bir iddiada bulunan keşidecinin kaybettiği ve imzasını da içeren çekin bedelinin kendisinden talep edilmesi durumunda borçlu bulunmadığının tespiti bakımından dava açma imkânını haiz olduğunu, öte yandan şimdilik keşide edilmemiş, çek niteliğinde bulunmayan, bütünüyle boş çek yaprakları tedavüle konulmuş sayılamayacağından, hesap sahibinin zayi sebebiyle iptal davası açamayacağını, ele geçirenler tarafından imzalanıp tamamlanması neticesinde çeke dayalı talepte bulunanlara karşı menfi tespit davası açılabileceğini, bu nedenle boş çek yaprağına istinaden iptal talep edilmesinde, hukuki yarar bulunmadığını kabul etmektedir.[203]

7.3.2.3. Senedin Zilyetliğinin Yeniden İktisabının Mümkün Olmaması

Senedin zayi olması nedeniyle iptali, alacaklı olan hak sahibinin haklarını korumaya yönelik bir müessesedir.[204] Hal böyle iken iptal kurumuna başvurulabilmesi için zayi olan senet üzerindeki zilyetliğin yeniden iktisabının mümkün olmaması, yani senedin zilyetliğinin geçici olarak ortadan kalkmaması gerekir. Zira senet üzerindeki fiili

---

37; **Sezer**, s. 118; **Cebeci**, s. 80; **Coşkun**, s. 967; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 27; **Kınacıoğlu**, s. 56; **Gültekin**, s. 89.

[200] **Kınacıoğlu**, s. 56; **Sezer**, s. 118; **Esenkar**, s. 79; **Pulaşlı**, s. 86; **Cebeci**, s. 80; **Gürühan**, s. 62.

[201] **Cebeci**, s. 80; **Coşkun**, s. 977; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 27; **Sezer**, s. 118; **Gültekin**, s. 90; **Bozer / Göle**, s. 45; **Kınacıoğlu**, s. 71; **Bahtiyar**, s. 37; **Gürbüz**, s. 2249; **Can**, s. 41; **Esenkar**, s. 80; **Pulaşlı**, s. 86; **Karakaya**, s. 37.

[202] Yargıtay 11. HD., E: 2013/7305, K: 2013/21809, T: 02.12.2013 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[203] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2325, K: 2014/8953, T: 12.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2015/4229, K: 2015/10853, T: 21.10.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[204] **Kınacıoğlu**, s. 57; **Sezer**, s. 122; **Gürbüz**, s. 2249; **Cebeci**, s. 81; **Pulaşlı**, s. 87; **Gürühan**, s. 63; **Gültekin**, s. 90; **Karakaya**, s. 38; Öğretide *Karayalçın*, iptal kurumunun kıymetli evrakı zayi eden hamilin menfaatini koruma amacına yönelik kabul edildiğini, ancak kurumun kanuni düzenlemesinde kıymetli evrakın borçlusunun ve senedin muhtemel hamilinin menfaatlerinin de göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir bkz. **Karayalçın**, s. 352.

hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması da zilyetliği sona erdirmez (TMK m. 976).[205]

Eğer senedin zilyetliği geçici olarak sona ermişse ve hâlihazırda kimde olduğu biliniyor ve belliyse iptal davası açılması mümkün değildir. Bu durumda ancak iade (istirdat) davası açılabilir. İptal talebinde bulunulması halinde davanın reddine karar verilecektir.

Senet hamili bilinmekle beraber, bu kişinin açık adres bilgileri ve kimliği bilinmiyor ve/veya belirlenemiyorsa ya da kendisine başvurulması hukuken mümkün değilse iptal davası açılabilir.[206]

7.4. Dava Açmaya Yetkili Kişiler

7.4.1. Genel İtibariyle

Senedin zayi olması sebebiyle iptal isteminde kimlerin bulunabileceğine yönelik açık bir hüküm TTK'da yer almamaktadır. Yalnızca TTK m. 651/2'de *senet üzerinde hak sahibi olan kişinin* senedin iptalini talep edebileceği düzenlenmektedir. Senedin iptaline hükmedebilmek için senedin zayi olduğu anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi tarafından iptali talep edilmelidir. Hak sahibini *senette mündemiç olan hakkı isteyebilmek için senedi ibraz edemeyen kişi* olarak tanımlayabiliriz.[207]

Maddede geçen *senet üzerinde hak sahibi olan kişi*, senedin maliki, sınırlı ayni hak sahibi ya da onların vekillerini kapsar. Senetteki hakkın sahibi olmayan, sınırlı ayni hak sahibi olmayan ya da onların temsilcisi sıfatını taşımayan kişilerin iptal davası açmak hususunda dava açma ehliyeti yoktur.[208] Senette kişisel hakka sahip olan kişinin ve senet borçlusunun senedin iptalini isteme yetkisi yoktur.[209]

---

[205] Bu gibi hallerde, fiili hâkimiyetin geçici olarak kesilmesi söz konusu olur. Örneğin, bir arazinin geçici olarak su altında kalması, askerlik, ölüm veya bir muhitte baş gösteren asayişsizlik nedeniyle taşınmazın belli bir süre kullanılmaması sonucu zilyetlik sona ermiş olmaz bkz. **Sirmen**, s. 76-78; ayrıca bkz. **Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir**, s. 35-36; **Ünal / Başpınar**, s. 130-133.

[206] Bkz. "*İADE DAVASI, Senedi Ele Geçirenin Bilinmesi*" başlığı altında yapılan açıklamalar.

[207] Ayrıca bkz. "*İstemde bulunanın Hak Sahibi Olması*" başlığı altında yapılan açıklamalar.

[208] Yargıtay 11. HD., E: 2014/18906, K: 2015/4369, T: 30.03.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[209] **Kınacıoğlu**, s. 57; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 24; **Karakaya**, s. 40-41; **Tekil**, s. 81; Yargıtay da aynı görüştedir bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/18906, K: 2015/4369, T: 30.03.2015 sayılı ilamı: "…*borçlunun iptal davası açması mümkün değildir*…" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

Senedin zayi olması nedeniyle iptal davasını, lehtar, hamil açabilir. Bono, poliçe ve çek keşidecisinin kural olarak senedin iptalini talep etme hakkı yoktur. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre, çek keşidecisi zayi nedeniyle iptal davası açamamaktadır; lehtar ve hamil bu hakkı kullanabilir.[210]

Bono, poliçe ve çek keşidecisinin aynı zamanda hamil olması ve hamillik sıfatı ile iptal isteminde bulunması kabul edilmektedir.[211] Ayrıca poliçe ve çek, düzenleyen tarafından bizzat kendi üzerine yazılabilir. Böyle bir durumda, düzenleyen ve hamil sıfatları birleştiğinden, düzenleyen, poliçe ve çekin iptalini isteyebilir. Ancak bonoyu düzenleyen, kendi adına (lehtar olarak) bono yazamayacağı için, bononun zayi olması halinde, aktif husumet ehliyeti yokluğu nedeniyle iptal davası açamaz.[212] Fakat düzenleyenin daha sonra hamil olması halinde, yani kendisine senedin ciro edilmesi durumunda, iptal davası açabileceğinin kabulü gerekir.[213]

Bir senedi düzenleyen, ciranta ya da avalist, hamile karşı müteselsil olarak borçludurlar (TTK m. 724). Bu nedenle başvuru borçlusu sıfatıyla ödeme yapmış olan cirantalardan veya avalistlerden biri de başvuru hakkını kullanabilir (TTK m. 724). Dolayısıyla bu kişilerin senet alacaklısı olarak iptal isteminde bulunma hakkına sahip olduğunu söylemek gerekir. Avalist (aval[214] veren kişi), TTK m. 702 gereğince, kimin için borcu üstlenirse aynen onun gibi sorumlu olacağından senedin zayi olması halinde iptal davası açabilir.[215] Cirantanın da zayi nedeniyle iptal isteminde bulunabileceği kabul edilmektedir.[216] Doktrinde *Poroy / Tekinalp* ise, cirantanın, aval şerhi verdikten sonra senedi teslim eden avalistin ve alt ilişkinin alıcısının iptal istemeye hakkı olmadığını belirtmektedir.[217]

---

[210] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/1443, K: 2014/8132, T: 30.04.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; aynı şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/2049, K: 2014/8696, T: 07.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[211] Yargıtay 11. HD., E: 2002/1951, K: 2002/6400, T: 21.06.2002 (**Karakaya**, s. 41, dn. 102).

[212] **Eriş**, s. 79-80.

[213] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 25.

[214] Aval, senet borcunun, kambiyo senetleri hukukuna göre teminat altına alınmasıdır. Aval ile senedin ödeneceğinin garantilenmesi ve gerektiğinde aval verenin bizzat ödemede bulunacağını belirtmesi, senede güven duyulmasını sağlar. Böylece hamilin senedi kolaylıkla devretmesine olanak verir. Aval, poliçe bölümünde TTK'da 701 ila 702. maddelerde düzenlenmiş ve bono ile çek bölümlerinde yollama yapılmakla yetinilmiştir. TTK m. 700'de, avalin kapsamı ile aval verebilecekler; m. 702'de, avalin şekli, m.703'te ise, avalin hükümleri ele alınmıştır. Aval ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan** (2018), s. 161-169.

[215] Yargıtay 11. HD., E: 1975/2468, K: 1975/4139, T: 19.06.1975 (**Gürühan**, s. 66).

[216] Yargıtay 11. HD., E: 2004/467, K: 2004/9537, T: 11.10.2004 (**Cebeci**, s. 87).

[217] **Poroy / Tekinalp**, s. 130; aynı görüşte bkz. **Gürbüz**, s. 2249; **Gültekin**, s.125; alt ilişkinin alıcısının iptal isteminde bulunamayacağına dair bkz. **Kınacıoğlu**, s. 57; **Gültekin**, s. 125.

Senedi tahsil cirosu ile devir alan hamil iptal davası açabilir. Senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta da senedin iptalini talep edebilir. Çünkü tahsil cirosu da bir çeşit vekâlettir.[218]

Her ne kadar hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin Türk Ticaret Kanunu m. 661, senede zilyet bulunmayı gerekli ve yeterli görmüşse de; devir şekillerine göre diğer kambiyo senetlerinin iptali için, iptal isteminde bulunanın, senedin zayi olduğu anda senede sadece zilyet (malik sıfatıyla tasarrufta bulunan asli zilyet ile lehine sınırlı ayni hak tesis edilen fer'i zilyet hariç) olması yeterli değildir.[219] Aynı zamanda senedin ihtiva ettiği hakkın sahibi de olmak gerekir. Zira her zilyedin zilyetliği, hakka dayanmamaktadır.[220] Örneğin, hırsızın zilyetliği, haksız zilyetliktir.

Senet üzerinde asli zilyet ya da lehine sınırlı ayni hak kurulan fer'i zilyet olmayan zilyet yardımcısının yani senedi geçici olarak veya başkasının işini görmek amacıyla elinde bulunduran kişinin senedin zayi olması nedeniyle iptal davası açması söz konusu değildir.

Senet üzerinde elbirliği mülkiyeti bulunuyorsa, TMK'nin 702 maddesi uyarınca, tasarruf işlemi söz konusu olmadığından ortaklardan her biri diğerinden bağımsız ödeme yasağı talebinde bulunabilmektedir. Dolayısıyla ödeme yasağını tek bir ortak mahkemeden talep edebilir. Fakat el birliği mülkiyetinde iptal davasını bütün ortaklar hep birlikte açmalıdırlar.[221] Bu halde tüm ortaklar arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Ortaklardan yalnızca birisi dava açmışsa dava hemen reddedilmemelidir. Bu durumda davaya diğer ortakların onay vermeleri veya dâhil edilmeleri için davacıya mahkemece süre verilmelidir.

---

[218] Yargıtay da aynı görüştedir bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2009/700, K: 2010/5808, T: 24.05.2010 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/8623, K: 2017/7053, T: 11.12.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[219] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/18906, K: 2015/4369, T: 30.03.2015 sayılı ilamı: "… *Sadece zilyet durumundaki şahsın… iptal davası açması mümkün değildir*…" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[220] Hakka dayanmayan (haksız) zilyetlikle ilgili detaylı bilgi için bkz. **Sirmen**, s. 55-56.

[221] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 24; **Sezer**, s. 121; **Cebeci**, s. 78; **Esenkar**, s. 78; **Kınacıoğlu**, s. 57; **Gültekin**, s. 88; **Coşkun**, s. 969; **Karakaya**, s. 42; **Gürühan**, s. 66-67; Yargıtay HGK., E: 2011/6-165, K: 2011/298, T: 11.05.2011 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; elbirliği mülkiyeti (iştirak halinde mülkiyet) varsa maliklerin her birinin iptal davası açmaya yetkili olduğuna ilişkin bkz. **Kayar**, s. 44.

Mamafih iptal davasına konu senet üzerinde paylı mülkiyet durumu var ise TMK m. 693/3 gereğince, paydaşlardan her biri, bölünemeyen ortak menfaatlerinin korunmasını ayrı ayrı dava edebileceğinden, paydaşlardan her biri, iptal talebinde bulunabilecektir.[222]

7.4.2. Çek Düzenleyenin İptal İstemi Hakkına Sahip Olup Olmadığı

6762 sayılı TTK m. 711/3 hükmünün yürürlükte bulunduğu dönemde, keşidecinin zayi olan çek nedeniyle iptal davası açamayacağı, öğretide haklı olarak kabul edilmekteydi. Öyle bir durumda keşideci, muhatap bankaya yöneltebileceği talimatla iradesi dışında elinden çıkan çekin haksız yere ödenmesini önleme olanağına sahipti. Fakat 6762 sayılı TTK m. 711/3 hükmünün, 28.02.2009 tarih 27155 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlanan 5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 32. Maddesi ile yürürlükten kaldırılması ile keşidecinin iptal davası açamayacağı yönündeki kabul, tartışmaya açık hale gelmiştir.[223]

Hâlbuki zayi olan senet nedeniyle kimlerin iptal davası açabileceğine ilişkin yukarıda da belirttiğimiz gibi, kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda TTK m. 651/2 gereğince, *senet üzerinde hak sahibi olan kişi* ifadesine yer verilmiş, ancak TTK'da keşidecinin iptal davası açamayacağına ilişkin herhangi bir hüküm yer almamıştır.

Konuyla alakalı olduğu için, kıymetli evrakta hakkın doğumuna değinmek gerekir. Şöyle ki, kıymetli evrakta, hakkın ne zaman doğduğu ve nasıl vücuda geldiği konusu tartışmalıdır.[224] Kıymetli evrakta hakkın doğumu açısından önemini koruyan üç teori vardır: Kreasyon (yaratma) teorisi[225], akit teorisi[226] ve görünüşe güven ilkesi ile

---

[222] **Kayar**, s. 44; **Gürühan**, s. 67; **Cebeci**, s. 78; **Esenkar**, s. 79; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 24; **Coşkun**, s. 969; **Karakaya**, s. 42; **Kınacıoğlu**, s. 57; **Gültekin**, s. 88; paylı mülkiyet söz konusu ise paydaşlar arasında zorunlu dava arkadaşlığının olduğu ve senedin bölünmesi söz konusu olamayacağından, TMK m. 693 gereğince, paydaşların hep birlikte iptal ve iade davası açması gerektiğine ilişkin bkz. **Sezer**, s. 122.

[223] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Gürühan, Caner** (2014, Aralık) 'Çekin Zayi Olması Nedeniyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C: 30, S: 4, s. 301-306.

[224] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan**, s. 22 vd.; **Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal** (2019) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 61-76; Borçlar Hukukunda sözleşmelerin kurulmasında güven ilkesinin önemi için bkz. **Esener, Turhan** (1952) 'Borçlar Hukuku Sistemimize Göre Akitlerin İnikadında İtimat Prensibinin Ehemmiyeti' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 9, S: 3, s. 166 vd.

[225] *Kreasyon teorisine göre*, kıymetli evrakta hak, senedi düzenleyen kişinin senede imzasını atmasıyla doğar. Kıymetli evraktan doğan borç, senedi düzenleyenin yaptığı tek taraflı hukuki işlem ile meydana gelmektedir. Bu hukuki işlem, senedin yazılıp imzalanmasıyla tamamlanır, yani senedin düzenlenmesi, karşı tarafın kabulüne ihtiyaç duymayan bir hukuki işlemdir. Dolayısıyla sözleşmeye ihtiyaç yoktur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan**, s. 23-25; **Poroy / Tekinalp**, s. 66-68.

[226] *Akit teorisine göre*, her akitte olduğu gibi, kıymetli evrakta da, hakkın doğumu için bir sözleşmeye ihtiyaç vardır ve yalnızca bir tarafın beyanıyla borç doğamaz. Senedin düzenlenmesiyle birlikte, ayrıca senedin düzenleyen tarafından diğer bir şahsa verilmesi de gerekir. Senedin verilmesi, bir akit niteliğindedir ve

birleştirilmiş akit teorisi. Günümüzde en çok taraftar bulan ve sorunları en aza indirgeyerek genel bir ilkeye bağlayan teori, görünüşe güven ilkesi ile birleştirilmiş akit teorisidir. Akit teorisine göre, hak, senedi alanla veren arasında geçerli bir "verme sözleşmesi" yoksa doğmayacaktır. Akit teorisindeki sakıncaları gidermek amacıyla yeni bir görüş olarak görünüşe güven ilkesi ile birleştirilmiş akit teorisi ortaya atılarak, bu teoride akit teorisi esas alınmış ve "görünüşe güven ilkesi" ilave edilmiştir. Bu teoriye göre, kıymetli evraka dayanılarak bir hakkın kazanılabilmesi için, öncelikle düzenleyen tarafından bir anlaşma gereğince senet lehtara teslim edilmelidir. Böyle bir anlaşma yoksa, yani senet rıza hilafına düzenleyenin elinden çıkmışsa, senedi düzenleyenin senetteki borçtan sorumlu tutulmasının sebebi, bir senet düzenlemek suretiyle, bütün sonuçlarını bilerek, iyiniyetli üçüncü kişilerin güvenerek senedi iktisap işlemine girişmelerini mümkün kılan bir görünüm yaratmış olmasıdır. İyiniyetli üçüncü kişiler, bu durumu bilemezler; yani senedi, hakkı olmadığı halde elde bulunduran kişinin, gerçek hak sahibi olup olmadığını bilmeleri mümkün değildir. İşte, bu görünüme itimat ederek senedi iktisap ettiklerinde, bu iktisapları, görünüşe güven ilkesinin doğal sonucu olarak korunur. Böyle bir himayenin sağlanması yerindedir. Nitekim kıymetli evrak düzenleyen kişinin, bu senedin iradesi dışında da tedavüle çıkabileceği ihtimalini göz önünde bulundurması gerekir. Çekin irade dışında elden çıkması halinde, iyiniyetli üçüncü kişiler görünüme itimat ederek senedi iktisap ettiklerinde, bu iktisapları doğal olarak korunacaktır.

TTK m. 818/1-a gereğince, çekler hakkında da uygulanabilen m. 673 gereğince, keşidecinin bizzat kendi emrine çek keşide etmesi mümkündür. Bu durumda keşidecinin borçlu sıfatı ortadan kalkmakta ve keşideci, söz konusu çekin lehtarı, alacaklı hamili sıfatını kazanmaktadır. Bu halde keşidecinin kendi emrine keşide ettiği çekler bakımından iptal davası açmasında beis yoktur.[227] Yargıtay ise, keşidecinin keşide ettiği çekin bedelini hamile ödeyerek çeki geri almasının kendisine hamil sıfatı kazandırmayacağına hükmetmiştir.[228]

---

senedin verilmesine ilişkin anlaşma, senedi düzenleyen ile lehtar (senedin ilk hamili ve ilk ciranta) arasında meydana gelir. Dolayısıyla senedin verilmesiyle senette mündemiç hak da doğmaktadır. Bu anlaşma yapılmamış olursa veya sakatsa, borçlu (senedi düzenleyen) defi dermeyanına hak kazanır. Akit teorisinin sert bir biçimde uygulanması, muamelattaki güvenlik ilkesine ağır bir şekilde zarar verir. Çünkü senedi düzenleyen ile senet hamili arasında, intikali hedef alan bir sözleşmenin bulunmadığının def'i olarak her zaman ileri sürülebilmesi imkânı, bu senede karşı kamuda bir tereddüt, güvensizlik yaratır. Bu ise, senedin tedavülünü olanaksızlaştırır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan**, s. 25-26; **Poroy / Tekinalp**, s. 68-69.

[227] **Gürühan**, s. 68.

[228] Yargıtay 11. HD., E: 2013/6068, K: 2013/20772, T: 18.11.2013 ilamı: "*... İptal davası açma hakkının hamile tanındığı, keşidecinin keşide ettiği çekin bedelini hamile ödeyerek çeki geri almasının kendisine hamil sıfatı kazandırmayacağı...*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

Poroy/Tekinalp'e göre[229], çek, yalnızca düzenleyen tarafından imzalanmış ve düzenleyenin elinden çıkmışsa düzenleyen, iptal talebinde bulunabilir. Zira bu durumda hem düzenleyen hamildir, hem de çeke varlık kazandıran irade, çekte yer almaktadır.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, keşidecinin iptal davası açamayacağına yönelik kanunda herhangi bir düzenleme bulunmaması da göz önüne alındığında, muhatap bankaya ödeme yasağı talimatı verme yetkisi elinden alınan ve bu konuda hukuki korumadan mahrum bırakılan keşidecinin iptal davası açma hakkına sahip olduğunun kabulü gerekir.[230]

Keşidecinin iradesi dışında elinden çıkan çek yaprağı, kısmen doldurulmuş ya da yalnızca imzalanmış olabileceği gibi tamamen boş da olabilir. Yargıtay, bu durumda çek iptalini talep etme hakkının yalnızca hamile ait olduğunu, böyle bir iddiada bulunan keşidecinin kaybettiği ve imzasını da içeren çekin bedelinin kendisinden talep edilmesi durumunda borçlu bulunmadığının tespiti bakımından dava açma imkânını haiz olduğunu, öte yandan şimdilik keşide edilmemiş, çek niteliğinde bulunmayan, bütünüyle boş çek yaprakları tedavüle konulmuş sayılamayacağından, hesap sahibinin zayi sebebiyle iptal davası açamayacağını, ele geçirenler tarafından imzalanıp tamamlanması neticesinde çeke dayalı talepte bulunanlara karşı menfi tespit davası açılabileceğini, bu nedenle boş çek yaprağına istinaden iptal talep edilmesinde, hukuki yarar bulunmadığını kabul etmektedir.[231]

Keşidecinin boş çek yapraklarını kaybetmesi halinde, iptal davası açmakta hukuki yararı bulunmadığı yönündeki Yargıtay görüşüne de katılmak zordur. Zira keşidecinin menfi tespit davası açması gerekecek ve bu durumda uzun yargılama süreci göz önüne alındığında hukuken korunmasını beklemek mağduriyetlere meydan verebileceğinden, çeke olan güven de sarsılacaktır.[232]

Poroy/Tekinalp[233], boş çek yaprağının, yani boş çek defterinin kaybolması durumunda, hesap sahibinin, hem bankayı haberdar ederek onu ikaz etmesi, hem de iptal talebinde bulunması gerektiğini savunmaktadır.

---

[229] **Poroy / Tekinalp**, s. 405.
[230] **Gürühan**, s. 69-70.
[231] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2325, K: 2014/8953, T: 12.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[232] **Gürühan**, s. 71.
[233] **Poroy / Tekinalp**, s. 405.

Yargıtay ise, çek hesabı sahibi olsa dahi, keşidecinin iptal davası açma hakkının bulunmadığı görüşündedir.[234]

Çek, düzenleyen tarafından imzalandıktan sonra henüz lehtara verilmeden elinden rıza dışı çıkmışsa bu durumda düzenleyenin iptal davasını açabileceği kabul edilmektedir.[235] Zira bu durumda düzenleyen hem çekin hamili hem de çeke varlık kazandıran iradesi yer almaktadır.

Kanaatimizce, keşidecinin ödeme yasağı talimatı verme yetkisine ilişkin boşlukları giderecek düzenlemeler yapılmalı ve bu kurumun yapılacak bir değişiklikle kanuna dâhil edilmesi sağlanmalıdır. Aksi halde ise, keşidecinin çekler bakımından başvurabileceği yollar, kanunda açık bir şekilde belirtilmeli[236] ya da iptal davası yolu, Yargıtayca açılmalıdır.

7.4.3. Husumet (Taraf Sıfatı)

Senedin zayi olması nedeniyle iptal davaları, hukuki niteliği itibariyle çekişmesiz yargı işidir ve hasımsız açılmalıdır. Nitekim HMK m. 382/2'de de kıymetli evrakın iptali, çekişmesiz yargı işlerinden sayılmıştır. Çekişmesiz yargıda, niteliği gereği kural olarak çekişme ve iki taraflı bir yargılama yoktur. Husumet[237] ehliyetinin mahkemece re'sen gözetilmesi gerekir.

Karayalçın[238] da iptal davasının hasımsız bir dava olduğunu kabul etmekle birlikte, mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda çekişmesiz yargıya ilişkin düzenleme bulunmadığı için yazar, bu dava dolayısıyla ortaya çıkan bazı sorunları, içtihat yoluyla halletmek gerekeceğini fakat iptal davasında, diğer hasımsız davalara oranla kanunumuzun oldukça fasılalı hükümler içerdiğini belirtmektedir.[239]

---

[234] Yargıtay 11. HD., E: 2013/17676, K: 2014/6171, T: 31.03.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[235] **Pulaşlı**, s. 104.
[236] **Gürühan**, s. 72.
[237] Husumet (taraf sıfatı) ve husumet ehliyetinin usul ve maddi hukuk yönünden önemi ve bu kavramlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 223-226; **Pekcanıtez / Taş Korkmaz**, Pekcanıtez Usul, s. 607-618.
[238] **Karayalçın**, s. 354.
[239] 12.01.2011 tarihli 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun *Dokuzuncu Kısmında* 382 ila 388. maddelerinde çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemeler mevcuttur.

Yargıtay da yerleşik kararlarında, TTK m. 757 ve devamı maddelerine göre açılan iptal davasının, meydana getireceği hukuki neticeler ve işin mahiyeti itibariyle hasımsız açılması gerektiğini belirtmektedir.[240]

İptal davası sehven veya bilerek hasımlı olarak açılmışsa[241], açılan davanın reddi yerine, öncelikle davanın hasımsız olarak görülmesi gerektiği bir ara karara bağlanarak davalı tarafın davadan çıkartılması ve yargılamanın hasımsız olarak sürdürülmesinin kabulü, usul ekonomisi ilkesine uygun olacaktır.[242] Nitekim Yargıtay da aynı görüştedir.[243]

7.4.4. Davaya Müdahale

Senet iptali davaları, yukarıda detaylı olarak açıkladığımız gibi, niteliği gereği hasımsız açılan davalardan olup, yargılama sırasında senet hamilinin ortaya çıkması halinde, senet iptali isteminde bulunan şahsa, mevcut senet hamiline karşı iade davası açması hususunda süre verilmeli, iade davasının açılmaması halinde, çek iptali davasının reddi yönünde karar verilmeli, iade davası açılması durumunda ise, senet iptali davası konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı hüküm altına alınmalıdır.

Hasımsız olarak açılan bu tür davalarda, üçüncü kişilerin davaya müdahaleleri durumunda davanın çekişmeli duruma gelmesi gerekli ve mümkün ise de; Yargıtay, senet iptali kararında, üçüncü kişilerin hakkına zarar veren hükümler bulunsa dahi, karar onlar açısından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, davaya üçüncü kişilerin fer'i veya asli müdahale imkânı bulunmadığını belirtmektedir.[244]

Yargıtay, iptal davasında müdahilliği kabul etmediğinden, yani müdahale talebinde bulunan davaya taraf olamadığı için, hükmü kanun yoluna götürme imkânı da yoktur.[245]

---

[240] Yargıtay 11. HD., E: 2017/1464, K: 2018/7019, T: 13.11.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/1298, K: 2017/2578, T: 02.05.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[241] İptal davasının neden hasımlı açılamayacağına dair örnek için bkz. **Sütçü / Ulutaş**, s. 1251-1252.

[242] **Sütçü / Ulutaş**, s. 1249; **Domaniç**, 1975, s. 55.

[243] Yargıtay 11. HD., E: 2002/8170, K: 2002/260, T: 21.01.2002 (**Sütçü / Ulutaş**, s. 1249, dn. 25).

[244] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/8776, K: 2016/3417, T: 28.03.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2017/1464, K: 2018/7019, T: 13.11.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[245] Yargıtay 11. HD., E: 2016/1298, K: 2017/2578, T: 02.05.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

7.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme

7.5.1. Görevli Mahkeme

İptal davasında, görevli mahkeme konusunda TTK'da özel ve açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle Türk Ticaret Kanununun *Başlangıç* kısmında madde 5'te yer alan genel düzenleme esas alınacaktır.[246] TTK m. 5/1'e göre, aksine düzenleme yoksa asliye ticaret mahkemesi, dava olunan şeyin değerine ya da tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir. Ayrıca TTK m. 757/1'de ödeme yasağı talebinin *asliye ticaret mahkemesinden* istenebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla ödeme yasağı istemi iptal davasının bir aşaması olduğundan TTK m. 5'teki genel düzenleme olmasaydı dahi, iptal davasının asliye ticaret mahkemesinden isteneceğini söyleyebilirdik. Bu nedenle hak sahibi, senedin iptali davasını, senette mündemiç olan hakkın değeri ve miktarı önem taşımaksızın asliye ticaret mahkemesinde açacaktır.

Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemesi re'sen ticaret mahkemesi sıfatıyla davayı görecektir. Görev kuralına dayanılmamış olması, asliye hukuk mahkemesinin görevsizlik kararı vermesini gerektirmez; asliye hukuk mahkemesi davaya devam eder (TTK m. 5/4). Ayrıca asliye hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisi olup, göreve ilişkin usul hükümleri uygulanır (TTK m. 5/3, HMK m. 1 vd. ile HMK m. 20 vd.).

Yargıtay'ın kambiyo senetlerinin iptali davalarında görevli mahkemeye ilişkin açıkladığı görüşler çelişkili olmakla birlikte, konu hakkında verdiği kararlar genelde 6100 sayılı HMK'nın ve 6102 sayılı TTK'nin yürürlük tarihinden önceki kararlar olup şu anda Yargıtay'ın bu hususta içtihat farklılığı yok denilebilir.[247]

7.5.2. Yetkili Mahkeme

Ödeme yasağında yetkili mahkeme, TTK m. 757'de düzenlenmiştir. Ödeme yasağı, yukarıda da belirtildiği üzere, iptal davasının bir aşamasıdır ve iptal davası yargılamasında

[246] Yargıtay 11. HD., E: 2012/4858, K: 2012/6048, T: 13.04.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[247] Yargıtay 17. HD., E: 2014/25093, K: 2015/141, T: 12.01.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2014/552, K: 2014/9682, T: 26.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

da yetkili mahkeme, TTK m. 757/1 uyarınca, hamilin ikametgâh ya da ödeme yerindeki asliye ticaret mahkemesidir.[248]

İptal davasında hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesi yetkili kılınarak önemli bir değişiklik yapılmıştır. Adalet Komisyonu aşamasında yapılan bu değişiklikle, bilhassa ödeme yerleri ayrı olan birden ziyade senedin zayi olması halinde, hamile tek bir dava açmak suretiyle hakkını arama imkânı tanınarak usul ekonomisi ilkesine uygun bir düzenleme getirilmiştir.[249]

Hamile yazılı senetler bakımından ise kanun koyucu, özel düzenleme getirmiştir. Buna göre, TTK madde 661/2 uyarınca borçlunun yerleşim yeri asliye ticaret mahkemesi yetkilidir.

Milletlerarası özel hukukun konusuna giren bir ilişki mevzubahis olduğunda yetkili mahkemenin tespitinde TTK m. 776 uygulanacaktır. Buna göre yetkili mahkeme, TTK madde 775 uyarınca, ödeme yeri hukukuna göre tayin ve tespit edilecektir.

Ödeme yasağının çekişmesiz yargı işi olması ve çekişmesiz yargı işinde de yetkinin kamu düzenine ilişkin olması göz önüne alındığında, hâkimin bu konuyu re'sen incelemesi gerekir. Yoksa yetkisizlik itirazında bulunacak bir hasım da bulunmadığına göre, TTK m. 757'deki hükmün bir anlamı kalmayacaktır.[250]

7.6. Adli Tatilde Durum

Hukuk yargılamasında adli tatil, 6100 sayılı HMK 102 ila 104. maddelerde düzenlenmiştir. Adli tatil, HMK m. 102'e göre, her sene yirmi temmuzda başlar ve otuz bir ağustosta son bulur. Yeni adli yıl başlangıcı ise bir eylüldür.

Kambiyo senetlerinin zayi olması halinde açılan iptal davaları, HMK m. 103/1-d gereğince, adli tatilde görülür. Kaldı ki, bu bent olmasaydı dahi, HMK m. 103/1-ğ uyarınca çekişmesiz yargı işlerinin de adli tatilde görüleceği düzenlendiğinden, durum değişmeyecekti. Fakat kanun koyucu ayrı bir bentte düzenleme takdirinde bulunmuştur.

---

[248] Yargıtay 11. HD., E: 2013/18067, K: 2014/155, T: 07.01.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[249] **Kendigelen, Abuzer** (2011) Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, s. 510.
[250] **Gürühan**, s. 75; **Gültekin**, s. 133-134.

Ayrıca HMK m. 103/4'ye göre, adli tatile ilişkin hükümler, Yargıtay ile bölge adliye mahkemeleri incelemelerinde de uygulanır.

7.7. Yargılama Usulü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, eski usul kanunundan farklı olarak iki yargılama usulü düzenlemiştir. Bunlar basit (HMK m. 316-322) ve yazılı (HMK m. 118-315) yargılama usulleridir.[251] Davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklı olacaktır. Örneğin, aile mahkemelerinde genelde yazılı yargılama usulü, sulh hukuk mahkemelerinde ise basit yargılama usulü esastır. Ayrıca asliye ticaret mahkemesinde, anonim şirket genel kurul kararlarının iptali için açılacak davada, yazılı yargılama usulü uygulanırken; ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Basit yargılama usulü[252], daha hızlı sonuçlandırılması gereken, daha kısa ve kolay bir incelemeye ihtiyaç duyulan dava ve işler için kabul edilmiş bir usuldür. Adından da anlaşılacağı üzere basit, kısa, ivedi bir yargılama usulüdür.

Senedin iptali taleplerine yönelik yargılamalar da nazaran kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve kolay bir inceleme ile neticelendirilebilecek davalardandır. Zira HMK m. 382/2-e-6 gereğince, iptal davaları, çekişmesiz yargı işlerinden sayılmıştır. Yine HMK m. 385/1'e göre, çekişmesiz yargı işlerinde niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü uygulanacağı yer almıştır. Bu nedenle kambiyo senetlerinin iptali davalarında da basit yargılama usulü tatbik edilecektir.

7.8. Senedin Ferdileştirilmesi

Türk Ticaret Kanunu m. 661/3 ve 759/2 gereğince, dilekçe sahibinin senedin zilyedi bulunduğu ve onu zayi ettiği yolundaki iddialarının mahkemece inandırıcı bulunması gerekir. Keza senedin zayi olmasına ilişkin delilleri mahkemeye getirmek ve senedin bir nüshasını sunmak ya da senedin esas içeriği hakkında bilgi vermelidir. Bu şekilde dilekçe sahibinin yerine getirmesi gereken yükümlülükler ve senedin ferdileştirilmesi (somutlaştırılması) işlemi düzenlenmektedir.

---

[251] 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda, basit ve yazılı yargılama usullerine ek olarak, sözlü ve seri yargılama usulü de yer almakta idi; bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 459.

[252] Basit yargılama usulü hakkında daha detaylı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 733-736; **Atalı**, Pekcanıtez Usul, s. 2089-2105; **Umar**, s. 931-937.

Senedin ferdileştirilmesi için; senedin numarası, serisi, vadesi, düzenleme yılı, düzenleme tarihi, düzenleme yeri, ödeme miktarı, ödeme yeri, boyutları gibi senedin içeriği hakkında ve zayi olması ile zilyetlik hakkında bilgi verilmesi, suret veya varsa senedin fotokopisinin eklenmesi gerekir. İptali talep edilen senedin yeterli düzeyde tasvir edilmesi, unsurlarının belirtilmesi gerekir.[253] Senedin ayırt edici bir rengi bulunuyorsa, o da bildirilir. Boyutları ve üzerindeki yazının şekli hakkında açıklama yapılır. Aksi halde iptal yoluna gidilemez veya istem, mahkemece reddedilir.

Yargıtay da iptal talebinde bulunanın mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasının yeterli olacağını, davacının daha fazlasını ispata zorlanmasının, zayi nedeniyle iptal hükümlerini uygulanamaz hale getireceğini ifade etmektedir.[254]

7.9. İspat Yükü

İptal davasında ispat yükü[255], davacıdadır. Zira bu davada davalı bulunmadığından, yani dava, hasımsız açıldığından ispat külfeti, iptal isteminde bulunan kişiye düşmektedir. Kaldı ki hasımsız açılan iptal davasında, ispat yükünün bir başkasına –örneğin, senedi elinde bulunduran kişiye- yüklenmesi söz konusu olamaz.[256]

Senet zayi olmuş fakat borçlu, borcunu inkâr etmiyorsa davacının işi daha kolaydır. Bu durumda mahkemece verilen iptal kararı üzerine hak sahibi yeni senet ihdasını veya iptal kararına dayanarak ödeme yapılmasını isteyebilir. Esas sorun, borçlunun borcunu inkâr etmesidir. Bu durum karşısında, senedi zayi ettiğini iddia eden hak sahibi, bu inkârı çürüten deliller sunamazsa mahkeme, iptal kararı vermez. O halde hak sahibi olduğunu iddia eden, borçluyu sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre takip edebilir.[257]

İptal isteminde bulunan kişi, senedin iradesi dışında elinden çıktığını ispat etmelidir (TTK m. 757/1). Fakat burada kesin bir ispat aranmaz. TTK m. 759/2 ve 760 gereğince, senedin zayi olduğunu kuvvetle muhtemel gösteren olguların ortaya konulması gerekli ve yeterlidir.[258]

---

[253] **Domaniç**, s. 441; **Gültekin**, s. 162-163; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 63; **Esenkar**, s. 83; **Coşkun**, s. 980; **Eriş**, s. 506; **Karakaya**, s. 61; **Gürühan**, s. 75-76.

[254] Yargıtay 11. HD., E: 2016/11761, K: 2018/3544, T: 14.05.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; benzer şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2017/975, K: 2018/6640, T: 24.10.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[255] İspat yükü kavramı ve hukuk yargılamasında ispat ile ilgili detaylı bilgi için bkz. **Umar / Yılmaz**, s. 1 vd.

[256] **Domaniç**, 1975, s. 60; **Cebeci**, s. 89; **Gürühan**, s. 77, 158; **Gültekin**, s. 84.

[257] **Gürbüz**, s. 2245.

[258] **Gültekin**, s. 159; **Cebeci**, s. 90; **Esenkar**, s. 84; **Gürühan**, s. 77.

Yargıtay, birçok kararında, kesin hüküm niteliği taşımayacak olan ve hasımsız olarak açılan iptal davasında, davacı tarafından mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil ibraz edilmesini yeterli saymak gerektiğini belirtmektedir.[259]

İptal isteminde bulunan kişinin senetlerinin kaybolduğuna ilişkin delil olması bakımından mahkemeye sunduğu gazete ilan nüshalarının, TTK m. 661/3 (eTTK m. 573/3) hükmü gereğince, zayi iddiasının mevcudiyetini kuvvetle muhtemel gösterecek derecede delil sayılması gerektiğini, Yargıtay kabul etmiştir.[260]

Çekişmesiz yargıya tabi işlerin özelliği gereği (HMK m. 385/2) mahkeme, gerekli gördüğü tüm araştırmaları re'sen yaparak iddianın doğru olduğuna kanaat getirmelidir.

Senedin zayi olması, fiili bir durum olduğundan, iptal talebinde bulunan kişi, bu iddiasını her türlü delille ve tanıkla ispatlayabilir. [261] Fakat niteliğine uygun düşmeyeceğinden, iptale ilişkin yargılamada, HMK m. 225 vd. düzenlenen "*yemin*"e başvurulamaz. Ayrıca düzenleyenin, iptali isteyen şahsın bu senet üzerinde hak sahibi olduğu ve iptal davasına konu senedin varlığı yönündeki ikrarı da re'sen araştırma ilkesi gereği, iptal kararı verilmesinde tek başına yeterli olmayacaktır.[262]

7.10. Mahkemece Yapılacak İnceleme

İptal davası açıldığında mahkemece öncelikle HMK m. 114'te yer alan dava şartları araştırılmalı (özel olarak görev ve yetki hususları), yine davanın usulüne uygun şekilde açılıp açılmadığı incelenmeli (genel olarak HMK m. 118-119'de yer alan koşullar) ve sonrasında da iptal isteminde bulunan kişinin TTK m. 651/2, 661/1-3 ve 757/1 gereğince, dava açma hakkına sahip olup olmadığı irdelenmelidir.[263]

Zayi olduğu iddia edilen belgenin, kambiyo senedi niteliğinde olup olmadığı da mahkemece araştırılmalıdır. Daha önce açıklandığı üzere, kambiyo senedi (kıymetli evrak) niteliği taşımayan senetlerin iptali, TBK m. 105'de hüküm altına alınmıştır.

---

[259] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/11761, K: 2018/3544, T: 14.05.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; benzer şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/14291, K: 2016/2204, T: 29.02.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[260] Yargıtay 11. HD., E: 1980/48, K: 1980/57, T: 15.01.1980 (**Gürbüz**, 1986, s. 782).
[261] **Gültekin**, s. 84, 161; **Cebeci**, s. 91; **Coşkun**, s. 981; **Karakaya**, s. 60.
[262] **Esenkar**, s. 84; **Gürühan**, s. 78.
[263] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 63-65; **Cebeci**, s. 91; **Karakaya**, s. 61; **Gürühan**, s. 76.

Yargıtay[264], boş çek yapraklarının zayi olması halinde boş çek yapraklarının çek niteliğini haiz olmadığı ve tedavül yeteneği bulunmadığı gerekçeleriyle iptal isteminde bulunmada hukuki yarar olmadığına dair birçok karar vermiştir. Yargıtay'ın bu görüşüne katılıyoruz; kaldı ki düzenleyenin, imzası olmaksızın ve boş olarak kaybettiği çek yapraklarıyla ilgili herhangi bir takip başlatıldığında itiraz hakkı da mevcuttur.

Mahkemece yapılacak incelemeden sonra tensip zaptı hazırlanır ve yargılamaya başlanarak gerekli kararlar alınır.

7.11. İlan Safhası

7.11.1. Genel İtibariyle

Tüm kambiyo senetleri hakkında uygulanan TTK m. 760 gereğince, mahkeme, dilekçe sahibinin senet elindeyken zıyaa uğradığına ilişkin iddialarını kuvvetle muhtemel görürse; ilan yoluyla, senet hakkında iptal davası açıldığını, senedi eline geçiren kişiyi belirlenen süre zarfında senedi mahkemeye ibraza davet ve aksi halde senedin iptaline hükmedileceğini ihtar eder.

İptal davasında ilanın amacı, iyiniyetli üçüncü kişilerin mağduriyetini önlemek ve olası hak sahiplerinin ortaya çıkmasının sağlanmasıdır.[265]

TTK madde 760, emredici nitelikte bir hükümdür. Bu nedenle iptal davasına konu senedin bedeline bakılmaksızın ilanın mutlaka yapılması gerekir. Bununla birlikte iptali istenen senedin meblağı mahkeme tarafından göz önüne alınmalı ve yapılacak ilave masrafların iptalin sağlayacağı faydaları ortadan kaldırmamasına ihtimam gösterilmelidir. Örneğin, senet üzerindeki bedelin oldukça az olduğu bir iptal davasında, ülke çapında yayımlanan birkaç gazetede ilan yapıldığında, yapılan ilanın masrafı senette yazan senedin bedelinden fazla olabileceğinden ilandan beklenen yarar sağlanamamış olacaktır.[266]

7.11.2. İlanın Usulü

Mahkemece yapılacak ilanın usulü, TTK madde 762'de ele alınmıştır. Maddeye göre, senedin getirilmesine ilişkin ilan, TTK m. 35'te ifade edilen Türkiye Ticaret Sicili

[264] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/9840, K: 2018/2362, T: 03.04.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[265] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 66; **Gültekin**, s. 164; **Gürühan**, s. 79; **Sezer**, s. 210; **Karakaya**, s. 62.
[266] **Cebeci**, s. 93; **Kınacıoğlu**, s. 74; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 67; **Karakaya**, s. 62-63; **Gültekin**, s. 164; **Gürühan**, s. 79.

Gazetesi ile üç kere yapılır. Bu madde emredici mahiyette olduğundan ilanın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile yapılması zorunludur.

İlanın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile yapılmasının amacı, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde açıklık (TTK m. 35) ve görünüşe güven (TTK m. 37) ilkelerinin kabul edilmesi nedeniyle senedi elinde bulunduran iyiniyetli hamilin hakkının korunmasıdır (TTK m. 36).

Yapılacak ilanın içeriğinde iptal davasına konu senedin tam, açık, olabildiğince ayrıntılı olarak tanımlanması ve senedin mahkemeye tevdi edilmemesi halinde iptal kararı verileceği ihtarının muhakkak yer alması gerekir.[267]

TTK m. 762/2'ye göre, mahkemece daha başka ilan önlemlerine de başvurulabilir. Örneğin senet bedeli göz önüne alınarak ilan sayısı arttırılabilir veya ilan, ülke çapında ya da yerel yayımlanan başka gazetelerde, duvar ilanlarında, televizyonda, radyoda vs. yapılabilir.[268] Mahkeme, ilanın usulüne ve hangi araç ile nerede yapılacağına karar verirken dilekçe sahibinin menfaatini ve senedin miktarını göz önüne almalıdır.[269]

Yargıtay, sadece yerel bir gazetede yapılan ilanın yeterli olmadığına karar vermiştir.[270]

7.11.3. İlan Süreleri

İptal davasında, senedin mahkemeye getirilmesi için yapılacak ilanların süresi, TTK m. 761/1 gereğince, en çok bir yıl ve en az üç aydır. Hâkim, hal ve şartların durumuna göre süreleri tespit ve takdir etmelidir. Bunu yaparken de iyiniyetli senet hamilinin başvuru haklarının zamanaşımı süresini göz önüne almalıdır.

Yeri gelmişken şu hususu eleştirmek gerekmektedir: TTK m. 761/1'de yer alan ilan süreleri, kanun koyucu tarafından oldukça uzun düzenlenmiştir. Zira modern yaşamdaki hız ve teknolojinin getirdiği ivme ile ticari hayatın gerekleri ve hukuki güvenlik gereksinimi nedeniyle maddede yer alan ilan sürelerinin "*en az iki hafta ve en çok üç aydır*" şeklinde kısaltılması gerektiğini düşünmekteyiz.

---

[267] **Kınacıoğlu**, s. 74; **Gültekin**, s. 164; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 66; **Karakaya**, s. 62; **Gürühan**, s. 80.
[268] **Kınacıoğlu**, s. 74; **Domaniç**, 1975, s. 54.
[269] **Kınacıoğlu**, s. 74; **Gürühan**, s. 80; **Esenkar**, s. 86.
[270] Yargıtay 11. HD., E: 1983/1214, K: 1983/1320, T: 21.03.1983 (**Sezer**, s. 212, dn. 356).

TTK m. 761/3 uyarınca, bu süre, muaccel senetlerde ilk ilan gününden, müeccel senetler yönünden ise vade tarihinden itibaren işlemeye başlar. İlan sürelerine ilişkin TTK m. 761 hükmü emredici nitelikte olduğundan, uzatılamaz veya kısaltılamaz. Fakat mahkeme, muaccel senetlerde üç ayın geçmesinden önce zamanaşımı meydana gelecekse üç aylık süre ile bağlı değildir (TTK m. 761/2). Dolayısıyla dilekçe sahibinin iptal talebinde bulunduğu sırada ya da ilanın yapılacağı ana kadar zamanaşımının gerçekleşmesi halinde iptal kararı verilmesi mümkün değildir.[271]

TTK m. 795 uyarınca, çek görüldüğünde ödendiğinden, yani çekte vade olmadığından, mahkemeye ibraz süresi, ilk ilan tarihinden itibaren başlayacaktır.[272]

7.11.4. İlanın Neticeleri

7.11.4.1. Kambiyo Senedinin Getirilmesi

İptal davasına konu senedin ilan süresi içerisinde mahkemeye getirilmesi halinde, TTK m. 763 uyarınca mahkeme, iade davası açması için dilekçe sahibine uygun bir süre verir.

Dilekçe sahibinin mahkemece verilen süre içerisinde iade davası açması halinde daha evvel verilen ödeme yasağı, dava neticelenene kadar devam eder. Ayrıca mahkemeye getirilen senet, makbuz karşılığında tevdi edilir ve yine dava neticelenene kadar tevdi edilen senet, mahkemesinde muhafaza edilir. İade davası kazanılırsa bu karar, taraflar bakımından maddi anlamda kesin hüküm oluşturur. Verilen hükümle dilekçe sahibinin dava konusu senedin meşru ve gerçek meşru hamili sayılması ve senedi geri alması nedeniyle iptal davası konusuz kalacaktır. Bu halde mahkemenin konusuz kalan iptal davası nedeniyle *esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına* karar vermesi gerekir.[273]

Mahkemece verilen süre içerisinde iade davasının açılmaması ya da açılan iade davasının reddedilmesi durumunda senet, ibraz eden kişiye geri verilir ve senedin gerçek hak sahibinin tespit edilmesi sebebiyle açılan iptal davasının reddine hükmedilir. Daha evvel hükmedilen ödeme yasağı da mahkeme tarafından kaldırılır. Senedi mahkemeye

[271] **Gürühan**, s. 80-81.
[272] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 68; **Kınacıoğlu**, s. 75; **Sezer**, s. 211; **Esenkar**, s. 87; **Cebeci**, s. 93; **Gültekin**, s. 164; **Gürühan**, s. 81.
[273] Yargıtay 11. HD., E: 2015/11662, K: 2016/8538, T: 31.10.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

ibraz eden kişi, dilekçe sahibinin kusuru sebebiyle zarar görmüş ise, bunun tazminini, TBK 49 vd. maddeleri uyarınca talep ve dava edebilir.[274]

Domaniç'e göre, gerek senet zilyedi üçüncü kişinin bilinmesi ve gerekse sonradan ortaya çıkması hallerinde, mahkemece verilecek süreler içinde, dilekçe sahibinin dava açmaması veya davayı müracaata bırakması, bu kişinin hakkını kesin olarak düşürmez, sadece ödeme yasağının kaldırılmasına neden olur. Senet üzerinde hak iddia eden kişi, zamanaşımı içerisinde, senedi haksız olarak tahsil eden aleyhine istihkak davası ikame edebileceği gibi, eğer söz konusu senedi bu kişiye devreden bir aracı şahıs varsa onun aleyhine de tazminat davası ikame edebilir. Hatta müracaat sahibinin, senedin meşru hamili olmadığını bildiği halde, senedi zilyedi olan üçüncü şahsa ödemede bulunan muhatabı da dava etmesi mümkündür. Fakat müracaat sahibinin bütün bu davalarında haklı çıkması için, mücerret senedin elinden rızası dışında çıkmış olduğunu ispat etmesi kâfi olmayıp, davalıların hile ile veya ağır kusurlu olarak hareket ettiklerini de ispat etmesi icap eder.[275]

İlanlar neticesinde, senet mahkemeye getirilip gösterilmekle birlikte tevdi edilmezse, ne yapılması gerektiği hakkında kanunda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, TTK'nin 763. maddesinin ikinci cümlesinden, sadece gösterilmesi değil ayrıca tevdi edilmesi gerektiği de çıkarılacağından, senet süresinde getirilmemiş sayılacaktır.[276]

7.11.4.2. İlanın Sonuçsuz Kalması

Mahkemece yapılan ilanlara rağmen iptal davasına konu senedin getirilmemesi halinde, TTK m. 764 gereğince, mahkeme tarafından senedin iptaline karar verilir.

Öğretide *Kınacıoğlu*[277], ilanda belirtilen sürenin geçmesinden ve fakat iptal kararından önce, senet mahkemeye tevdi edilmiş ise, hâkimin eTTK m. 675 (TTK m. 763) gereğince karar vermesi gerektiğini, zira iptale karar verilebilmesi için senedin mahkemeye getirilmemesinin şart olduğunu ifade etmektedir.

Biz bu görüşe katılmıyoruz. Her ne kadar senet, ortaya çıkmış olsa da senet hamili belirtilen sürede mahkemeye senedi tevdi etmemiştir. TTK m. 764'nin amir hükmü

[274] **Gültekin**, s. 171; **Kınacıoğlu**, s. 75.
[275] **Domaniç**, 1975, s. 54; **Domaniç**, s. 436-437.
[276] **Esenkar**, s. 87-88; **Gürühan**, s. 82; aksi yönde görüş için bkz. **Sezer**, s. 215; **Karakaya**, s. 65; ayrıntılı bilgi için bkz. "*Senedi Ele Geçirenin Bilinmesi*" başlığı altında yapılan açıklamalar.
[277] **Kınacıoğlu**, s. 75.

gereğince, elden çıkan senet, '*verilen süre içerisinde*' mahkemeye sunulmazsa, iptaline karar verilecektir. Senedin tevdi edilmesi şarttır.[278] Aksi halde, kanuna açıkça aykırı hareket edilmiş olur.

Kaldı ki, mahkemece yapılan ilana rağmen senedi ibraz edememiş olan hamilin maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen *iptal kararının iptali* talebi ile mahkemeye başvurup daha evvel verilen iptal kararını kaldırtıp senette mündemiç haklarına kavuşması her zaman mümkündür.

7.12. İptal Kararı İle Hüküm ve Sonuçları

7.12.1. Genel İtibariyle

Elden çıkan senet, ilan neticesinde verilen süre içerisinde mahkemeye sunulmazsa iptaline karar verilir (TTK m. 764/1). Kanunda, sürenin bitiminde iptalin ayrıca talep edileceğine yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple mahkeme, senedin iptaline kendiliğinden karar verecektir.[279]

Mahkemenin, verilen sürenin geçmesinden sonra ve fakat iptal kararından önce, yeni olayları ve eldeki delilleri yeniden incelemesi yerinde olur. Bilhassa, ilan sürecinde, senet zilyedinin senette yer alan hakkın ifası, faiz ya da kar istemiyle borçluya müracaatta bulunup bulunmadığının iptal talebinde bulunan tarafından ispatı talep edilebilir. Zira talepte bulunanın iptal anında hak sahipliğinin sürmesi, iptalin şartlarından birisidir.[280]

Senedin iptaline karar verilmeden evvel, mahkemece, borçluya, senette yer alan bedeli tevdi etme ve yeterli teminat mukabilinde bunu ödeme yükümü getirebilir (TTK m. 765/1). Nitekim bu teminat, senedi iktisap eden iyiniyetli şahsın uğraması muhtemel zararına bir karşılık oluşturur. Senetten doğan haklar bir sebeple ortadan kalktığı ya da senet iptal edildiği takdirde, teminat iade edilir (TTK m. 765/2).

Her ne kadar hamiline yazılı senetlerin iptalini düzenleyen (nama yazılı senetler hakkında da TTK m. 657 hükmü gereğince uygulanmakta) TTK m. 666 gereğince, senedin iptali hakkındaki kararın, derhal Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edileceği hüküm altına alınmışsa da; emre yazılı senetlerin iptaline ilişkin kararın, ilan edileceği konusunda TTK'da herhangi bir hüküm bulunmadığından, iptal kararı ilan edilmeyecektir. Fakat

[278] **Öztan**, s. 63.
[279] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 68.
[280] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 69.

hamiline yazılı olarak keşide edilen çekler bakımından, iptaline karar verilmesi durumunda ödeme için ibraz süreleri de geçmiş olacağından tedavülleri sorun teşkil edecektir.[281] Hal böyle iken, kanaatimizce kambiyo senetlerinden sadece hamiline yazılı çekler yönünden TTK m. 666/2'nin uygulanması, uygulama açısından yararlı olacaktır. Yargıtay[282] ve doktrinde bazı yazarlar[283], çekler bakımından da TTK m. 666/2'nin uygulanmayacağı görüşündedir.

Mahkemece senedin iptaline karar verildiği durumda karar hamili, asıl borçluya karşı iki yoldan birini takip edecektir: Senedin vadesi gelmemişse, iptal kararına dayanarak senedin borçlusundan kendisine zayi olmuş senet yerine yenisinin verilmesini; senedin vadesi gelmişse, senet bedelinin kendisine ödenmesini isteyecektir.

7.12.2. İptal Kararının Hukuki Niteliği

Mahkemenin verdiği iptal kararı, senette yer alan hakkın varlığına, muhtevasına ve bu hak üzerinde tasarruf edebilme yetkisine etki etmez;[284] yalnızca, senede tesir eder; onun teşhis işlevini sona erdirir.[285]

İptal kararıyla birlikte senetle ilgili kişilerin borçlu olduğu ya da karar hamilinin maddi hukuk açısından alacaklı olduğu tespit edilmemektedir.[286] Ayrıca senet, üçüncü bir şahsın elinde ise, iptal kararına karşın bu şahsın alacaklı sıfatı devam eder.[287]

Hal böyle iken, mahkemece verilen bu karar, maddi anlamda kesin hüküm (HMK m. 303) teşkil etmez.[288] Maddi hukuk bakımından mevcut hukuki durum aynen geçerliliğini sürdürür. İptal kararı, dilekçe sahibinin zayi edilen senet üzerinde şeklen hak

---

[281] Aynı yönde bkz. **Gürühan**, s. 83.

[282] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 1998/5593, K: 1998/7165, T: 27.10.1998 sayılı ilamı: "*... Türk Ticaret Kanunu'nun 578/2. (TTK m. 666/2) maddesindeki düzenleme, aynı kanunun 573. (TTK m. 661) maddesinde belirtilen hamiline yazılı senetlerin iptali hakkındaki kararın ilanına ilişkindir. Çekin rıza olmaksızın elden çıkması nedeniyle iptali durumunda, Türk Ticaret Kanununda verilen iptal kararının ilan edileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığından, mahkemece hüküm özetinin ilanına karar verilmesi doğru görülmemiştir…*" <http://www.hukukturk.com> s.e.t. 09.08.2019.

[283] **Cebeci**, s. 97; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 69; **Gültekin**, s. 166.

[284] Yargıtay 11. HD., E: 1984/5809, K: 1985/52, T: 22.01.1985 <http://www.hukukturk.com> s.e.t. 09.08.2019.

[285] **Coşkun**, s. 986; **Sezer**, s. 215; **Esenkar**, s. 96; **Cebeci**, s. 98; **Gültekin**, s. 166; **Gürühan**, s. 83-84.

[286] **Sezer**, s. 215-216; **Gültekin**, s. 166; **Öztan**, s. 58.

[287] **Kınacıoğlu**, s. 58; **Cebeci**, s. 98; **Öztan**, s. 58.

[288] Yargıtay 11. HD., E: 2011/2493, K: 2012/9061, T: 28.05.2012 sayılı ilamı: "*... Çek iptali davasının hasımsız olarak açıldığı ve maddi hukuk anlamında kesin hükmün sonuçlarını doğurmayacağı…*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

sahibi olduğunu tespit etmeye yarar; yani, yalnızca iptal kararını alan kişinin, senedi ibraz edememesine karşın hak sahipliğinin kabulünü sağlar.[289]

İptal kararı, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, kendisine başvurulan kişi, senetten doğan tüm def'ileri ileri sürebileceğinden, hamilin, açacağı tahsil davasında alacağın varlığını genel hükümlere göre tespit etmesi gerekir.[290]

İptal davası, eda değil, bir tespit davasıdır ve sadece senedin zayi olduğunu tespit eder.[291] Bir alacak hakkı doğurmaz. Dolayısıyla kararı alan dilekçe sahibi, ilamların icrası yoluyla takip yapamaz. İptal kararı, kişiyi kendiliğinden hak sahibi yapmaz.

Zayi olan senedi iyiniyetle iktisap eden senet hamillerinin haklarına iptal kararının bir etkisi yoktur.[292] Kaldı ki iptal kararı, aksi dava ve ispat edilebilen, her zaman değiştirilebilen bir karardır. Bu sebeple, senedin gerçek (meşru) hak sahibi olduğu iddiasında bulunan kişi, iptal kararının iptali amacıyla dava açıp[293], hakkını ispat edip, verilen *iptal kararını kaldırma* olanağına sahiptir. Bu durum, iptal davasında kesin ispat aranmaması ve senedin zayi olduğunu kuvvetle muhtemel gösteren delillerin toplanmasının iptal kararı verilebilmesi için yeterli olmasının bir sonucudur.[294]

Mahkemece verilen iptal kararı, hükümlerini ve sonuçlarını, verildiği andan itibaren doğurmaya başlar ve yürürlükte kaldığı müddetçe sürdürür.[295]

Hak sahipliğinin teşhisine imkân vermesi, *iptal kararının olumlu sonucunu*; zayi olan senedin teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırması da *iptal kararının olumsuz sonucunu* oluşturur.

---

[289] **İmregün**, s. 26, 32; **Kınacıoğlu**, s. 58; **Cebeci**, s. 98; **Sezer**, s. 216; **Gültekin**, s. 167; **Gürühan**, s. 84.
[290] **Gürühan**, s. 84, 87-88; **Esenkar**, s. 96-97.
[291] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2697, K: 2014/8655, T: 07.05.2014 sayılı ilamı: "*... Davalı tarafından alınan zayi nedeniyle çek iptaline ilişkin karar bir ilam olmayıp, tespit niteliğindedir...*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[292] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2699, K: 2014/9228, T: 14.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[293] Yargıtay da aynı görüştedir bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2008/3406, K: 2009/7854, T: 25.06.2009 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[294] **Gürühan**, s. 88; **Esenkar**, s. 95.
[295] **Esenkar**, s. 97; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 86; **Gürühan**, s. 85.

7.12.3. Hak Sahibine Senetsiz Hakkını Alma veya Yeni Bir Senet Düzenlenmesini İsteme Yetkisi Vermesi (Olumlu Sonucu)

7.12.3.1. Senetsiz Hakkını Alma Yetkisi Vermesi

Senedin zayi olması nedeniyle açılan iptal davası neticesinde, mahkemece senedin iptaline karar verilmesi halinde, dilekçe sahibi, bu kararı borçluya ibraz ederek senet bedelini isteme yetkisini haiz olur. Mahkeme kararı ile lehine iptal kararı verilen dilekçe sahibinin senet üzerindeki zilyetliği tespit edilir. Yoksa iptal kararı, iptal edilen senedin yerine geçen bir kıymetli evrak niteliğini haiz değildir.[296] İşte iptal kararının, hak sahipliğinin teşhisine imkân vermesi "*iptal kararının olumlu sonucu*" dur.[297]

Dilekçe sahibinin senetsiz hakkını ileri sürebilmesi için iptal kararını göstermesi ve kimliğini ispat etmesi gerekli ve yeterlidir. Borçlu da iptal kararına güvenerek kararı alan dilekçe sahibine ödeme yapmakla borcundan kurtulur. TTK m. 646/2 uyarınca, borçlunun ödeme yaparken iyiniyetle hareket etmiş olması, yani hile veya ağır kusurunun bulunmaması gerekir.[298]

7.12.3.2. Yeni Bir Senet Düzenlenmesini İsteme Yetkisi Vermesi

Kambiyo senedi iptal edildiğinde, karar hamilince yeni bir senet düzenlenmesinin talep edilip edilemeyeceği tartışmalıdır:

Kınacıoğlu [299] , iptal edilen alacak senetlerinin yerine yeni bir senedin düzenlenmesinin ancak alacağın bütünüyle muaccel olmaması şartına bağlı olduğunu; esasen kısa vadeli alacak senetlerinin iptaliyle ilgili eTTK m. 676'da (TTK m. 764) yeni bir senet düzenlenmesinden söz edilmediğini; iptal kararını alan kişinin, ya talebini cirantalar vasıtasıyla ve onların cirolarını alarak keşideciye kadar ulaştırdığını veya doğrudan keşideciye başvurarak yeni bir senedin ihdasını sağladığını ve daha sonra bunu cirantalara imzalattığını, her iki yolun da güçlüklerle dolu olduğunu, ayrıca usul hukuku bakımından doğacak güçlükleri de hesaba katmak gerektiğini, kambiyo senetleri iptal edildiği takdirde yeni bir senedin ihdasının istenemeyeceğini belirtmiştir.

---

[296] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 88; **Kınacıoğlu**, s. 57.
[297] **Gültekin**, s. 173; **Kınacıoğlu**, s. 58; **Coşkun**, s. 986; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 84; **Esenkar**, s. 93-94; **Sezer**, s. 220-221; **Cebeci**, s. 99; **Eriş**, s. 94; **Pulaşlı**, s. 100; **Karakaya**, s. 78; **Gürühan**, s. 87.
[298] Yargıtay da hile veya ağır kusurla ödemede bulunan senet borçlusunun bundan dolayı sorumlu olacağını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2011/51, K: 2011/12499, T: 10.10.2011 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[299] **Kınacıoğlu**, s. 59, 77.

Pulaşlı [300] , iptal kararı sonrası yeni bir senet düzenlenmesinin talep edilemeyeceğini, ancak bir borçlusu olan pay senetlerinin iptalinde yeni bir pay senedinin tanziminin gerektiğini savunmuştur.

Öztürk[301] *(Dirikkan)*, iptal kararı hamilinin vadesi gelmemiş alacak için yeni bir senet verilmesini isteyebileceğini, bunun için masrafını karşılaması gerektiğini; vadesi gelmiş alacaklarda ise iptal kararı ile ifayı talep edebilecek olan hamilin kendisine yeni bir senet verilmesinde menfaatinin bulunmadığını savunmuştur.

Kayar[302], emre yazılı senetlerin zıyaı halinde alınacak iptal kararı ile yalnızca ödeme talep edilebileceğini, diğer kıymetli evrakın iptali halinde olduğu gibi yeni senet düzenlenmesinin söz konusu olmayacağını ifade etmiştir.

Helvacı[303] *(Ülgen / Kendigelen / Kaya)* ise, poliçeden özel bir hüküm olduğu için TTK m. 652'nin uygulanmasının, yani yeni bir senet düzenlenmesinin mümkün olmadığını, çek açısından poliçedeki iptal hükümlerine atıfta bulunan TTK m. 818'in TTK m. 764/2'yi hariç tuttuğunu, bunun nedeninin poliçede olduğu gibi çekte bir esas borçlunun (kabul eden muhatap) olmadığını ve kabul yasağının bulunduğunu, bu durumda hamilin başvurabileceği kişilerin ve başvurma yönteminin genel hükümlere göre belirleneceğini, dolayısıyla TTK m. 652/1 gereğince, hakkın senetsiz olarak ileri sürülebileceğini veya yeni bir çek düzenlenebileceğini, iptal kararı sonucunda yeni bir çekin düzenlenmesi halinde, bu çekin de yeni bir ibraz süresi bulunduğunu, bu sebeple iptal kararı elde eden hamilin çekin müracaat borçlularına çek ilişkisi içinde hareket ederek başvurabileceğini, hakkın senetsiz olarak dermeyan edilebileceği durumlarda ise, karar hamilinin, keşideciye veya cirantalara başvuruda bulunmasına rağmen ödeme yapılmadığı takdirde, bu kişilere karşı dava açması ve hakkın varlığını ispat etmesi yoluyla alacağını tahsil etmesi gerektiğini savunmaktadır.

Karayalçın[304], eTTK m. 564/1'de (TTK m. 652/1) yazılı yeni bir senet ihdasını talep etme hakkına, eTTK m. 676/2'nin (TTK m. 764/2) bir istisna ve tahdit teşkil edip etmediğinin münakaşalı olduğunu, yeni bir nüsha verilmesi ile ilgili talep hakkını düzenleyen eTTK m. 655/3 (TTK m. 743/3) 'e göre, poliçenin iptali halinde yeni bir nüsha istenebileceğinin şüpheli olduğunu belirtmiştir.

---

[300] **Pulaşlı**, s. 110.
[301] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 88.
[302] **Kayar**, s. 51.
[303] **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 74.
[304] **Karayalçın**, s. 373.

Poroy ve Tekinalp'e göre[305], genel hüküm uyarınca, iptal kararıyla hak, senetsiz olarak dermeyan edilebilir veya yeni bir senedin düzenlenmesi talep edilebilir (TTK m. 652).

İmregün'e göre[306], iptal kararı alındıktan sonra, hak sahibi, kural olarak hakkını senetsiz dermeyan edebileceği gibi, yeni bir senet düzenlenip kendisine verilmesini isteyebilir (eTTK m. 564/1, TTK m. 652/1).

Sonuç olarak; iptal kararı üzerine hak sahibinin hakkını senetsiz olarak ileri sürebileceği veya yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceği *Genel Hükümler* kısmında düzenlenmiştir (TTK m. 652/1). Maddenin devamında, yani TTK m. 652/2'de ise, bunun dışında, kıymetli evrakın çeşitli türlerine ilişkin iptal usulü ve hükümlerinin uygulanacağı belirtilmek suretiyle; birinci fıkranın, kıymetli evrakın tümüne, yani kambiyo senetlerine de uygulanacağı, aksine özel hükümler getirildiği takdirde, o hükümlerin tatbik edileceği sonucu çıkmaktadır. TTK m. 764/2, esasen poliçeler hakkında ayrı bir düzenleme getirmiştir. Dolayısıyla bono ve çekler yönünden genel hükümlerde yer alan TTK m. 652/1'in tatbik edilmesinde bir beis yoktur. Kaldı ki, TTK m. 764/2, m. 652/1'in uygulanmasını engellememekte, yani poliçeler yönünden de m. 652/1'in tatbik edilmesini kabul etmek gerekmektedir. Netice olarak biz, kambiyo senetleri yönünden TTK m. 652/1 gereğince, iptal kararı yoluyla dilekçe sahibinin hakkını senetsiz olarak ileri sürebileceğini ya da yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceğini savunmaktayız.[307] Kaldı ki Yargıtay da, iptal edilen senedin yerine yeni bir senedin ihdas edilebileceğini kabul etmiştir.[308]

Yeni bir senet verilmesini isteyen iptal kararı sahibi, buna ilişkin masrafları ödemekle yükümlüdür. Yeni bir senet verilmesine ilişkin istem, niteliği açısından, senet bedelinin ifasına yönelik talep gibidir.[309]

İptal kararı hamilinin bu hakkı, alacağın müeccel olması halinde söz konusudur. Alacak, yeni bir senet düzenlenmesinin istendiği anda muaccel ise, karar hamilinin

[305] **Poroy / Tekinalp**, s. 132.
[306] **İmregün**, s. 26, 31.
[307] Aynı görüşte bkz. **Gültekin**, s. 170; **Bilgili / Demirkapı**, s. 40; **Çeker**, s. 495; **Gürbüz**, s. 2270.
[308] Yargıtay 11. HD., E: 1984/5809, K: 1985/52, T: 22.01.1985 <http://www.hukukturk.com> s.e.t. 09.08.2019.
[309] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 88.

(dilekçe sahibinin) senet elindeymiş gibi iptal kararı ile doğrudan ifayı talep etme imkânı olduğundan, yeni bir senet ihdasında herhangi bir menfaati olmayacaktır.[310]

İhdas edilecek yeni senedin içeriği ve şekli, zayi olan senetten farksız olmalıdır. Yeni senet, iptal kararı hamiline zayi edilen senette bulunan hakları sağlamalıdır.[311] Ancak düzenlenecek yeni senetle iptal edilen senedin bire bir aynı olması beklenemez. Örneğin, iptal edilen senedin vadesi/ibraz süresi geçmiş olacağından senedin unsurlarında farklılıklar söz konusu olabilir. Ayrıca iptal kararıyla birlikte, karar hamili ile senedi düzenleyen, aralarında anlaşarak ihtiyari kayıtları (vade, yetki, tahkim, bedel vb. kayıtları) belirleyebilir.

7.12.4. Kambiyo Senedinin Teşhis İşlevini Kaldırması (Olumsuz Sonucu)

Emre yazılı senetlerde düzgün ciro silsilesinin, hamiline yazılı senetlerde ise hamil olmanın sağladığı hak sahipliği karinesinden yararlanabilmek için kural olarak senedin teslimi gerekmektedir (TTK m. 646/1). Senette var olan bilgi ve kayıtlara bakılarak hak sahipliğinin tespitine imkân veren bu özelliğe, senedin teşhis işlevi denilmektedir.[312]

Senedin iptaline karar verilmesi durumunda hamil (gerçek hak sahibi -şekli değil, hukuki hak sahibi- olsa dahi) artık bu hak sahipliği karinesinden yararlanamayacaktır. Zira iptal kararı ile senedin teşhis işlevi ortadan kalmaktadır. İptal kararının bu sonucu ise, *olumsuz sonuç* olarak isimlendirilmektedir.[313]

İptal kararının verilmesiyle bir yandan hakkın talep edilebilmesi için gereken senedi elde bulundurmak ve ibraz etmek zorunluluğu sona ermekte, diğer yandan ise bu durum gereksiz olmaktadır. Nitekim karar hamili, senedi teslim etmeden ödemede bulunmasını borçludan isteme hakkı elde etmekte; borçlu da senedi ibraz eden senet hamiline ödeme yapmak zorunda kalmamaktadır. Bu şekilde borçlu, senedi elinde bulunduran senet hamilinin ödeme talebini reddedebilir.

---

[310] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 88.
[311] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 88.
[312] Ciroların birbirine bağlı olması, senetten anlaşılan bir yön olup, şekille ilgilidir. Bu sebeple, bu hususa *şeklen hak sahipliğinin tespiti* demek mümkündür. Hak sahibi şeklen mevcut bir kişiye ise, *hak sahibi görünen kişi* denilebilir. *Şeklen hak sahipliği* ile *hukuken hak sahibi olma durumu,* her zaman bir arada bulunmayabilir ya da birbirine uymayabilir. Örneğin, üzerindeki en son ciro beyaz ciro olan bir bonoyu bulan veya çalan kişi, şeklen hak sahibi olmakla birlikte, bononun maliki değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztan**, s. 111-115.
[313] **Gültekin**, s. 174; **Coşkun**, s. 986; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 84; **Cebeci**, s. 100; **Esenkar**, s. 92; **Kınacıoğlu**, s. 58; **Eriş**, s. 94; **Pulaşlı**, s. 98-100; **Karakaya**, s. 78; **Gürühan**, s. 87.

7.12.5. Kanun Yolları

Kanun yolu, davanın taraflarına veya ilgilisine (çekişmesiz yargı işlerinde) tanınan bir hukuki yoldur ki, bununla yanlış olan kararların (daha doğrusu yanlış olduğu iddia edilen kararların) daha yüksek (üst dereceli) bir mahkeme tarafından denetlenmesi, incelenmesi ve değiştirilmesi sağlanır.[314] Kural olarak, nihai kararlara karşı kanun yolu açıktır. Nihai karar, yargılamayı sonlandıran, uyuşmazlığı çözen ve mahkemenin işten el çekmesini gerektiren kararlardır.

Bir çekişmesiz yargı işi olan iptal davası neticesinde verilen karara karşı, kanun yoluna başvurulup başvurulamayacağı, öğretide ve uygulamada tartışmalıdır. Fakat yeni HMK' de çekişmesiz yargı işleri düzenlendiği için bu tartışmanın harareti bir nebze de olsa düşmüştür.

HMK m. 341 gereğince, ilk derece mahkemelerince verilen nihai kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilir ve değeri ya da miktarı üç bin Türk Lirasını aşmayan mal varlığı davasına yönelik kararlar kesindir. Fakat HMK m. 387 uyarınca, hukuki yararı bulunan ilgilier, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı, özel hükümler saklı kalmak şartıyla, kararın tefhiminden veya tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde, istinaf kanun yoluna başvurabilirler.

Temyiz edilemeyen kararları düzenleyen HMK m. 362'ye göre, bölge adliye mahkemelerince çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar ile miktar veya değeri kırk bin Türk Lirasını (bu tutar dâhil) geçmeyen davalara ilişkin kararlar hakkında temyiz kanun yoluna başvurulamaz.

Mahkemece senedin iptaline karar verilmesi halinde, kanun yoluna gidilemez. Zira karar, dilekçe sahibinin istemi doğrultusunda verilmiş olup, hasım da yoktur. Buna karşılık, senedin iptali isteminin reddi halinde, ret kararına karşı, istinaf kanun yoluna başvurulabilir.[315] Yargıtay'ın uygulaması da bu yöndedir.

Kanun yoluna, sadece iptal talebinde bulunan kişi başvurabilir. İptal davası, çekişmesiz yargı işi olduğundan, hasım, dolayısıyla karşı taraf bulunmamaktadır. Hasımsız olarak açılan davalarda, üçüncü kişilerin davaya müdahaleleri halinde davanın çekişmeli

[314] Hukuk yargılamasında kanun yolları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 573 vd.; **Özekes**, Pekcanıtez Usul, s. 2150 vd.; **Umar**, s. 977 vd.
[315] **Cebeci**, s. 102; **Gürühan**, s. 85-86.

duruma gelmesi mümkün ve gerekliyse de; Yargıtay, senet iptali davalarında, kararda üçüncü kişilerin hakkını zedeleyen hükümler bulunsa dahi, karar, onlar bakımından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, hasımsız şekilde açılan davaya üçüncü kişilerin asli ya da fer'i müdahale imkânı bulunmadığını belirtmektedir.[316] Ayrıca müdahale talebinin kabulü söz konusu olmayan kişi, davada taraf sıfatı bulunmadığı için hükmü kanun yoluna götürme imkânı da yoktur.

7.12.6. Yargılama Giderleri

Davanın taraflarının ve ilgilinin, açılmış olan bir davanın görülmesi ve sonuçlanması için ödemekle yükümlü oldukları bedellerin (paraların) toplamına *yargılama giderleri* denir.[317] Yargılama giderleri harçları ve diğer giderleri kapsayan geniş bir kavram olarak kullanılmaktadır. Yargılama giderlerinin en önemli kısmını *harçlar* oluşturur. Yargı işlemleri, 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1) Sayılı Tarifede düzenlenen yargı harçlarına tabidir (492 sayılı HK m. 2/1). Harçlar dışında kalan yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğu, HMK m. 323'te *numerus clausus ilkesine* tabi olmaksızın sayılmıştır.

Yargılama harcı, çekişmeli veya çekişmesiz yargı hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında gerçek ve tüzel kişilerin makbuz karşılığı yaptıkları ödemelerdir. 492 sayılı Harçlar Kanununa göre yargılama harçları; başvurma harçları, celse harçları, karar ve ilam harçları olarak gösterilmiştir.

HMK m. 382/2-e-6 gereğince, kambiyo senedinin iptali, çekişmesiz yargı işidir. Çekişmesiz yargıya tabi olan işlerin yapılması için mahkemeye başvurulması halinde kural olarak başvurma harcının alınması gerekmektedir. Uygulamada bu görüş benimsenerek çekişmesiz yargı işlerinin görülmesinde başvurma harcı, makbuz karşılığında tahsil edilir.

Kambiyo senedinin zayi olması sebebiyle iptal davası hasımsız olarak açıldığından, bu davalardan Harçlar Kanunu[318] 1 Sayılı Tarife A/III/2-a uyarınca, maktu ilam ve karar

[316] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2015/8776, K: 2016/3417, T: 28.03.2016 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2017/1464, K: 2018/7019, T: 13.11.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[317] Hukuk yargılamasında yargılama giderleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 695 vd.; **Atalay**, Pekcanıtez Usul, s. 2385 vd.; **Umar**, s. 938-969.
[318] 17.07.1964 tarihli 11756 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 492 sayılı Harçlar Kanunu.

harcı, makbuz karşılığında alınır. Davanın kabulü veya reddi durumunda ilgilinin (dilekçe sahibinin) vermiş olduğu yargılama giderlerine[319] katlanmasına karar verilir.

İşbu davada, dilekçe sahibi vekil ile temsil edilmiş olsa dahi, iptal davasının niteliği gereği, dilekçe sahibi lehine vekâlet ücretine hükmedilemez.[320]

7.13. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi

7.13.1. İptal Kararı Hamili İle Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi

7.13.1.1. İptal Kararı Hamiline Sağladığı Yetkiler

İptal kararının kesinleşmesinden sonra iptal talebinde bulunan dilekçe sahibi, elinde senet bulunmadığı halde senette mündemiç hakkını ileri sürebilme imkânını elde eder. Alacak muaccel ise iptal kararının verilmesiyle dilekçe sahibi başka bir işleme gerek kalmaksızın hakkını borçluya karşı ileri sürebilir. Bunun için mahkeme ilamını göstermesi ve kimliğini ibraz etmesi yeterlidir. Hatta senedin iptal edildiği karar borçluya bildirilmişse iptal kararını içeren belgenin dahi borçluya ibrazına gerek olmayacaktır.

Hakkın senetsiz olarak ileri sürülebilmesi, sadece senetteki hakkın alacaklısı sıfatıyla iptal kararı hamili yönünden geçerlidir. Zira fer'i zilyet durumunda olan şahıslar (rehin alacaklısı, intifa hakkı sahibi vs.), yalnızca bu hakkın kendilerine sağladığı yetkileri kullanabileceklerinden borçludan ödeme isteminde bulunamazlar.[321] Borçludan sadece yeni bir senedin ihdasını talep edebilirler. İptal kararı hamili (dilekçe sahibi), isterse yeni bir senedin ihdası isteminde bulunabilir.

İptal kararının dilekçe sahibine sağladığı, senetsiz olarak hakkını ileri sürülebilmesi veya yeni bir senet düzenlenmesinin istenmesi yetkileri, "*İptal Kararının Olumlu Sonucu"* başlığı altında açıklandığından tekrara düşmemek için değinilmekle yetinilmiştir.

---

[319] Hukuk mahkemelerinde yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğunu görmek için bkz. HMK m. 323.
[320] **Gültekin**, s. 219; **Karakaya**, s. 58; bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/5238, K: 2017/7166, T: 12.12.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2014/4005, K: 2014/11294, T: 12.06.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[321] **Kınacıoğlu**, s. 60; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 86.

7.13.1.2. Borçlunun İleri Sürebileceği Defiler

7.13.1.2.1. Genel İtibariyle

İptal davası, çekişmesiz yargı işi olduğundan ve hasımsız olarak açıldığından borçlu, bu davada taraf sıfatını haiz değildir. Keza iptal kararı, maddi hukuk bakımından senedin mevcut durumunda herhangi bir değişiklik yaratmadığından dilekçe sahibinin alacaklı olduğunu kesin olarak göstermez.[322]

Bu nedenle borçlu, iptal kararı hamilinin kendisine başvurması halinde, senet iptal edilmemiş olsaydı, hangi def'ileri ileri sürebilecek idiyse, onları ileri sürebilir.[323] Yani borçlu, senette mündemiç hakkı ilgilendiren ve iptal kararı hamiline karşı sahip olduğu şahsi def'ileri ileri sürebilir. Her halükarda def'ilerin kapsamı, TTK m. 687 ile sınırlı olacaktır.

7.13.1.2.2. Karar Hamilinin Alacaklılık Sıfatına İlişkin Def'iler

Borçlunun iptal kararını alan dilekçe sahibine karşı ileri sürebileceği def'ilerin bir kısmı, karar hamilinin alacaklılık sıfatına ilişkin olabilir. Borçlu, iptal kararı hamilinin senede hiçbir zaman malik olmadığını, senet metninde tahrifat yaparak kendisini alacaklı haline getirdiğini, senedi çaldığını, borcun ibra edildiğini, yenilendiğini veya takas edildiğini ya da senette mündemiç hakkı başkasına temlik etmesine karşın senedin zayi olması olayını ortaya attığı ve bu sebeple mahkemeden iptal kararı aldığı gibi def'iler dermeyan edebilir.[324]

Senedin iptali kararı verilmiş olması, bu def'ilerin ileri sürülmesini engellemez.[325] Zira zayi nedeniyle alınan iptal kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, ne karar hamilinin alacaklı olduğunu ne de ilgilinin borçlu olduğunu gösterir. Bu nedenle borçlu, karar hamilinin gerçek hak sahibi olmadığını iddia ve ispat edebilir.

İptal kararını alan dilekçe sahibi, hak sahibi olduğunu iptal davasında az ya da çok ispat ettiğinden, bu def'ileri dermeyan eden borçlu, bunları kanıtlamak durumundadır.[326]

---

[322] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 85; **Cebeci**, s. 108; **Öztan**, s. 58; **Gültekin**, s. 178.
[323] **Coşkun**, s. 974; **Karakaya**, s. 81; **Cebeci**, s. 108; **Gültekin**, s. 178.
[324] **Gültekin**, s. 179; **Cebeci**, s. 109; **Karakaya**, s. 81.
[325] **Karakaya**, s. 81; **Kınacıoğlu**, s. 60; **Cebeci**, s. 109; **Gültekin**, s. 179.
[326] Yargıtay 11. HD., E: 1977/29328, K: 1977/2958, T: 07.06.1977 sayılı ilamı: "*... Senedin borçlusunun davalı olduğu iptal kararından anlaşılmaktadır. Davalı, senedi ödediğini veya bankanın cirosu suretiyle*

Borçlu, def'ilerin isnat edildiği nedenleri kanıtladığı durumda iptal hükmü, hiçbir sonuç doğurmaz ve tesirini yitirir. Bu durumda karar hamilinin yapması gereken ise senette borçlu olarak görülen kişiye karşı dava açmaktır.[327] Yargıtay'ın da yaklaşımı, bu yöndedir.[328]

7.13.1.2.3. Hakkın Varlığına ve Niteliğine İlişkin Def'iler

Borçlunun ileri sürebileceği def'iler, borcun varlığına ve niteliğine ilişkin de olabilir. Borçlu, kambiyo taahhüdünün varlığını kabul etmesine karşın kendi kişiliğinden doğan nedenlerle temel ilişkiden bir alacak hakkı doğmadığı ya da hükümsüz olduğu gerekçeleriyle kambiyo taahhüdünü ifadan kaçınabilir.

Senedi keşide edenin irade bozukluğu hallerinin olması, temel ilişkinin var olmadığı, ehliyetsiz olması veya imzanın sahte olması, senedin yetkisiz temsilci tarafından düzenlenmiş olması, senette tahrifat yapılması, kanuni geçersizlik def'ileri olarak adlandırılabilir.[329] Kambiyo senetlerinde *soyutluk* ve *imzaların istiklali ilkeleri* uygulandığından temel ilişkinin mevcut olmaması, geçersiz olması senedi tüm ilgililer açısından geçersiz hale getirmez. Bu tür def'iler ilgili tarafından *herkese karşı* ileri sürülebilir.

Kambiyo taahhüdünün yokluğu da herkese karşı ileri sürülebilen bir def'idir.[330] Örneğin, senedin borçluya tehditle imzalatılmış olması, hamiline yazılı bir çekin çalınması, beyaz ciro ile devredilen emre yazılı bir senedin kaybedilmesi gibi.

Temel ilişkide iradesi sakatlanan kişinin senet ilişkisine girmesi, aşırı yararlanma (gabin) (TBK m. 28) ile sakatlanan temel ilişkiye dayanılarak senedin düzenlenmesi, senedin dayandığı temel ilişkinin TBK m. 27'de düzenlenen kesin hükümsüzlük hallerine aykırı olması (kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler), temel ilişkinin eksik borca (kumar veya bahise dayanması vs.) dayanması gibi haller kambiyo taahhüdünün geçersizliğine sebep olmuşsa, bu tür def'iler, iyiniyetli üçüncü kişiler nezdinde ileri sürülemez.

---

hamili olduğunu iddia ve ispat edemediğine göre, senetle sorumlu tutulması gerekir…" (**Gürbüz**, 1986, s. 794).

[327] **Eriş**, s. 79; **Gültekin**, s. 179.

[328] Yargıtay 11. HD., E: 1979/1436, K: 1979/1418, T: 21.03.1979 (**Gürbüz**, 1986, s. 792).

[329] Geçersizlik def'ileri ile ilgili bilgi için ayrıca bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 102-105.

[330] **Cebeci**, s. 110.

Bu defiler, zayi olan senedin kıymetli evrak niteliğine uygun olmalıdır.[331] Örneğin, TTK m. 659 gereğince, borçlu, hamiline yazılı bir senette, senedin iradesi hilafına tedavüle çıkarıldığı şeklinde bir defi de bulunamaz. Zira borçlu, senet hak sahibinin elinde bulunsaydı ve vadesinde (ibraz süresi içerisinde) kendisine ibraz edilmiş olsaydı, bu tür defileri senet hamiline karşı dermeyan edemeyecekti (TTK m. 687). Buna karşın, senedin ödeme yasağı konulmadan önce, TTK m. 646/2 gereğince, ödenmiş olduğu def'i dermeyan edilebilir.

Netice itibariyle, iptal kararına konu olan senedin içerdiği hakkın aslında hiç doğmadığı veya sonradan ortadan kalktığı ya da geçersiz olduğuna dair def'ilerin borçlu tarafından iptal kararı hamiline karşı dermeyanı mümkündür.[332]

7.13.1.3. Müracaat Borçlularına Başvurabilme Sorunsalı

Lehine iptal kararı verilen dilekçe sahibi, bu kararla asıl borçluya (bonoda, düzenleyen; poliçede, kabul eden muhatap; bunlar lehine avalist) başvurabilir.[333] Diğer müracaat borçlularına (lehtar, ciranta) iptal kararının ileri sürülüp sürülemeyeceği, İsviçre ve Türk doktrininde tartışmalıdır.

Öztan'a göre[334], iptal kararı hamili ancak kabul eden muhataptan talep edebilir. Henüz kabul edilmemiş bir poliçenin kaybı halinde, iptal kararı hamili hem muhataptan hem de müracaat borçlularından poliçeye dayanarak bir talepte bulunamaz; fakat sebepsiz zenginleşme [335] davası açabilir. Sonuçta iptal kararı hamili esas itibariyle bonoyu düzenleyen kişiye ya da kabul eden muhataba karşı ödeme talebinde bulunabilir.

Kınacıoğlu'na göre [336], iptal kararına dayanılarak müracaat borçlularına rücu imkânının bulunup bulunmadığı sorusuna olumlu cevap vermek gerekir. Fakat ödemeyi yapan müracaat borçlusu, kendisinden önce gelen diğer borçlulara rücu edebilmek için bizatihi kendi hakkını, yani kendi cirosunun ciro zincirindeki yerini ve bağlayıcı vasfını ve

---

[331] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 89; **Kınacıoğlu**, s. 60.
[332] **Cebeci**, s. 110; **Kınacıoğlu**, s. 60; **Gültekin**, s. 180; **Karakaya**, s. 82.
[333] **Gültekin**, s. 183; **Eriş**, s. 521; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Bozer / Göle**, s. 55; **Gürbüz**, s. 2246; **Çeker**, s. 495; iptal kararını alan dilekçe sahibinin müracaat borçlularına başvurma hakkı olduğuna dair bkz. **Gürühan**, s. 84.
[334] **Öztan**, s. 58.
[335] Kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Yasan, Mustafa** (2007) Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 74 vd.; Sebepsiz Zenginleşmeden doğan borç ilişkileri ile ilgili genel bilgi için bkz. **Eren**, s. 839 vd.; **Oğuzman / Öz** (2018), s. 313 vd.; **Reisoğlu**, s. 273 vd.
[336] **Kınacıoğlu**, s. 76.

senet muhtevasını, şüpheye mahal bırakmayacak tarzda ispat etmek mecburiyetindedir. İptal kararı ise bu hususlarda yeterli bir dayanak noktası teşkil etmez. Bu nedenle iptal kararı alan şahsın, yalnız asıl borçluya karşı haklarını kullanabileceğini kabul etmek isabetlidir.

Karayalçın'a göre, eTTK m. 676/2 (TTK m. 764/2) gereği, iptal kararı hamilinin senedin asıl borçlusu olan kabul edene karşı bu hakkını kullanabileceği poliçelerde kabul eden şahıstan (bonolarda kabul eden durumundaki senedi imzalamış olan şahıstan) başka, müracaat borçlularına karşı iptal kararına dayanılarak hak talep edilemeyeceğini ve aval veren kimse kimin lehine aval vermişse, eTTK m. 614/1 (TTK m.702/1) gereği, tıpkı onun gibi sorumlu olacağından avaliste karşı da müracaat edilebileceğini savunmuştur.[337]

Pulaşlı'ya göre, poliçe veya bononun kaybı nedeniyle mahkemece verilen karar ile yalnızca poliçede kabul eden şahsa (bonoda düzenleyen) ve onun avalistine başvurulabilir (TTK m. 676/2). Ciro verenlere müracaat edilmesi ve senette mündemiç hakkın talebi söz konusu değildir.[338]

Ertekin ve Karataş'a göre ise, yasada bir boşluk vardır ve bu boşluk yapılması gereken bir düzenleme ile giderilmeli ve başvuru borçlularına da bu hakkı temin edici hükümler konulmalıdır. Fakat bu çözüm yolu temin edilinceye kadar süresinde protesto çekilmiş ise, başvuru borçlularına müracaat hakkının tanınması gerekecektir. Ancak başvuru borçlusu borçlu olmadığı şeklinde savunmada bulunduğunda, senedi zayi olan hamil tarafından genel hükümler nezdinde yazılı bir şekilde ispat edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Elde bulunmayan senet yönünden ispat etme güçlüğü göz önüne alınacak olursa itiraz edecek başvuru borçlularına gitmek uygulamada bir fayda sağlamayacaktır.[339]

Gürbüz, iptal kararı hamilinin senedin asıl borçluları dışındaki senet ilgililerine başvuru hakkının bulunmadığı yolundaki görüşe katılmakta ve yasaya uygun olduğunu savunmaktadır.[340]

Tekil'e göre, müracaat borçlularına karşı iptal kararına dayanılarak hak iddia edilemez. Ancak kabul edene veya bonodaki borçluya, aval verene başvuru mümkündür.[341]

---

[337] **Karayalçın**, s. 373.
[338] **Pulaşlı**, s. 104.
[339] **Ertekin / Karataş**, s. 98.
[340] **Gürbüz**, 1986, s. 796; Aynı görüşte bkz. **İmregün**, s. 32-33; **Bilgili / Demirkapı**, s. 40.

Kayar'a göre, zayi olan senette imzası yer aldığı kanıtlanabilen başvuru borçlularına müracaat mümkün olmalıdır. Bankaya ödeme için ibraz edilerek karşılıksızdır işlemi yapılmış olan çekin zıyaı ve iptali halinde, iptal kararı ile birlikte düzenleyene başvurulabileceği gibi çekin ön ve arka yüzünde imzası bulunan ciranta ve avalistlere de başvurulabilir. Buna karşılık çekin bankaya ibrazından önce zıyaı ve iptali halinde iptal kararıyla birlikte, muhatap bankaya ve düzenleyene başvurulabilecektir.[342]

Yargıtay[343] da, iptal kararının, bu kararı almış olan davacıya, haklarını asıl borçluya karşı kullanmak hakkını vereceği ve müracaat borçlularına başvurması hakkının olmadığını belirtmiştir.

Doktrinde bazı yazarlar tarafından [344] çekle ilgili olarak, TTK m. 818/1-s yollamasıyla TTK m. 764/2'nin uygulanmayacağı belirtildiği için, bono ve poliçenin aksine, iptal kararı ile çekin müracaat borçlularına da başvurulabileceği savunulmaktadır.

Öztürk (Dirikkan) ise, çekin iptali halinde eTTK m. 676/2'ye (TTK m. 764/2) atıf yapılmamış olması nedeniyle -ki çeklerde kabul yasağı vardır (TTK m. 784)- müracaat borçlularına başvurulabileceği düşünülebilirse de pratikte bunun mümkün olmadığını ifade etmektedir. Şöyle ki, çekin iptali istemiyle dava açıldığında poliçede olduğu gibi eTTK m. 673'te (TTK m. 761) yer alan üç aylık süre beklenirken, ödeme için ibraz ve protesto süresi geçmiş olacaktır. Böylelikle çeklerde de iptal kararı hamilinin müracaat borçlularına başvuramayacağını savunmaktadır.[345]

Kendigelen de çekin zayi olması halinde mahkemece verilen ödeme yasağı kararının müracaat hakkının kullanılabilmesi için gerekli olan şartları kesinlikle ortadan kaldırmayacağına dair görüş bildirmektedir.[346] Nitekim *Öztürk (Dirikkan)* de, senet zayi

---

[341] **Tekil**, s. 84-85.
[342] **Kayar**, s. 52.
[343] Yargıtay 11. HD., E: 1984/5809, K: 1985/52, T: 22.01.1985 <http://www.hukukturk.com> s.e.t. 09.08.2019.
[344] **Gültekin**, s. 191-192; **Gürbüz**, s. 2271; **Gürühan**, s. 86; *Poroy / Tekinalp*, çekte iptal kararı ile birlikte protesto çekilerek müracaat borçlularına başvurulabileceğini kabul etmektedir [**Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal** (2013) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 116]; aksi yönde görüş bildiren *Cebeci*'ye göre, çekte müracaat hakkının kullanılabilmesi için çekin öngörülen süreler geçmeden ibraz edilmesi ve ödenmeme halinin tespit edilmesi gerekir. Kanunda çekte ibraz sürelerinin ancak mücbir sebepler dolayısıyla uzayabileceği de açıkça ifade edilmiştir (TTK m. 811). Eğer çekin zayi olması, bir mücbir sebep olarak kabul edilebilirse, mücbir sebep nedeniyle protesto edilememiş olacağından müracaat hakkı da korunacaktır. Fakat Yargıtay çek hamilinin çeki kaybetmesini mücbir neden olarak kabul etmemiştir. Bu durumda çekin zayi olması ibraz sürelerini uzatan bir neden olarak değerlendirilmemelidir (**Cebeci**, s. 113).
[345] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 93.
[346] **Kendigelen**, s. 298.

olmadan müracaat hakkı elde edilmişse vade gelmiş olsa bile mahkemeden yeni bir senet düzenlenmesi istenebileceğini ve bundan sonra müracaat borçlularına başvurulabileceğini kabul etmektedir.[347]

Karayalçın'a göre, zayi edilen çek bedelinin tevdii, çekin ibraz süresi dolmadan önce talep edilirse müracaat hakkı korunacaktır.[348]

Kanaatimize göre ise; TTK m. 764/2 lafzından, dilekçe sahibinin senetten doğan hakkını, asıl borçluya karşı ileri sürebileceğini anlıyoruz. Fakat müracaat borçlularına başvuramayacağına yönelik bir ifade yer almamaktadır.

Bu nedenle, iptal kararı hamili, kural olarak, kabul eden muhataba veya bonoyu düzenleyen kişiye veya bunlar lehine aval verene karşı ödeme talebinde bulunabileceği gibi, bundan başka müracaat borçlularından da hak talep edebilir. Müracaat borçlularına başvuru, TTK 713 vd. maddeleri gereğince, protesto çekilmesi halinde mümkün hale gelebilir.[349] Ancak ilan süresi beklenirken ödeme için ibraz ve protesto süresi geçecektir. Bu durumda müracaat borçlularına başvuru, mümkün olmayacaktır.

İptal kararı, protesto yerine geçmez. Zira ne TTK m. 722'de düzenlenen "protesto düzenlenmesi gerekmeyen haller" de, ne de TTK m. 731'de düzenlenen "mücbir sebepler" de zayi olma nedeniyle senedin iptali, protesto çekmeyi bertaraf etmemektedir.

Ayrıca müracaat borçlusu, borçlu olmadığını iddia ettiğinde, karar hamili tarafından bu hususun, genel hükümlere göre yazılı bir şekilde kanıtlanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Senedin elde bulunmaması sebebiyle ispat etme güçlüğü göz önüne alınacak olursa itiraz edecek başvuru borçlularına müracaat, zaten uygulamada bir fayda sağlamayacaktır.

Karar hamili, zayi olan senette imzası yer aldığı kanıtlanabilen müracaat borçlularına da başvurabilir fakat senede zilyet olunmadığı düşünüldüğünde bunun ispatı da neredeyse imkânsızdır.

---

[347] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 93.
[348] **Karayalçın**, s. 375; aksi yöndeki görüş için bkz. **Öztürk (Dirikkan)**, s. 93.
[349] Zayi edilen senet bedelinin tevdiinin ibraz süresi dolmadan önce talep edilmesinin veya ödeme yasağı kararının müracaat hakkını koruyacağı görüşünü kabul etmediğimizi daha önceden belirtmiştik. Bkz. "*MAHKEMECE TEVDİ YERİNİN BELİRLENMESİ*" bölümünde "*Müracaat Borçluları Yönünden*" başlığı altındaki açıklamalar.

Çek yönünden ise, TTK m. 764/2, çek bakımından uygulanmayacağından, karar hamili, TTK m. 652/1 gereğince, çekin iptali kararına dayanarak muhatap, keşideci, lehtar, ciranta ve aval verenlere başvurabilecektir. Fakat bono ve poliçede olduğu gibi, karar hamili tarafından, müracaat borçlularına başvurabilmek için, protesto çekilmeli ya da muhatap bankaya ibraz ile karşılıksız olduğuna ilişkin bir beyan alınmalıdır. Böylelikle müracaat borçlularına başvuru mümkün hale gelebilir.

Yargıtay da bu görüştedir.[350]

Ayrıca kambiyo senedine ilişkin ödeme yasağı kararı verilmesi ve ödeme yasağı şerhi, başvuru hakkının kullanılabilmesi açısından senedin süresinde ibraz edilmesi ve ödenmeme (karşılıksızlık) durumunun tespiti zorunluluğunu ortadan kaldırmayacaktır. Yani ödeme yasağı kararı şerhinin senede yazılmış olması, tek başına müracaat hakkını doğurmaz; bununla birlikte karşılıksız olduğunun ya da kısmi karşılığı varsa bu durumun belirlenmiş olması gerekir. İbraz süreleri içinde protesto çekmeyen senet hamili, müracaat hakkını yitirecektir (çek bakımından, TTK m. 808 gereği, protestoyla birlikte, muhatap veya takas odasının beyanıyla, zamanında ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödememe hali tespit edilebilir).

Sonuç olarak; yukarıda ifade edilen öğretideki görüşlerde de belirtildiği üzere, çekin iptali istemiyle dava açıldığında, ilan süresi beklenirken ödeme için ibraz ve protesto süresi geçecektir. Bu nedenle çeklerde de bono ve poliçede olduğu gibi, karar hamilinin müracaat borçlularına başvurması uygulamada mümkün olamayacak veya yarar sağlamayacaktır.

7.13.2. Senet Hamili İle Borçlu Arasındaki İlişkiye Etkisi

7.13.2.1. Genel İtibariyle

Mahkemeden iptali istenen senet kaybolma, çalınma gibi nispi anlamda zayi olmuşsa, senedin üçüncü bir kişinin elinde olma ihtimali vardır. Bu durumda üçüncü kişi gerçek hak sahibi olabilir ya da olmayabilir.

Bu durumda iptal kararının borçluyla senet hamili arasındaki ilişkiye tesiri, sadece senedin nispi anlamda zayi olması halinde söz konusu olacak ve iptal kararı olumsuz

[350] Yargıtay 11. HD., E: 1985/7161, K: 1985/6808, T: 09.12.1985 [**Öztürk (Dirikkan)**, s. 92, dn. 32].

sonucunu göstererek meşru hak sahibi olan ya da olmayan bir kişinin, zilyedi olduğu senedin, hiçbir teşhis işlevi kalmayacaktır.

7.13.2.2. Senet Hamilinin Borçluya Müracaatından Önce Karar Hamilinin Başvurması

Borçlu, iptal kararını ibraz eden davacıya ödemede bulunduğu takdirde ödediği miktar kadar borcundan kurtulur. Ancak borçlu davacının gerçek hak sahibi olmadığını bildiği halde iptal kararına dayanarak ödemede bulunmuşsa borcundan kurtulamaz. Zira TTK m. 646/2 uyarınca, hile veya ağır kusur ile yapılan bir ödeme, borçluyu borcundan kurtarmaz.

Borçlunun karar hamiline yapacağı ve ağır kusur ya da hileye dayanmayan ifa, onu borcundan kurtaracağından senet hamili, borcun sona erdiği def'i ile karşılaşabilir. Bu halde üçüncü şahıs, sebepsiz zenginleşme (TBK m. 77) davasını karar hamili aleyhine açabilir.[351] Fakat borçlunun hile veya ağır kusur ile ödemede bulunduğu senet zilyedi olan üçüncü şahıs tarafından ispatlanabilirse, borçludan ikinci kez ifada bulunması istenebileceği gibi, borçluya yönelik haksız eylem sebebiyle tazminat davası (TBK m. 49 vd.) da açılabilir.[352]

7.13.2.3. Senet Hamilinin Borçluya Müracaatından Sonra Karar Hamilinin Başvurması

İptal kararı hamili tarafından borçluya karşı herhangi bir istemde bulunulmadan evvel senet hamili, senedi ibraz ederek borçludan ödeme yapmasını talep edebilir. Bu halde borçlu, TTK m. 646 uyarınca, senedi ibraz eden üçüncü kişiye ödemede bulunarak borcundan kurtulacaktır. Eğer ödeme yasağı borçluya bildirilmişse, bu halde borçlunun üçüncü şahsa ödeme yapması, ağır kusur olarak yorumlanıp borçtan kurtulmama sonucunu doğurabilir.[353]

Senet zilyedi olan üçüncü kişi, gerçek hak sahibi değilse, borçlu mevcut iptal kararına rağmen bu kişiye yaptığı ödemeyle borcundan kurtulamaz; buna karşılık senet zilyedi olan üçüncü şahıs esasen hak sahibiyse, borçlu bunu karar hamiline kanıtladığı durumda bu şahsa yaptığı ödemeyle borçtan kurtulur. Fakat borçlu için iddia ve ispat

[351] **Coşkun**, s. 974; **Kınacıoğlu**, s. 61; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 94; **Cebeci**, s. 115; **Sezer**, s. 219; **Gültekin**, s. 193; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Öztan**, s. 59.
[352] **Gültekin**, s. 193.
[353] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 94; **Cebeci**, s. 115; **Gültekin**, s. 193.

etmek zor ve meşakkatli olacağından, hak sahibini kim olduğu konusunda tereddüde düşülmüşse borçlunun yapacağı en makul ve akla uygun olan yol, öğretide de kabul edildiği üzere, senet bedelini, TBK m. 111 anlamında, tevdi etmektir.[354]

Senet bedelini tevdi ederse borçlu, borcundan kanunen kurtulmuş sayılacak ve karar hamili ile senet hamili gerçek hak sahipliği hususunda açacakları davanın neticesine göre tevdi edilen bedeli, tevdi yerinden alabileceklerdir.

Senet zilyedi olan üçüncü kişinin, senedin meşru hamili olduğu iddiasıyla iptal kararının kaldırılması istemiyle dava açıp, senedin zayi olması sebebiyle verilmiş olan iptal kararını ortadan kaldırtması ve senede dayalı haklarına kavuşması mümkündür. Yargıtay'ın uygulamaları da bu yöndedir.[355]

7.13.3. Senet Hamili İle Karar Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal kararı, maddi hukuk yönünden etkili değildir. Bu nedenle senet zilyedi üçüncü kişinin hukuki durumunda değişiklik yaratmaz. Çünkü iyiniyetin korunması, iptal kararı ile sınırlandırılmamıştır. İptal kararıyla oluşan şekli hak sahipliği, sadece borçluya karşı bir anlam ifade eder ve iyiniyetli üçüncü kişi, borçluya elinde bulunan senede istinaden başvurma hakkını yitirir. Zira zayi olan senedin hak sahipliğini teşhis işlevi, iptal kararı ile ortadan kalkmaktadır.[356]

Senet hamilinin iktisabının iyiniyetli olması durumunda korunacağı kuralı, emre ya da hamiline yazılı senetler açısından uygulanır; çünkü devir şekilleri itibariyle nama yazılı senetler, nitelikleri gereği iyiniyetle edinilemezler.

Senet iptal edilmiş fakat borçlu, henüz ifada bulunmamışsa; iyiniyetli üçüncü kişi, borçlu ile karar hamiline karşı, yeni senet verilmişse *istihkak davası*; yeni senet

---

[354] **Can**, s. 47; **Öztan**, s. 59; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 94; **Cebeci**, s. 114-115; **Kınacıoğlu**, s. 61; **Gültekin**, s. 193; **Karakaya**, s. 84.

[355] Yargıtay 11. HD., E: 2008/3406, K: 2009/7854, T: 25.06.2009 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; benzer şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/9290, K: 2018/2598, T: 11.04.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/4263, K: 2017/6237, T: 15.11.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2014/8403, K: 2014/14873, T: 30.09.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[356] *Karayalçın*, bu durumu, iptal kararının zayi olduğu iddia edilen senette cisimleşmiş olan hak üzerinde, yani maddi hukuk bakımından bir değişiklik yapmayacağı yalnızca zayi olan senet dolayısıyla dilekçe sahibinin şekil bakımından hak sahipliği sıfatını tespit ettiği (veraset ilamının mirasçılık sıfatını tespit etmesi gibi) ve böylece iptal kararı ile zayi olan senedin hak sahipliğini tespit kuvvetinin ortadan kalktığını (olumsuz sonuç) ve onun yerine borçluya karşı dilekçe sahibinin hak sahibi olduğunun tespit edilme sonucunu (olumlu sonuç) doğurduğu şeklinde izah etmektedir (Bkz. **Karayalçın**, s. 364).

düzenlenmemişse ifanın kendisine yapılması için *iptal kararının iptali davası* açabilir. İfa gerçekleşmişse, ifa ilgilisine karşı *sebepsiz zenginleşme davası* açabilir.

Borçlu, iptal kararına istinaden iptal kararını ibraz eden karar hamiline ifada bulunmuşsa ve bu ödeme de TTK m. 646/1 ve m. 710/3'e uygunsa, borcundan kurtulacaktır. Bu halde senede zilyet olan iyiniyetli üçüncü kişi, borçluya karşı değil, karar hamiline karşı talepte bulunacak ve *iptal kararının iptali davası*nda, iptal kararı alan karar hamilinin meşru hak sahibi olmadığını kanıtlamak suretiyle senedin zilyedi olan üçüncü kişi, senet bedelini geri alabilecektir.[357] İptal kararının kaldırılması, yalnızca bu kararın usulüne uygun verilmemiş olması halinde mümkündür.[358] Örneğin, kanunda düzenlenen sürelere uyulmaksızın (TTK m. 761) verilmişse karar kaldırılabilir.

Senedin iptaline hükmettikten sonra, iyiniyetle iktisabının mümkün olup olmadığı yönünde tartışma vardır. Bir görüşe göre, iyiniyetle iktisap edilmesi söz konusu değildir.[359] Zira iptal edilen kambiyo senedi, artık kıymetli evrak değildir. Fakat iptal davası henüz neticelenmeden senedin devralınmış olduğu durumlarda, iyiniyetli iktisap esaslarının uygulanması gerekir. Senet iptal edilmiş ve fakat borçlu ifada bulunmamışsa, iyiniyetli hamil, borçlu ile karar hamiline yönelik, yeni senet verilmişse istihkak, yeni senet verilmemişse ifanın kendisine yapılması, ifa gerçekleşmişse ödeme yapılana karşı sebepsiz zenginleşme davası ikame edebilir.

Bizim ve Yargıtay'ın[360] da katıldığı diğer bir görüşe göre ise[361], senet hamili iyiniyetli üçüncü kişilerin haklarına iptal kararının bir etkisi yoktur. Senedin iptali, her daim aksi kanıtlanabilen ve değiştirilebilen bir karardır.

Ayrıca iptal kararı ile birlikte kambiyo senedi, kıymetli evrak vasfını yitirmez. Zira senedin tedavülü ile iptal kararının bir bağlantısı yoktur. Şöyle ki: Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, iptal kararı ile birlikte kambiyo senedinin teşhis fonksiyonu ortadan kalkar; yani senet hamili üçüncü kişi, iptaline karar verilen senede dayanarak hak talebinde bulunamaz. Senedin meşru hak sahibi olduğunu iddia eden kişi; ödeme yapılması halinde,

---

[357] **Cebeci**, s. 114; **Domaniç**, s. 437; **Gültekin**, s. 195; **Eriş**, s. 507.
[358] Yargıtay 11. HD., E: 2016/9157, K: 2018/2390, T: 04.04.2018 sayılı ilamı Karşı Oy <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2016/8417, K: 2018/1736, T: 07.03.2018 Karşı Oy <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[359] **Poroy / Tekinalp**, s. 125; **Pulaşlı**, s. 99; **Öztan**, s. 60; **Karakaya**, s. 85.
[360] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2699, K: 2014/9228, T: 14.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[361] **Kınacıoğlu**, s. 61-62; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 96; **Gültekin**, s. 196; **Gürühan**, s. 84.

ödeme yapılana karşı sebepsiz zenginleşme davası açarak; ödeme yapılmaması halinde ise, iptal kararının iptalini dava edip, iptal kararını kaldırma olanağını haizdir.

Bono ve poliçeden ayrı olarak kanun uyarınca, çekin asıl borçlusu olmadığından, çek ibraz süresi içerisinde muhataba sunulmazsa, senet zilyedi üçüncü kişi, çeke istinaden olarak istemde bulunamaz. Zira ibraz süresi sona ermeden çek iptal edilemeyeceğine göre, senedin iptalinden sonra ortaya çıkacak iyiniyetli senet hamili, çek bedelini isteyemez; yani, burada iyiniyet savunulmaz (TMK m. 3/2). Geç kalarak kanuni ibraz süresini kaçıran senede zilyet üçüncü kişinin, iptal kararı olsa da olmasa da, müracaat hakkı düşmüş olur.

Fakat senedin iptaline hükmedilmeden, yani, çek bedeli iptal hamiline ifa edilmeden evvel çekin hamili kendini gösterirse, başvuru hakkı yitirilmiş olsa dahi çek bedeli, karar hamiline ödenemez. Zira bu şahsın gerçek hak sahibi olup olmadığı henüz belli olmadığından ve TTK m. 799 uyarınca, ibraz süresi sona erdikten sonra da muhatabın ödemeye yetkisi bulunduğundan, açılması gereken *iade (istirdat) davası* ile sorun halledilecektir.[362]

Diğer bir önemli husus da; iptal kararından sonra yeni bir senet düzenlenip başkalarına devredildiğinde, piyasada tedavül eden iki senet olabileceğinden; bu durumda, zayi edilen senedin hamili iyiniyetli üçüncü kişi ile iptal kararı üzerine yeniden düzenlenen senedi iyiniyetle devralan hamilin hangisinin korunacağıdır. Bu konuda Kanunda herhangi bir hüküm mevcut değildir. Bizim de katıldığımız bir görüş olan *Öztürk (Dirikkan)*'e göre, mademki, bir hakkın iyiniyetle kazanılması, önceki hak sahibinin bu sıfatını sona erdirmektedir, zaman itibariyle daha sonra iyiniyetle senede zilyet olanın iktisabı korunmalı, diğer senedin zarar gören iyiniyetli hamili, karar hamiline veya kötü niyetli önceki hamillere karşı *sebepsiz zenginleşme davası* açmalıdır.[363]

7.13.4. Senedin İptal Edilmesi Halinde Zarara Kimin Katlanacağı Sorunu

Kambiyo senedinin zayi olması halinde, iptal kararının alınması üzerine borçlunun üç seçeneği vardır: Birincisi, iptal kararı hamiline ödeme yapmak; ikincisi, senet zilyedi olan üçüncü kişiye ödeme yapmak; üçüncüsü ise, senet bedelini tevdii etmektir.

[362] **Gültekin**, s. 196-197.
[363] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 96-97.

Senedin zayi olması, üçüncü kişinin fiilinden kaynaklanıyorsa ve senedi zayi olan kişi, bu nedenle zarara uğramışsa, üçüncü kişiye karşı haksız fiil hükümlerine göre (TBK m. 49 vd.) başvurabilir.[364]

Senedi zayi olan kişi ile senedin zayi olmasına sebebiyet veren üçüncü kişi arasında hukuki bir işlem mevcutsa senedi zayi olan kişi, o hukuki ilişkiye istinaden zararını, bilhassa iptal davası sebebiyle yaptığı masrafları, tazmin ettirebilir.[365] Her halükarda senedi zayi olan kişinin zararının olması ve zararını ispat etmesi gerekmektedir. Salt senedin zayi olması, dava açmak için haklı bir sebep değildir. Yargıtay'ın da bu konuda kararları mevcuttur.[366] Örneğin, tahsil cirosuyla bankaya verilen çek zayi olduğunda, çek hamilince öncelikle çek iptali davası açılması, keşideciden çek bedelinin tahsili için yasal yollara başvurulması ve netice alınamaması gerekmektedir.[367] Bunun istisnası mevcuttur, şöyle ki: Tahsil cirosuyla çeki alan bankanın kaybettiği çekin karşılığı, muhatap banka tarafından üçüncü kişiye ödenmişse çeki tahsil için alan banka, bu yüzden hamilin uğradığı zarardan sorumludur ve bu durumda vekil durumunda olan ve tahsil cirosuyla çeki alan bankanın sorumlu tutulması, hamilin önce çekin iptali yoluna başvurması, ardından keşideciye karşı yapılan takibin semeresiz kalması şartına bağlı değildir.[368]

Ödeme yasağına ilişkin karar, borçluya tebliğ olunmasına karşın ödemede bulunan borçlu, TTK m. 646/2 gereği, hile veya ağır kusuru nedeniyle borcundan kurtulmuş sayılmayacağından iptal kararı hamiline tekrardan ifada bulunacak ve zarara katlanacaktır. Kaldı ki ödeme yasağı kararı verilmemiş olsaydı dahi borçlu, hileli veya ağır kusurlu bir şekilde üçüncü kişiye ödemede bulunursa, karar hamiline haksız fiil hükümlerine göre ödemede bulunacaktır. Zira borçlu ile karar hamili arasında hukuki işlem yoktur. Borçlunun hilesi veya ağır kusuru yoksa zarara, senedi zayi olan kişi katlanır.[369]

---

[364] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 98; **Gültekin**, s. 199.
[365] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 98; **Gültekin**, s. 199.
[366] Yargıtay 11. HD., E: 2017/5081, K: 2019/1907, T: 07.03.2019 sayılı ilamı: "*... Keşideci Ziya Yaşyerli hakkında Datça İcra Dairesinde 67 adet icra takibi bulunduğu, bu takiplerden sadece bir tanesinde infazen tahsilât yapıldığı ve bir tanesinde haricen tahsilât olduğu, diğer takiplerin takipsiz kaldığı, adına kayıtlı malvarlığı tespit edilemediği, bu haliyle bono kaybedilmemiş olsa dahi, vadesi sonunda davacı tarafından dava dışı borçlu tarafından ödenemeyeceği ve bonoyu kaybeden bankanın salt bononun kaybedilmesi nedeniyle sorumlu tutulamayacağı...*" <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[367] **Coşkun**, s. 969.
[368] Bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2008/12031, K: 2010/3067, T: 22.03.2010 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[369] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 99; **Karakaya**, s. 87.

İptal kararı üzerine borçlu, hile veya ağır kusur olmaksızın karar hamiline ifada bulunmuşsa, zarara, senedin iyiniyetli zilyedi olan üçüncü kişi katlanır. Bu halde karar hamiline karşı üçüncü kişi, sebepsiz zenginleşme davası açacaktır.[370]

İptal kararını tebliğ almadan ya da senedi zayi olan iptal davası açmadan evvel, borçlu, senedi zayi olana rızasıyla ifada bulunmuşsa, verdiğini geri alamaz. Fakat hile ile kendisinin ifaya zorlandığını ispat ederse geri alabilir.[371]

Ödeme yasağı kararı alınmadığı halde, haricen borçluya zayi olma olayı bildirilmiş ve bunun üzerine borçlu, senet zilyedi iyiniyetli üçüncü kişinin ifa talebini reddederse bu kişi, protesto çekerek başvuru borçlularına müracaat edebileceğinden zarara, senedi zayi olan kişi katlanır.[372]

Çek yönünden ise, ödeme yasağı kararının tebliğinden sonra ödemede bulunan muhatap bankanın sorumluluğu doğacaktır ve muhatap banka, haksız fiil hükümlerine göre (TBK m. 49 vd.) sorumlu olacaktır. Böyle bir ihtimalde muhatabın sorumluluğu, yalnızca meşru hamil olduğunu iddia ve ispat eden kişiye karşıdır.

[370] **Pulaşlı**, s. 99.
[371] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 99.
[372] **Öztürk (Dirikkan)**, s. 99.

8. KAMBİYO SENEDİNİN ZAYİ OLMASIYLA BAĞLANTILI DİĞER HUKUKİ YOLLAR

Senedin zayi olması nedeniyle hak sahibinin başvurabileceği hukuki yolları, yukarıda detaylı bir şekilde açıkladık. Bu başlık altında ise uygulamada olan ve fakat teoriye pek yansımayan (ya da kambiyo senetleri alanında anlatılmayan) hukuki yolları, yani iptal kararının iptali (kaldırılması), menfi tespit, kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme, zilyetliğin iadesi (geri verme) ve temel hukuki ilişkiye dayanılan davaları inceleyeceğiz.

8.1. Menfi Tespit Davası

Tespit davaları, bir hakkın ya da hukuki ilişkinin varlığının veya yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır (HMK m. 106). Tespit davası, genel olarak HMK m. 106'da düzenlenmiştir. Bunun dışında, bazı tespit davalarını düzenleyen özel kanun hükümleri vardır. Örneğin İİK m. 72'de düzenlenen menfi tespit davası gibi. İİK'da yer alan menfi tespit davası, genel bir tanımla, takip borçlusunun, borcun mevcut olmadığının veya artık hüküm ifade etmediğinin ya da ertelendiğinin yahut yasal bir sebeple borcun kendisini bağlamadığının tespitini talep ettiği davadır.[373]

TTK'da, kıymetli evraka veya sadece kambiyo senetlerine özgü bir menfi tespit davası veya benzeri bir dava bulunmamaktadır. Senedi zayi olan ve ödeme yasağı ile iptal isteminde bulunamayan keşidecinin başvurabileceği kambiyo senetleriyle ilgili menfi tespit davasının özelliklerini sıralayacak olursak:[374] Birincisi, menfi tespit davası, bir maddi hukuk davasıdır. Kambiyo taahhüdünün herhangi bir nedenle mevcut bulunmadığı durumlarda, asıl borç ilişkisine başvurulduğu takdirde de menfi tespit davası açılabilir. İkincisi, kambiyo senedi borçlusu tarafından senet alacaklısına karşı açılır. Üçüncüsü, menfi tespit davası, zamanaşımını keser. Çünkü bu dava, bir maddi hukuk davasıdır (TBK m. 154). Dördüncüsü, ispat yükünün kime ait olduğu sorunu, TMK m. 6 ve HMK m. 190'a göre çözümlenir. Menfi tespit davasında ispat yükü, öncelikle alacaklıdadır. Ancak alacaklı, alacağını ispat etmişse, bunun çürütülmesinin ispatı borçlunun omzundadır. İspat, kural olarak yazılı delille yapılır. Davada alınan mahkeme kararı, davaya taraf olmayanlara ileri sürülemez. Beşincisi, kambiyo senedi menfi tespit davası, bir ticari davadır ve asliye

[373] **Poroy / Tekinalp**, s. 270.
[374] **Poroy / Tekinalp**, s. 270.

ticaret mahkemesinde görülür. Zira dava, TTK'da düzenlenen kambiyo senetleri hakkındadır (TTK m. 4/1-a ve 5/1).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, iptal davası açamayan ve senet bedelinden sorumlu tutulmak istemeyen keşidecinin başvurabileceği hukuksal yol, senet hamiline karşı, İİK m. 72 gereğince, menfi tespit davası açmak ve borçlu bulunmadığını mahkeme kararıyla tespit ettirmektir. Fakat bu yolu seçen keşideci, İİK m. 72/2 gereğince, teminat yatırmak zorunda kalacak, yargılama giderlerine katlanacak ve uzun yargılama süreleriyle uğraşacaktır. Çekin rıza dışında elden çıktığı olgusunun kanıtlanmasındaki güçlük de dikkate alındığında, açılacak menfi tespit davasının iyiniyetli keşideciye en azından ihtiyacı karşılayacak oranda hızlı bir fayda sağlamayacağı açıktır.

Keşidecinin iradesi dışında elinden çıkan çek yaprağı, kısmen doldurulmuş ya da yalnızca imzalanmış olabileceği gibi tamamen boş da olabilir. Yargıtay, bu durumda çek iptalini talep etme hakkının yalnızca hamile ait olduğunu, böyle bir iddiada bulunan keşidecinin kaybettiği ve imzasını da içeren çekin bedelinin kendisinden talep edilmesi durumunda borçlu bulunmadığının tespiti bakımından dava açma imkânını haiz olduğunu, öte yandan şimdilik keşide edilmemiş, çek niteliğinde bulunmayan, bütünüyle boş çek yaprakları tedavüle konulmuş sayılamayacağından, hesap sahibinin zayi sebebiyle iptal davası açamayacağını, ele geçirenler tarafından imzalanıp tamamlanması neticesinde çeke dayalı talepte bulunanlara karşı menfi tespit davası açılabileceğini, bu nedenle boş çek yaprağına istinaden iptal talep edilmesinde, hukuki yarar bulunmadığını kabul etmektedir.[375]

8.2. Temel Hukuki İlişkiye Dayanılan Dava

Bir kambiyo senedinin düzenlenmesi halinde, taraflar arasında, kural olarak iki ayrı hukuki ilişki hâsıl olur: Bunlar *temel hukuki ilişki* ile *kambiyo ilişkisi*dir. TBK m. 133/2 uyarınca, mevcut bir borç ilişkisi için kambiyo taahhüdünde bulunulması yenileme sayılmaz. Yani var olan bir borcun ifası amacıyla bir kambiyo senedi düzenlenerek alacaklıya verilmesi halinde, eski borç, temel hukuki ilişki olarak varlığını sürdürür. Dolayısıyla hakların yarışması (telâhuku)[376] diye adlandırılan bir durum ortaya çıkmakta

[375] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2325, K: 2014/8953, T: 12.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; Yargıtay 11. HD., E: 2015/4229, K: 2015/10853, T: 21.10.2015 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[376] Hakların yarışması (telâhuku) ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 271-272; taleplerin (davaların) yarışması ile ilgili ayrıca bkz. **Eren**, s. 849-850.

ve hamil, biri temel hukuki ilişkiden, biri de kambiyo ilişkisinden doğan iki ayrı talep hakkına sahip olmaktadır.[377][378]

Hamilin bu imkânı, her iki hakkın da mevcut olduğu hallere özgü değildir. Diğer bir deyişle, kambiyo ilişkisinden doğan hakkın düşmesi (TTK m. 713, 730) veya zamanaşımına uğraması (TTK m. 749) gibi hallerde, hamil, temel hukuki ilişkiden doğan talep hakkını ileri sürebilir.[379] Bu davada, örneğin kambiyo ilişkisine dayanan talep hakkının zamanaşımına uğradığı söylenemez.[380]

Hamil, senette mündemiç hakkı, kambiyo senedine özgü hukuki yollara başvurarak talep imkânına sahiptir. Bu nedenle başka bir hukuki sebebe dayanmak gereğini duymaz; zira gerek maddi hukuk yönünden, gerek talep hukuku bakımından, genel hükümlerin verdiği imkânlara oranla çok daha elverişli konumdadır.

Senedi zayi olan hak sahibinin, doğrudan münasebette bulunduğu kişiye karşı, ticari senetlere özgü hukuki yollara başvurma olanağı artık yoktur. Bu nedenle, hukuki ilişki kurduğu kişiye karşı kambiyo ilişkisi dışında temel hukuki ilişkiye dayanarak talepte bulunabilecektir.

Temel hukuki ilişkiye dayanılan hallerde, o ilişkiye hâkim olan kurallar uygulanır; örneğin, o ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı geçerli olur. Ayrıca temel hukuki ilişkiye dayanarak bir talepte bulunabilmek, ancak doğrudan doğruya münasebette bulunanlar arasında mümkündür. Zira ciro ile temel hukuki ilişki intikal etmez.

8.3. İptal Kararının İptali (Kaldırılması) Davası

İptal kararının iptali (kaldırılması) davasına ilişkin olarak Türk Hukuk Mevzuatında açık bir düzenleme yer almamaktadır ve fakat bu davanın varlığı, Yargıtay[381] ve öğreti[382]

---

[377] **Öztan**, s. 194; kambiyo ilişkisi ile temel hukuki ilişki arasındaki karşılıklı durumlar için ayrıca bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 145-148.

[378] Yargıtay 19. HD., E: 2012/4598, K: 2012/8313, T: 17.05.2012 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[379] Yargıtay 19. HD., E: 2019/464, K: 2019/1811, T: 19.03.2019 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[380] **Öztan**, s. 194.

[381] *Yargıtay kararına göre, zıya nedeniyle verilen iptal kararından sonra, senedi elinde bulunduranın senede dayanabilmesi için iptal kararını iptal ettirmesi gerekir. Bu ilke Hukuk Genel Kurulunun 05.06.2002 tarihli ve E: 19-443 ve K: 474 sayılı yayımlanmamış kararı ile yerleşik hale gelmiştir* (**Poroy / Tekinalp**, s. 124); ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2008/3406, K: 2009/7854, T: 25.06.2009 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019; aynı şekilde bkz. Yargıtay 11. HD., E: 2016/9290, K: 2018/2598, T: 11.04.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

[382] **Poroy / Tekinalp**, s. 124.

tarafından kabul edilmektedir. Uygulamada fazlaca rastlanmamakla birlikte, senedin iptali yargılamasındaki ilanlardan haberi olmayan ve senet elinde bulunan üçüncü kişi, senedin iptaline karar verildikten sonra, ticari senedin teşhis işlevi ortadan kalktığından, senette mündemiç hakkı ileri sürebilmesi için iptal kararını kaldırtmak zorundadır. Diğer bir deyişle, iptal kararı, mahkemece yapılan ilana rağmen hamili olduğu ticari senedi her nasılsa dava dosyasına ibraz edememiş olan senet zilyedini bağlamaz. Gerçek ve meşru hamil, mahkemece verilen iptal kararının haksız ve yanlış olması nedeniyle iptalini (kaldırılmasını) talep edebilir.

Daha önce de belirtildiği üzere, senedin iptali istemi, çekişmesiz yargı işidir ve çekişmesiz yargı kararları, kanunda aksine düzenleme bulunmadıkça, nitelikleri gereği, maddi anlamda kesin hüküm (HMK m. 303) teşkil etmez (HMK m. 388). Bu nedenle, çekişmesiz yargıda verilen ve kanun yoluna gitmeden veya gittikten sonra şeklen kesinleşen hükme rağmen, aynı konuda yeniden talepte bulunmak mümkündür. Yeniden yapılan talep, çekişmeli yargının aksine, kesin hükmün varlığı sebebiyle reddedilmez.[383]

İptal kararının, zayi olduğu iddia edilen senedi iyiniyetle iktisap eden karar hamilinin haklarına bir tesiri bulunmamaktadır.[384] İptal kararı, aksi kanıtlanabilen ve dava edilebilen, her daim değiştirilebilen bir karardır. İptal kararı, her ne kadar maddi anlamda kesin hüküm oluşturmasa da netice itibariyle mahkeme kararı olduğundan, hükmün iptali veya kaldırılması için de dava açılması gerekir. Bu nedenle senedin gerçek hak sahibi olduğunu ileri süren kişi, iptal kararının kaldırılması amacıyla dava açıp[385], meşru hamil olduğunu ispat edip, verilen iptal kararını kaldırma olanağına sahiptir. Bu durum, iptal davasında kesin ispat aranmaması ve senedin zayi olduğunu kuvvetle muhtemel gösteren delillerin toplanmasının iptal kararı verilebilmesi için yeterli olmasının bir sonucudur.[386]

Borçlunun, iptal kararını ibraz eden karar hamiline ödemede bulunup bulunmamasına göre, senet hamilinin izleyeceği yol farklılık göstermektedir.[387] Borçlu, karar hamiline ödemede bulunmuşsa zaten iptal kararının iptali davası açmaya gerek yoktur. Zira senet hamili, iptal kararının iptali davası sonucunda davayı kazanırsa, senet

[383] **Kuru / Arslan / Yılmaz**, s. 740.
[384] Yargıtay 11. HD., E: 2014/2699, K: 2014/9228, T: 14.05.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[385] Yargıtay 11. HD., E: 2008/3406, K: 2009/7854, T: 25.06.2009 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[386] **Gürühan**, s. 88; **Esenkar**, s. 95.
[387] Detaylı bilgi için bkz. "*Senet Hamili ile Borçlu Arasındaki İlişkiye Etkisi*" başlığı altında yapılan açıklamalar.

bedelini borçludan talep edecektir (müracaat borçlularına başvuracaksa düşünülebilir). Borçlu ödemede bulunduğuna göre, iptal kararının iptali davası açılmasında hukuki yarar yoktur. Bu durumda, senet hamili, sebepsiz zenginleşme davasını (TBK m. 77) karar hamili aleyhine açabilir.[388] Fakat borçlunun hile veya ağır kusur ile ödemede bulunduğu senet hamili tarafından ispatlanabilirse, borçludan ikinci kez ödemede bulunması istenebileceği gibi, borçluya karşı haksız fiil sebebiyle tazminat davası (TBK m. 49 vd.) da açılabilir.[389]

İptal edilen senedin gerçek hamili olduğunu ileri süren üçüncü kişinin iptale ilişkin kararın ortadan kaldırılmasını istemesi ve kararın iptali için mahkemeye başvurması mümkün olmakla birlikte, iptal kararının iptali istemi, yargılamanın iadesi talebi değildir. İptal kararının iptaline ilişkin istemin usulüne uygun olarak harç yatırılmak ve ayrı bir esasa kaydedilmek suretiyle ayrı bir dava olarak görülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla iptal kararı, bir ilam olmayıp, hasımsız açılan tespit davası niteliğinde olduğundan ve maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, üçüncü kişinin talebinin aynı dosya üzerinden (iptal davası dosyası) değerlendirilmek ve yeniden yargılama yapılarak eşin esasına girilmek suretiyle hüküm tesis edilemez.[390]

İptal kararının iptali davasında ispat yükü, iptal kararını alan davalıdadır. Davacının, senedi ciro yoluyla aldığı ciranta ile aralarındaki ticari ilişkiyi ve senedi iktisap sebebini açıklamasına ya da inandırıcı delillerle kanıtlamasına lüzum yoktur. Kaldı ki böyle bir yükümlülük de yüklenemez. Davacının senedi iktisabında ağır kusurlu ya da kötü niyetli olduğunu davalının kanıtlaması gerekir. Aksi halde davanın kabulüne karar verilerek iptal kararının iptaline (kaldırılmasına) karar verilir.[391]

İptal kararının iptali davasında, genel hükümler çerçevesinde, yazılı yargılama usulü uygulanır.

8.4. Kambiyo Senetlerine Özgü Sebepsiz Zenginleşme Davası

Hamil, TTK'da öngörülen senetlere ilişkin hükümleriyle çeşitli gerekliliklere uymayarak (örneğin protesto çekmeyerek ya da çekemeyerek veya senedin zayi olması

[388] **Coşkun**, s. 974; **Kınacıoğlu**, s. 61; **Öztürk (Dirikkan)**, s. 94; **Cebeci**, s. 115; **Sezer**, s. 219; **Gültekin**, s. 193; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen ve diğerleri**, s. 53; **Öztan**, s. 59.
[389] **Gültekin**, s. 193.
[390] Yargıtay 11. HD., E: 2014/8403, K: 2014/14873, T: 30.09.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[391] Yargıtay 11. HD., E: 2016/4263, K: 2017/6237, T: 15.11.2017 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

nedeniyle senedi zamanında ibraz etmeyerek yahut zamanaşımı süresini kaçırarak) asıl borçluya ve müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını yitirirse ne olacaktır? Senedi devralırken hamil bir bedel ödemiştir. Başvurma hakkı yitirilince duruma göre kambiyo borçlularından birinde para tutarıyla ifade edilebilecek bir zenginleşme meydana gelir. Yani kambiyo senedi borçlularından biri hamilin zararına zenginleşmiştir. Bu durumda senedin zayi olması nedeniyle zarara uğrayan hak sahibi, şartları varsa ya yukarıda açıkladığımız gibi temel hukuki ilişkiye dayanarak dava açar ya da TTK'da öngörülen kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davasını ikame eder.[392]

Kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davası, TTK m. 732'de düzenlenmiştir, taşıdığı isme rağmen, TBK'deki sebepsiz zenginleşme davasından farklı bir davadır ve onun bir alt türü değildir. Nitekim TBK'deki davanın açılabilmesi için, TBK m. 77'de, başkasının zararına sebepsiz zenginleşenin, bu zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmaması şartı aranır. Hâlbuki TTK'da, davalının, haklı bir sebep olmadan zenginleştiği ileri sürülemez. Zira TTK m. 732'de işaret olunan zenginleşme, esasen, Kanunun bir hükmüne dayanmaktadır.[393] Hamil, hakkını talep ve takip hususunda mevcut şekilleri yerine getirmemiş ve kanun hükmü icabı hakkını kaybetmiştir (TTK m. 730,749). Ayrıca zenginleşen ve fakirleşen malvarlığı arasında, sebepsiz zenginleşme davası açabilmek için gerekli olan doğrudan ilişkiye (illiyet bağı), meydana gelen malvarlığı kaymasına da TTK m. 732'de yer verilmemiştir.[394] Bundan başka, TTK m. 732'de düzenlenen ve kambiyo senetlerine özgü hamilin zararına zenginleşmenin tabi olduğu özel zamanaşımı da iki hükmün değişik temellere sahip olduğunu netleştirmektedir.[395] Bu maddenin TTK'da düzenlenmesinin sebebi, tamamen, kambiyo senetleri hukukunun sertliğini yumuşatmaktır.[396]

Kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için, temel hukuki ilişkinin varlığına gerek yoktur. Kaldı ki talebin, temel hukuki ilişkiyle bir ilgisi de yoktur.[397][398]

---

[392] Kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Yasan,** s. 74 vd.; Yargıtay HGK., E: 2017/19-1630, K: 2018/1186, T: 13.06.2018 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.
[393] **Öztan**, s. 195-196; **Poroy / Tekinalp**, s. 288.
[394] **Öztan**, s. 196.
[395] **Poroy / Tekinalp**, s. 288.
[396] **Öztan**, s. 196.
[397] **Poroy / Tekinalp**, s. 288; **Öztan**, s. 196.
[398] Yargıtay 19. HD., E: 2013/16016, K: 2014/1320, T: 16.01.2014 <https://portal.uyap.gov.tr> s.e.t. 09.08.2019.

Kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davasının ileri sürülebilmesi için, birtakım şartların varlığı gereklidir: 1. Hamilin zarara uğraması, 2. Bu zarara karşılık, kanunda açıkça ve sınırlı sayı ilkesine göre sayılan senet borçlularından birinin zenginleşmesi, 3. Zamanaşımının gerçekleşmesi ya da senetten doğan hakların korunması amacıyla gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmesi sebebiyle zararın doğması gerekir.[399]

Sebepsiz zenginleşme dolayısıyla talep hakkı, senedin zamanaşımına uğradığı veya müracaat hakkının yitirildiği andaki yetkili hamildir. Duruma göre, müracaat hakkı sebebiyle senedi ödeyen kişi, yani bir müracaat borçlusu da hamil olabilir. Diğer yandan, sebepsiz zenginleşme davasında, kimlerin davalı olabileceği sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Buna göre, senedi düzenleyen, muhatap, yerleşim yerli poliçeyi ödeyecek olan kişi ve hesaba çekilen poliçelerde, hesabına poliçe çekilen kişiler davalı olabilir (TTK m. 732/1-2). Ayrıca cirantalar aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açılamaz (TTK m. 732/3).

İspat yükü, TTK m. 732/4 gereğince, sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene (davalıya) aittir. Davalı, davacı zararına zenginleşmediğini veya senet bedelini cirantalardan birine veya hâmile ödediğini ispatlayacaktır. Dava zamanaşımı ise, senedin zamanaşımına uğradığı tarihi izleyen günden itibaren bir yıldır (TTK m. 732/4).

TTK'da kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşmede nelerin talep edilebileceği belirtilmemiştir. Bu taleple, borçlunun, hamilin zararına zenginleştiği miktarda bir ödemede bulunması istenir; zira borçlu, senetten dolayı bu miktarda sorumlu kalmıştır. Hal böyle iken, TTK m. 732'ye dayanılarak talep olunan sebepsiz zenginleşme, borçlunun, iade konusundan vaki yararlanmasını ve faizi içermez. Bunlar ancak genel hükümlere dayanılarak istenebilir.

Senedi zayi olan hak sahibi, doğrudan münasebette bulunduğu kişiye karşı, ticari senetlere özgü hukuki yollara başvuramaz. Ayrıca elinde senet de bulunmadığından iptal kararı almadan senette mündemiç hakkını talep edemez. Bu nedenle, ya hukuki ilişki kurduğu kişiye karşı kambiyo ilişkisi dışında temel hukuki ilişkiye dayanarak talepte bulunacak ya da TTK m. 732'nin şartlarını sağladığı takdirde (senedin zayi olduğu iddiası bulunduğundan, zamanaşımı nedeniyle ya da senetten doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması olasıdır) sebepsiz zenginleşme davası açacaktır. Kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme davası dışında, genel

[399] Şartlara ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 289-290; **Öztan**, s. 197-198.

hükümlerde yer alan sebepsiz zenginleşme davası yoluyla da hak sahibi, talepte bulunabilir.[400]

8.5. Zilyetliğin Gaspında İade (Geri Verme) ve Tazminat Davası

Senet zilyetliği üçüncü şahıs tarafından gasp edilirse hak sahibi, iade (istirdat) davasından başka yollarla zilyetliği tekrar elde edebilir mi?

Zilyetlik, alacaklı hamilin rızası dışında gasp sonucu kaybedilirse hamil, TMK m. 982'de geçen zilyetliğin iadesi ve tazminat davalarını açabilir. Eşya üzerindeki fiili hâkimiyetin gizlice, zorla veya zilyedin rızası dışında diğer herhangi bir biçimde ele geçirilmek suretiyle zilyedin zilyetliğine son verilmesi durumunda zilyetliğin gaspı söz konusudur.[401] Bu davaların açılması için, TMK m. 981 anlamında üçüncü şahsın bir gaspı olmalıdır. Zira senet, üçüncü şahsın bir fiili olmaksızın, hamilin rızası hilafına elinden çıkmışsa, kaybedilmişse, burada gasp fiili olmadığı için, zilyetliğin korunması davası açılamaz. Hamilin bu durumda iade (istirdat) davası açması gerekir.

Senet hamili, şartları gerçekleşmişse senedin gaspını engellemek için, gasp edene karşı kuvvet kullanabilir (TMK m. 981).

Zilyetliğin korunması davalarının şartları gerçekleşmişse hamil, hem senedin geri verilmesini, hem de uğradığı zararın tazminini isteyebilir (TMK m. 982/3). Bu davaların açılabilmesi için, senedi gasp edenin kusurunun bulunması gerekmez. Bunun yanında zararın tazmini söz konusu ise, açılacak davada tazminata hükmedilebilmesi için, TBK m. 49 vd. gereğince davalının kusurlu olması gerekir. İade (geri verme) ile tazminatın aynı davada istenmesi hukuken mümkünse de uygun değildir. Çünkü tazminat davası, daha ağır işleyen bir yargılama usulünü gerektirir.[402]

Zilyetliğin geri verilmesi (iadesi) davası, zilyetliği kaybeden hamile çeşitli yönlerden kolaylık sağlar. Zilyetliğin korunması davasının sonunda verilen karar, sadece zilyetliğin geri verilmesini gerektirdiğinden senet üzerindeki gerçek hak sahipliği konusunda bir değişikliğe neden olmaz. Bu sebeple senedi kaybeden hamil, davası reddedilse dahi, istirdat davası açarak, senedi iadesini isteyebilir.

---

[400] Türk Borçlar Hukukunda genel hükümlerde yer alan sebepsiz zenginleşme davası için ayrıca bkz. **Eren**, s. 839 vd.; **Oğuzman / Öz** (2018), s. 313 vd.; **Reisoğlu**, s. 273 vd.
[401] **Sirmen**, s. 82.
[402] **Sirmen**, s. 85.

Senedi gasp eden kişi, üçüncü kişiye senedi devretmişse gasp eden kişiye karşı zilyetliğin korunması davası açılamaz, sadece tazminat davası açılabilir. Üçüncü kişiye karşı, ancak mülkiyet hakkına dayanarak açacağı istihkak davası veya hak karinesine dayanarak açacağı taşınır davasıyla malın geri verilmesini sağlayabilir.[403] TMK m. 984'e göre, gasptan dolayı dava hakkı, zilyedin fiili ve faili öğrenmesinden başlayarak iki ay ve herhalde fiilden itibaren bir yıl geçmekle düşer.

[403] **Sirmen**, s. 84-85.

9. SONUÇ

Kambiyo senedi de adından da anlaşılacağı üzere bir senettir. Fakat basit bir senet değil, bilakis *nitelikli* bir senettir. Nitelikli olması, onun birtakım özel usullere tabi olması noktasında kendisini gösterir. Bu da onu, diğer resmi senetlerle adi senetlerden ayırır.

Kambiyo senetlerinin zayi olması kavramından ne anlaşılması gerektiği TTK'da açıkça düzenlenmemiştir. TTK m. 757'de *İradesi dışında poliçe elinden çıkan* denmekle zayi olma hallerinden biri açıklanmaktadır.

Kambiyo senetleri, karalanma, yırtılma, yanma, yıkanma gibi bir sebeple kullanılamaz hale gelebileceği gibi; zilyetliği, sel, deprem, çalınma, yağmalanma gibi bir olay sonucunda sona erebilir.

Mutlak ve nispi anlamda zayi olma dediğimiz bu gibi hallerde, hakkın da yitirildiğini kabul etmek, kambiyo senedi üzerinde hak sahibi olan kişi açısından ağır ve hakkaniyete aykırı bir durum yaratabilir. Bu nedenle hukuk düzeni, hak sahibini korumak için başvurulabilecek birtakım hukuki yollar öngörmüştür. Böylelikle hak, senetsiz olarak kullanılabilecek veya yeni bir senet düzenlenme imkânı verilecektir.

Kambiyo senetlerinin zayi olması durumunda hak sahibinin başvurabileceği hukuki yollar; bedelin üçüncü bir kişiye ödenmesini engellemek için mahkemeden ödeme yasağı kararı alınması, başvuru hakkının yitirilmemesi amacıyla mahkemece tevdi yerinin belirlenmesinin talep edilmesi, senedi eline geçiren kişi biliniyorsa ya da bu kişi iptal davası sırasında ilan safhasında ortaya çıkarsa senedin geri alınması için istirdat (iade) davası açılması, senedi eline geçiren kişi bilinmiyorsa veya mutlak anlamda senet zayi olmuşsa iptal davası açılmasıdır.

Kambiyo senedinin rızası hilafına hak sahibinin elinden çıkması veya kullanılamaz hale gelmesi halinde, senedin meşru olmayan kişi tarafından borçluya ibraz edilerek tahsilini engellemek amacıyla hak sahibi, mahkemeye müracaat ederek senette yer alan hakkın senedi ibraz edene ifa edilmemesi için mahkemece bir karar verilmesini talep edebilir.

Ödeme yasağı talebinde bulunulan senet, yırtılmış, yanmış veya denize düşmüş halde ise, diğer bir deyişle mutlak anlamda zayi olmuşsa ödemeden yasaklama kararı talep

edilemeyecektir. Dolayısıyla önleyici önlemlerin alınması, sadece senedin nispi anlamda zayi olması halinde mevzubahistir.

eTTK m. 711/3'te yer alan keşidecinin, çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatabı çeki ödemekten menedebileceğine ilişkin düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasal düzenlemenin yürürlükten kaldırılması ve yeni TTK'da da bu düzenlemeye yer verilmemesi yerinde olmamıştır. Yargıtay, yerleşik kararlarında, çek keşidecisinin zayi nedeniyle iptal davası açma hakkı bulunmadığını, bu hakkın TTK m. 651/2 uyarınca, hamile ait olduğunu keşidecinin iptal kararı almakta hukuki yararı bulunmadığını kabul ederek, çek keşidecisinin iptal davası açma hakkını da engellemektedir.

Ödeme yasağı kararı da hüküm ve sonuçları yönünden sınırlı bir iptal kararına benzediği için söz konusu somutlaştırma yükü ödeme yasağı açısından da geçerliliğini korur.

Ödeme yasağı kararı verilmesi halinde hak sahibi, zayi olan senedin hamilinin bilinip bilinmemesine göre hareket edecektir. Senet hamilinin bilinmesi durumunda, TTK m. 758'e göre halledilecektir. Yani mahkeme, ödeme yasağı isteyen dilekçe sahibine istirdat (iade) davası açması için süre verir. Bu süre zarfında iade davası açmadığı takdirde mahkeme borçlu veya muhatap banka hakkındaki ödeme yasağını kaldırır. İade davası açılırsa ödeme yasağı uyuşmazlık çözülene kadar devam eder.

Senedi eline geçiren kişinin bilinmemesi halinde, TTK m. 759'a göre, kambiyo senedinin iptaline karar verilmesi istenebilir. Bu durumda mahkeme, TTK m. 760 uyarınca, verilecek ilanla, senedi eline geçireni, senedi belirli bir süre zarfında getirmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline karar vereceğini ihtar eder. Senet hamili ortaya çıkarsa mahkeme iptal talebinde bulunan dilekçe sahibine hamil aleyhine iade davası açması için uygun bir süre verir (TTK m. 763). Mahkeme, belirlenen sürede iade davası açılmazsa, senedi ibraz eden hamile geri verir ve borçlu veya muhatap banka hakkındaki ödeme yasağını kaldırır. Mahkemenin belirlediği süre içerisinde iade davası açılırsa ödeme yasağı yargılama sonuna kadar devam eder. Senet hamili ortaya çıkmazsa, TTK m. 764/1 gereğince, senet iptal edilir.

Mahkeme, TTK m. 757/2' ye göre, ödemeyi men eden kararında borçluya veya muhataba, vadenin gelmesi üzerine senet bedelini tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini gösterir.

Senet zayi olduktan sonra, ödemenin haksız olarak yapılmasını önlemek maksadıyla ödeme yasağı isteminde bulunan hak sahibi, senedi eline geçiren kişiyi bilmesi şartıyla mahkemenin verdiği süre içerisinde iade davası açabilir (TTK m. 758/1).

Belirtmek gerekir ki, senedi elinde bulunduran şahıs, hak sahibi tarafından zayi olduğu anda bilinebileceği gibi, iptal davası kapsamında yapılan ilan sonucu da öğrenilebilir. TTK m. 758/1, ödeme yasağı kararı alındıktan sonra, mahkemenin vereceği uygun süre içerisinde açılacak iade davasını düzenlemişken, TTK m. 763, iptal davası devam ederken senedin ilan üzerine mahkemeye getirilmesi durumunda, yine mahkemece verilecek uygun sürede açılması gereken iade davasını konu edinmektedir.

İade davasında davacı, hak sahibi (meşru hamil) olduğunu, senedin iradesi dışından elinden çıktığını ve senedi elinde tutan kişinin iktisabında ağır kusurlu ya da kötü niyetli olduğunu kanıtlamak zorundadır. Aksi halde senet hamili davalı iyiniyetli sayılır. Senedin, hak sahibinin elinden iradesi dışında çıktığı, tanık dâhil her türlü delille ispat edilebilir.

İade davası sonucunda, davanın kabulüne hükmedilmesi durumunda, davacının uyuşmazlık konusu senet üzerinde hak sahibi olduğu kabul edilmiş olur. İade davası sonucunda, davanın reddine hükmedilmesi durumunda, davacının uyuşmazlık konusu senet üzerinde hak sahibi olmadığı anlaşılmış olur. Bu halde daha evvel verilen ödeme yasağı kaldırılır. İade davası, çekişmeli yargı işidir. Bu nedenle taraflar açısından maddi anlamda kesin hüküm niteliğindedir. İade davasının kabulüne veya reddine yönelik karar için hem davacı hem de davalı tarafından istinafa başvurulabilir. İstinaftaki kesinlik sınırına göre yasa yolu açıktır.

Senedi mutlak ve nispi anlamda zayi eden hak sahibi, ödeme yasağı talebinde bulunduktan sonra, senedi ele geçiren kimseyi bilmiyorsa, hakkını iptal davası açmak yoluyla ileri sürme imkânına sahip olur.

TTK m. 651/2 uyarınca, kambiyo senedinin zayi olması halinde iptal davasını, senet zayi olduğunda veya zıya ortaya çıktığında senet üzerinde hak sahibi olan şahıs açabilir. Hasımsız olarak açılan davalarda, üçüncü kişilerin davaya müdahaleleri durumunda davanın çekişmeli duruma gelmesi gerekli ve mümkünse de, senet iptali

davalarında, kararda üçüncü kişilerin hakkını zedeleyen hükümler bulunsa dahi karar onun bakımından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, hasımsız şekilde açılan davaya üçüncü kişilerin fer'i veya asli müdahale olanağı bulunmamaktadır.

TTK m. 759/2 uyarınca, iptal talebinde bulunan hak sahibi, senet elinde iken zayi olduğunu inandırıcı bir şekilde gösteren delilleri mahkemeye sağlamak ve senedin bir nüshasını ibraz etmek ya da senedin muhtevası hakkında bilgi vermekle yükümlüdür. Yani senedin ferdileştirilmesi gerekir.

İptal davasında ispat yükü, davacıdadır. Zira bu davada davalı bulunmadığından, yani dava, hasımsız açıldığından ispat külfeti, iptal isteminde bulunan kişiye düşmektedir. Kaldı ki hasımsız açılan iptal davasında ispat yükünün bir başkasına, örneğin, senet hamiline, yüklenmesi mevzubahis olamaz.

Mahkeme, dilekçe sahibinin senet elindeyken zıyaa uğradığına ilişkin iddialarını kuvvetle muhtemel görürse; ilan yoluyla, senet hakkında iptal davası açıldığını, senedi eline geçiren kişiyi belirlenen sürede senedi mahkemeye getirmeye davet ve aksi durumda senedin iptaline hükmedeceğini ihtar eder.

İptal davasına konu senedin ilan süresi içerisinde mahkemeye getirilmesi halinde, TTK m. 763 uyarınca mahkeme, iade davası açması için dilekçe sahibine uygun bir süre verir. Mahkemece verilen süre içerisinde iade davasının açılmaması ya da açılan iade davasının reddedilmesi durumunda senet, ibraz eden şahsa geri verilir ve senedin gerçek hak sahibinin tespit edilmesi sebebiyle dilekçe sahibi tarafından açılan iptal davasının reddine hükmedilir. Daha evvel verilen ödeme yasağı da mahkeme tarafından kaldırılır.

Mahkemece yapılan ilanlara rağmen iptal davasına konu senedin getirilmemesi halinde, TTK m. 764 gereğince, mahkeme tarafından iptale hükmedilir.

Mahkemece iptal kararı verilmesi halinde, senedin teşhis fonksiyonu ortadan kalkar ve hak sahibi senedi ibraz etme yükümlülüğü olmaksızın hakkını isteme yetkisini haiz olduğu gibi, yeni bir senet ihdasını da isteyebilir. Fakat iptal kararı, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez (HMK m. 388).

10. KAYNAKÇA

Aker, Yeşim (2006) Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 1. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Aybay, Aydın / Hatemi, Hüseyin (2014) Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Aydın, Alihan (2017) 'Hakkında Ödemeden Men Kararı Verilen Çek İcra Takibine Konu Edilebilir mi?' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 132, s. 147-164.

Bahtiyar, Mehmet (2005, Kasım-Aralık) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Dili İle Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 61, s. 47-107.

Bahtiyar, Mehmet (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, Güncellenmiş 15. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Bursa, Dora Basım Yayın.

Bozer, Ali / Göle, Celal (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, Yedinci Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Can, Mertol (2012) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayıncılık.

Cebeci, Emine (2014) 'Çekin Zıyaı ve İptali' (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çeker, Mustafa (2013) Ticaret Hukuku, 6. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi.

Çelik, Hüseyin (2006) Hukuk Davalarında Dava Ehliyeti ve Davada Husumet, 1. Basım, Ankara, Adalet Yayınevi.

Coşkun, Mahmut (2015) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Domaniç, Hayri (1975) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası (Kıs. 1975).

Domaniç, Hayri (1990) TTK Şerhi-IV: Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, İstanbul, Temel Yayınları.

Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan (2011) Türk Özel Hukuku, Cilt II: Kişiler Hukuku, 11. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Eren, Fikret (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Eriş, Gönen (2014) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 1. Basım, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Ertekin, Erol / Karataş, İzzet (1996) Uygulamada Ticari Senetler, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Esener, Turhan (1952) 'Borçlar Hukuku Sistemimize Göre Akitlerin İnikadında İtimat Prensibinin Ehemmiyeti' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 9, S: 3, s. 166-197.

Esenkar, Burhanettin (2007) Çekin Ziyaı Özellikle Çalınma Hali, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Gültekin, Özkan (2016) Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Gürbüz, A. Hulusi (1986) Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, 2. Baskı, İstanbul, Cem Ofset (Kıs. 1986).

Gürbüz, Diğdem Göç (2017) 'Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali' Legal Hukuk Dergisi, C: 15, S: 173, s. 2239-2274.

Gürühan, Caner (2014, Aralık) 'Çekin Zayi Olması Nedeniyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C: 30, S: 4, s. 283-308.

Gürühan, Caner (2015) Çekin Zayi Olması ve İptali, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan (2010) 'Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro' (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İmregün, Oğuz (1998) Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Karakaya, Umur (2013) 'Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptali' (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karayalçın, Yaşar (1970) Ticaret Hukuku - III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 4. Baskı, Ankara, Sevinç Matbaası.

Kayar, İsmail (2013) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Kayıhan, Şaban / Yasan, Mustafa (2016). Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Kendigelen, Abuzer (2007) Çek Hukuku, 4. Bası, İstanbul, Arıkan Yayınları.

Kendigelen, Abuzer (2011) Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, İstanbul, XII Levha Yayıncılık.

Kınacıoğlu, Naci (1999) Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Nobel Yayınları.

Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder (2014) Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 25. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları.

Narbay, Şafak (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: Özel Sayı, s. 173-222.

Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt-1), 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut (2018) Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt-2), 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer / Oktay – Özdemir, Saibe (2018) Eşya Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Öztürk (Dirikkan), Hanife (1990) Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Öztan, Fırat (2018) Kıymetli Evrak Hukuku, 22. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal (2013) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık (Kıs. 2013).

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal (2019) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Pekcanıtez, Hakan / Özekes, Muhammet / Akkan, Mine / Taş Korkmaz, Hülya (Editörler) (2017) Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık (Kıs. İlgili paragraf yazarının soyadı, Pekcanıtez Usul)

Pulaşlı, Hasan (2017) Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayıncılık.

Reisoğlu, Safa (2013) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, İstanbul, Beta Yayınları.

Seven, Vural (2007, Mayıs-Haziran) 'Çek Keşidecisinin TTK M. 711/3'e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 70, s. 284-301.

Sezer, Ahmet (2013) Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayıncılık.

Sirmen, A. Lale (2014) Eşya Hukuku, 2. Bası, Ankara, Yetkin Yayıncılık.

Sütçü, Nezih / Ulutaş, Yusuf (2008, Nisan) 'Kıymetli Evrakın Ziyaı Nedeniyle İptal Davasının Hasımlı Açılıp Açılmayacağının Tartışılması' Legal Hukuk Dergisi, C: 6, S: 64, s. 1239-1252.

Tekil, Fahiman (1980) Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Fatih Gençlik Vakfı.

Umar, Bilge (2014) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Umar, Bilge / Yılmaz, Ejder (1980) İsbat Yükü, 2. Bası, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları.

Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan (2014) Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul, XII Levha Yayınevi.

Ünal, Mehmet / Başpınar, Veysel (2012) Şekli Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Yasan, Mustafa (2007) Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, A. Lerzan (2007) Kambiyo Senetlerinde Def'iler, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları.

Yılmaz, Ejder (2001) Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, 1. Basım, 1. Cilt, Ankara, Yetkin Yayınları.

Yılmaz, Ejder (2005) Hukuk Sözlüğü, 9. Basım, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Yılmaz, Ejder (2008) 'Usul Ekonomisi' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 57, S: 1, s. 243-274.

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2017) Adalet İstatistikleri 2016, Ankara, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2016.pdf. 24 Mart 2019.

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2018) Adalet İstatistikleri 2017, Ankara, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2017.pdf. 24 Mart 2019.